

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วรรณกรรมเพลงฉ่อยที่บ้านคุณยาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทย เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
2. กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559) ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)
 - 2.1 กรอบแนวคิด
 - 2.2 วิสัยทัศน์
 - 2.3 วัตถุประสงค์
 - 2.4 กรอบเป้าหมายปี 2554
3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545
4. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 4.1 ความนำ
 - 4.2 วิสัยทัศน์
 - 4.3 หลักการ
 - 4.4 จุดหมาย
 - 4.5 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
 - 4.6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 4.7 มาตรฐานการเรียนรู้
 - 4.8 ตัวชี้วัด
 - 4.9 สาระการเรียนรู้
 - 4.10 ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.11 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - 4.12 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.13 ระดับการศึกษา
 - 4.14 การจัดเวลาเรียน
 - 4.15 โครงสร้างเวลาเรียน

- 4.16 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
- 4.17 การจัดการเรียนรู้
- 4.18 สื่อการเรียนรู้
- 4.19 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- 4.20 เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน
- 4.21 เอกสารหลักฐานการศึกษา
- 4.22 การเทียบโอนผลการเรียน
- 4.23 การบริหารจัดการหลักสูตร
- 4.24 มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
 - 4.24.1 ทำไมต้องเรียนภาษาไทย
 - 4.24.2 เรียนรู้อะไรในภาษาไทย
 - 4.24.3 คุณภาพผู้เรียน
5. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 5.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 5.3 องค์ประกอบหลักสูตร
 - 5.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.5 แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.6 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
6. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 6.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 6.2 ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
 - 6.3 การดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่นระดับสถานศึกษา
 - 6.4 ลักษณะการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น
 - 6.5 การวัดผลและประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น
 - 6.6 ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
7. วรรณกรรมเพลงน้อยที่บ้านคุณยาย
 - 7.1 ประวัติความเป็นมาในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น
 - 7.2 เพลงน้อย : วรรณกรรมท้องถิ่น
 - 7.3 ภูมิปัญญาไทย
 - 7.4 ภูมิหลังของอำเภอสรีประจันต์ : ศิลปินเพลงพื้นบ้านเพลงน้อยที่บ้านคุณยาย
 - 7.5 เพลงพื้นบ้าน
 - 7.6 เพลงพื้นบ้าน : เพลงน้อย

- 7.6.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงฉ่อย
 - 7.6.2 ลำดับและธรรมเนียมการเล่น
 - 7.6.3 เครื่องประกอบจังหวะ เวที และการแต่งตัว
 - 7.6.4 ลักษณะคำประพันธ์
 - 7.6.5 เอกลักษณ์ของเพลงฉ่อย
 - 7.6.6 ทักษะการร้องเพลงฉ่อย
 - 7.6.7 การอนุรักษ์เพลงฉ่อย
 - 7.6.8 ลำดับขั้นตอนการแสดงเพลงฉ่อย
 - 7.6.9 ขั้นตอนการสอนเพลงพื้นบ้านเพลงฉ่อย
8. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 8.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 8.2 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 8.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 8.4 ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
 - 8.5 ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
 - 8.6 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
 9. ความพึงพอใจ
 - 9.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 9.2 ความสำคัญของความพึงพอใจ
 - 9.3 วิธีสร้างความพึงพอใจในการเรียน
 - 9.4 การวัดความพึงพอใจ
 - 9.5 ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 9.6 ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เพลงพื้นบ้าน
 10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 10.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 10.2 งานวิจัยต่างประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2550, หน้า 18-19) ได้กล่าวว่า มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความ

หลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2550, หน้า 23-24) กล่าวว่ มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม (3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกกระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาติตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2550, หน้า 27-28) กล่าวว่ มาตรา 86 (2) รัฐระบุให้รัฐส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคิด เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษาและพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

สรุปจากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั้นต้องการให้บุคคลในชุมชนในท้องถิ่นร่วมกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมสนับสนุนความรู้รักสามัคคี การเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตลอดจนค่านิยมอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

กรอบแนวคิด

การศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ สมานฉันท์ สันติวิธี และมีวิถีประชาธิปไตย บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา รู้จักประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และมีทักษะในการประกอบอาชีพ เกิดการสร้างสังคมภูมิปัญญา 3การเรียนรู้ตลอดชีวิต และสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ นำไปสู่ความสามารถในการแข่งขัน

วิสัยทัศน์

คนไทยทุกคนได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสมานฉันท์ สันติวิธี บนวิถีประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถด้าน ภาษา การใช้เทคโนโลยี และการคิด วิเคราะห์ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความ อยู่ดีมีสุข สามารถพึ่งตนเอง มีทักษะการประกอบอาชีพ มีศักยภาพทั้งการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกัน มีความสามารถในการแข่งขัน

วัตถุประสงค์

1. พัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้
2. ปฏิรูปการเรียนรู้
3. ปลุกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะ

ที่พึงประสงค์

4. พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
5. พัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้
6. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา
7. สร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้
8. ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
9. จำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้าง
10. พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
11. จัดระบบทรัพยากรและการ ลงทุนทางการศึกษาฯ สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

กรอบเป้าหมายปี 2554

เพื่อให้บรรลุตามกรอบวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนด เห็นสมควรกำหนด เป้าหมายการพัฒนาการศึกษาในปี 2554 ดังนี้

เชิงคุณภาพ

1. ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความรอบรู้ มีความสามารถทั้งภาษาไทย ภาษาสากลและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะ ในการคิดวิเคราะห์ มีระเบียบวินัย ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย รักในสถาบันชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะ รักการทำงาน อนุรักษ์สร้างเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีทักษะสามารถค้นคว้าหาความรู้และประกอบอาชีพ

เหมาะสมกับช่วงวัยตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม มีความขยัน ซื่อสัตย์ อดทน และมีวัฒนธรรม มีภูมิคุ้มกันพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสมานฉันท์ และสันติสุข

2. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักของทุกระดับ จากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ สูงกว่าร้อยละ 55

3. สถานศึกษาทุกระดับได้มาตรฐานตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาอย่างน้อย ร้อยละ 80

4. สถานศึกษาอุดมศึกษาได้รับการพัฒนาคุณภาพสู่มาตรฐานสากล
เชิงปริมาณ

ประชากรไทยมีการศึกษาเฉลี่ย 10 ปี

การศึกษาในระบบ

ประชากรกลุ่มอายุ 3-5 ปี ได้รับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 100

ประชากรวัย 6-11 ปี ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 100

ประชากรกลุ่มอายุ 12-14 ปี ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 100

ประชากรกลุ่มอายุ 15-17 ปี ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 85

สัดส่วนสายสามัญ : สายอาชีวศึกษา เท่ากับ 50 : 50

ประชากรกลุ่มอายุ 18-24 ปี ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 40* (*เฉพาะสถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับ ทั้งรัฐและเอกชน)

การศึกษานอกระบบ/นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักของทุกระดับสูงกว่าร้อยละ 55

2. กำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60

และมีสมรรถนะทางวิชาชีพ

3. เพิ่มสัดส่วนการจัดการศึกษาระหว่างรัฐและเอกชนเป็น ร้อยละ 70:30

4. เพิ่มจำนวนนักศึกษาระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษา เป็นร้อยละ 20 และ 10 ของ

ผู้เรียนอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาตามลำดับ

5. สถานประกอบการร่วมโครงการทวิภาคีและสหกิจศึกษา ร้อยละ 30

6. สัดส่วนผู้เรียนในศูนย์การเรียน ตาม ม. 12 เพิ่มขึ้น

7. องค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความพร้อมเข้ามาร่วมจัดการศึกษาสัดส่วนสูงขึ้น

8. มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษา และ
เขตพื้นที่การศึกษามากขึ้น

9. เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีโอกาสได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
ทั่วถึง ภายในปี 2554

กรอบนโยบาย

1. เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม
จริยธรรม ค่านิยม ความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสมานฉันท์
สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียนทุกระดับและ
ประเภท

2. เร่งจัดการศึกษาที่บูรณาการศาสนา วัฒนธรรม สุขภาพ อนามัย การกีฬา และ
นันทนาการกับการศึกษา ให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์
และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสมานฉันท์ สันติสุข และยั่งยืน

3. การปฏิรูปการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประเภท การ
พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ทั้ง
การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. เพิ่มโอกาสทางการศึกษา ให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ
มาตรฐาน อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตาม
อัธยาศัย และให้ครอบคลุมประชาชนทุกเพศ วัย และกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็ก เยาวชน วัยแรงงาน
สตรี ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ผู้อยู่ห่างไกลทุรกันดาร ชนกลุ่มน้อย

5. พัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ การผลักดันยุทธศาสตร์การสร้างสังคมเศรษฐกิจ
ฐานความรู้ โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการความรู้
ทั้งระบบการสร้างและจัดหาความรู้ ระบบการแพร่กระจายความรู้ และระบบการสร้างมูลค่า/
คุณค่า เพื่อการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

6. กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา
สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7. เร่งผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะ
กำลังคนระดับกลาง อาชีวศึกษา และกำลังคนระดับสูงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ
สาขาขาดแคลน

8. ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในทุกระดับ/ประเภท
ให้เพียงพอ มีคุณภาพ และสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ/ประเภท

9. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ
ที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ทั้งจากภาครัฐ เอกชน องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ

10. นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการศึกษา และเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพ
และเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

11. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม การเชื่อมโยง การวิจัยกับกระบวนการศึกษาและการเรียนรู้ และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ทั้งในภาครัฐและเอกชน

12. ส่งเสริมการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นกลไกเสริมสร้าง สมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย บนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความ เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นโดยเร่งสร้างขวัญ กำลังใจ พัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการมีงานทำ

13. ส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความรู้เท่าทัน รู้จัก ป้องกันและแก้ไขปัญหาอันเกิดจากวิกฤตการณ์และภัยพิบัติ ทั้งจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

14. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา แลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนา วิชาการ การเตรียมพร้อมทั้งเชิงรับและเชิงรุกเพื่อรองรับการเปิดเสรีการค้าบริการด้าน การศึกษา และพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาค โดยเฉพาะในสาขาที่ ประเทศมีศักยภาพความพร้อม

15. จัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อการพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ/ประเภท และสนับสนุน ส่งเสริมการระดมทรัพยากร จากทุกภาคส่วน ตลอดจนการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปจากกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ(พ.ศ. 2545 – 2559) ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) นั้น ต้องการให้นโยบายบรรลุจุดหมายโดยเน้นผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เป็นคนดี มีเหตุผล มีความรักในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะ รู้จักประมาณ รู้จักอนุรักษ์ สร้างเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีภูมิคุ้มกัน มีความ สามารถในการแก้ปัญหา มีสมรรถนะและทักษะในการประกอบอาชีพ พร้อมเผชิญการ เปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างเสริม สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สันติวิธีและมีวิถี ประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน พัฒนาสิ่งแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและสร้าง สังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป., หน้า 5-6) ซึ่งได้กำหนด ความมุ่งหมาย และหลักการในมาตรา 7 ไว้ดังนี้ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) (2547, หน้า 15) มาตรา 27 ได้กำหนดว่าให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ และจากแนวการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป., หน้า 13-14) ในมาตรา 23 (3)ให้บูรณาการความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา มาตรา 24 (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

สรุปจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึก ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย เป็นพลเมืองที่ดีของชาติและให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ การจัดการศึกษาจึงควรส่งเสริมความเป็นไทย การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนองต่อความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ความนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดมุ่งหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการพัฒนา

หลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) จากการวิจัยและติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในช่วงระยะ 6 ปีที่ผ่านมา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2546 ก., 2546 ข., 2548 ก., 2548 ข.; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547; สำนักผู้ตรวจราชการและติดตามประเมินผล, 2548; สุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย, 2547; Nutravong, 2002; Kittisunthorn, 2003) พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดดีหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษาทำให้ท้องถิ่น และสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และมีแนวคิดและหลักการในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้ มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ

จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมามีประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม ชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการ

นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนด วิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนั้นได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและ จุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ

เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้น สำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา และจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในเอกสารนี้ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอด แนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น และสถานศึกษาร่วมกันพัฒนา หลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็น เอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วย แก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัด การศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานการ จัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่าง เป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจน ปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของ ชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็น พลเมือง ไทย และเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อ การศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบน พื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้องตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. **ความสามารถในการแก้ปัญหา** เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. **ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต** เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. **ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี** เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยี ด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไรจะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

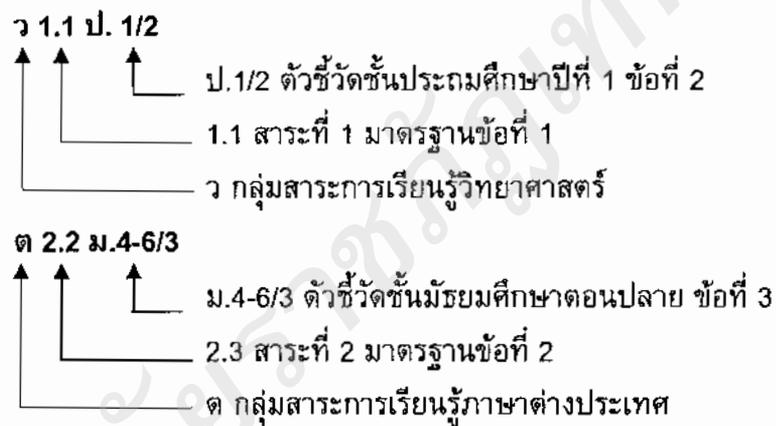
ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียน พึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจง และมีความเป็นรูปธรรม

นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)

2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4- 6)

หลักสูตรได้มีการกำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อความเข้าใจและให้สื่อสารตรงกัน ดังนี้

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

องค์ความรู้ทักษะสำคัญ และคุณลักษณะในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิทยาศาสตร์ : การนำความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์คิดสร้างสรรค์ และจิตวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม : การอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาการเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย

ศิลปะ : ความรู้และทักษะในการคิดริเริ่ม จินตนาการสร้างสรรค์งานศิลปะสุนทรีย์ภาพและการเห็นคุณค่าทางศิลปะ

ภาษาไทย : ความรู้ ทักษะและวัฒนธรรมการใช้ภาษา เพื่อการสื่อสาร ความชื่นชม การเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย และภูมิใจในภาษาประจำชาติ

ภาษาต่างประเทศ : ความรู้ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรมการใช้ภาษาต่างประเทศ ในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้และการประกอบอาชีพ

การงานอาชีพและเทคโนโลยี : ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการทำงาน การจัดการ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการใช้เทคโนโลยี

สุขศึกษาและพลศึกษา : ความรู้ทักษะและเจตคติในการสร้างเสริมสุขภาพ พลานามัยของตนเองและผู้อื่น การป้องกันและปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพอย่างถูกวิธี และทักษะในการดำเนินชีวิต

คณิตศาสตร์ : การนำความรู้ทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการ แก้ปัญหา การดำเนินชีวิตและศึกษาต่อ การมีเหตุมีผลมีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์พัฒนาการคิด อย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมือง ไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบ อาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

จุดหมาย

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การ ใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา

สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และ
อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. กิจกรรมแนะแนว
2. กิจกรรมนักเรียน
3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มี ศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิด ตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพสามารถปรับ ตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียนทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือ แบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความ เหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรม นักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความตั้งใจ ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์ สังคม

ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรก ของการศึกษาระดับบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะ การคิดพื้นฐานการติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว มีทักษะในการคิดวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ

การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา และสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 5 ชั่วโมง

2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียน วันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

ตาราง 2 โครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มสาระการ เรียนรู้/กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น			ระดับ มัธยมศึกษา ตอนปลาย
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
กลุ่มสาระการเรียนรู้										
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160	120 (3นก)	120 (3นก)	120 (3นก)	240 (6 นก)
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120 (3นก)	120 (3นก)	120 (3นก)	240 (6 นก)
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80	120 (3นก)	120 (3นก)	120 (3นก)	240 (6 นก)
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์	80	80	80	80	80	40 40	120 (3นก)	120 (3นก)	120 (3นก)	240 (6 นก)
สุขศึกษาและ พลศึกษา	80	80	80	80	80	80	80 (2นก)	80 (2นก)	80 (2นก)	120 (3 นก)
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80	80 (2นก)	80 (2นก)	80 (2นก)	120 (3 นก)
การทำงานอาชีพและ เทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80	80 (2นก)	80 (2นก)	80 (2นก)	120 (3 นก)
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80	120 (3นก)	120 (3นก)	120 (3นก)	240 (6 นก)
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	800	800	800	800	800	800	840 (21น)	840 (21น)	840 (21น)	1,560 (39 นก)
กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360
รายวิชา/กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัด เพิ่มเติมตามความ พร้อมและจุดเน้น	ท 16201 ภาษาไทยเสริมประสบการณ์ 40 ชั่วโมง ส 16201 โลกศึกษา 40 ชั่วโมง						ปีละไม่เกิน 250 ชั่วโมง			ไม่น้อยกว่า 1,560 ชั่วโมง
รวมเวลาเรียน ทั้งหมด	ปีละไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง						ปีละไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง			รวม 3 ปีไม่ น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

ที่มา : (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 23)

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ
ดังนี้

ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้
ตามความเหมาะสมทั้งนี้ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน
และผู้เรียน ต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดและ
สอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้จัดเป็นรายวิชา
เพิ่มเติมหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของ
สถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สถานศึกษาอาจจัด
ให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการ
เรียนรู้คณิตศาสตร์

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติ
กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วน
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม
ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1-6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น การศึกษาเฉพาะทาง
การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือก การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส
การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้ได้ตาม
ความเหมาะสม กับสภาพและบริบทของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน
ที่กำหนด ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรร
กระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ โดยช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

1. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

2. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิดกระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัยกระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัยกระบวนการ เหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนาเพราะจะสามารถ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษา ทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ ผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตาม เป้าหมายที่กำหนด

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอน และผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

4.1 บทบาทของผู้สอน

4.1.1 ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

4.1.2 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.1.3 ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

4.1.4 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.1.5 จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4.1.6 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

4.1.7 วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

4.2 บทบาทของผู้เรียน

4.2.1 กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

4.2.2 เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้อย่างมีคุณภาพ คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

4.2.3 ลงมือปฏิบัติจริง สร้างสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

4.2.4 มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู

4.2.5 ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในห้องเรียน การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดการสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก
2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอนรวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ เป็นสื่อการเรียนรู้
3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ การเรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้อง และทันสมัยไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบ การนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียนในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้นผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกๆระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ

การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่ผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใดรวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาตามภาวะความรับผิดชอบสามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่าง ๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาวะความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตาม

ศักยภาพบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันที่ที่ ปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จในการเรียน

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน

1. การตัดสิน การให้ระดับและการรายงานผลการเรียน

1.1 การตัดสินผลการเรียน

ในการตัดสินผลการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน รวมทั้งสอนซ่อมเสริมผู้เรียนให้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ

ระดับประถมศึกษา

1.1.1 ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด

1.1.2 ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์

ที่สถานศึกษากำหนด

1.1.3 ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

1.1.4 ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์

ที่สถานศึกษากำหนด ในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ระดับมัธยมศึกษา

1.1.1 ตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในรายวิชานั้น ๆ

1.1.2 ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่

สถานศึกษากำหนด

1.1.3 ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

1.1.4 ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์

ที่สถานศึกษากำหนด ในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การพิจารณาเลื่อนชั้นทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ถ้าผู้เรียนมีข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อย และสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่าสามารถพัฒนาและสอนซ่อมเสริมได้ ให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษาที่จะผ่อนผันให้เลื่อนชั้นได้ แต่หากผู้เรียนไม่ผ่านรายวิชาจำนวนมาก และมีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาต่อการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น สถานศึกษาอาจตั้งคณะกรรมการพิจารณาให้เรียนซ้ำชั้นได้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงวุฒิภาวะและความรู้ความสามารถของผู้เรียน เป็นสำคัญ

1.2 การให้ระดับผลการเรียน

ระดับประถมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชาสถานศึกษา สามารถให้ระดับผลการเรียนหรือระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียน เป็นระบบตัวเลข ระบบตัวอักษร ระบบร้อยละ และระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐาน

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่านและไม่ผ่าน

ระดับมัธยมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา ให้ใช้ตัวเลข แสดงระดับผลการเรียนเป็น 8 ระดับ

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่านและไม่ผ่าน

1.3 การรายงานผลการเรียน

การรายงานผลการเรียนเป็นการสื่อสารให้ผู้ปกครองและผู้เรียนทราบ ความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องสรุปผลการประเมินและจัดทำ เอกสารรายงานให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ ๆ หรืออย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

การรายงานผลการเรียนสามารถรายงานเป็นระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียนที่สะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้

2. เกณฑ์การจบการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเกณฑ์กลางสำหรับการจบการศึกษา เป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.1 เกณฑ์การจบระดับประถมศึกษา

2.1.1 ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและรายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติมตามโครงสร้างเวลาเรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

2.1.2 ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.1.3 ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.1.4 ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.1.5 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.2 เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2.1 ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติมไม่เกิน 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

2.2.2 ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า 14 หน่วยกิต

2.2.3 ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.2.4 ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.2.5 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.3 เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.3.1 ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

2.3.2 ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 38 หน่วยกิต

2.3.3 ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.3.4 ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.3.5 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์

การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนดสำหรับการจบการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น การศึกษาเฉพาะทาง การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือก การศึกษา สำหรับผู้ด้อยโอกาส การศึกษาตามอัธยาศัยให้คณะกรรมการของสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ ในแนวปฏิบัติ การวัด และประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับกลุ่ม เป้าหมายเฉพาะ

เอกสารหลักฐานการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษา เป็นเอกสารสำคัญที่บันทึกผลการเรียน ข้อมูลและ สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. เอกสารหลักฐานการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

1.1 ระเบียบแสดงผลการเรียน เป็นเอกสารแสดงผลการเรียนและรับรองผลการ เรียนของผู้เรียนตามรายวิชา ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ผลการประเมิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาและผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสถานศึกษา จะต้องบันทึกข้อมูลและออกเอกสารนี้ให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) จบการศึกษามัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) จบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) หรือ เมื่อลาออกจากสถานศึกษาในทุกกรณี

1.2 ประกาศนียบัตร เป็นเอกสารแสดงวุฒิการศึกษาเพื่อรับรองศักดิ์และสิทธิ์ ของผู้จบการศึกษา ที่สถานศึกษาให้ไว้แก่ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษา และผู้จบการศึกษาขั้น พื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา เป็นเอกสารอนุมัติการจบหลักสูตรโดย บันทึกรายชื่อและข้อมูลของผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ผู้จบ การศึกษามัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) และผู้จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6)

2. เอกสารหลักฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด

เป็นเอกสารที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อบันทึกพัฒนาการ ผลการเรียนรู้ และข้อมูล สำคัญเกี่ยวกับผู้เรียน เช่น แบบรายงานประจำตัวนักเรียน แบบบันทึกผลการเรียนประจำ รายวิชา ระเบียบสะสม ใบรับรองผลการเรียน และ เอกสารอื่นๆตามวัตถุประสงค์ของการนำ เอกสารไปใช้

การเทียบโอนผลการเรียน

สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนในกรณีต่างๆได้แก่ การย้าย สถานศึกษาการเปลี่ยนรูปแบบการศึกษา การย้ายหลักสูตร การออกกลางคันและขอกลับเข้ารับ การศึกษาต่อการศึกษาจากต่างประเทศและขอเข้าศึกษาต่อในประเทศ นอกจากนี้ ยังสามารถ เทียบโอนความรู้ ทักษะประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เช่น สถานประกอบการ สถาบัน ศาสนา สถาบันการฝึกอบรบอาชีพ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การเทียบโอนผลการเรียนควรดำเนินการในช่วงก่อนเปิดภาคเรียนแรก หรือต้นภาคเรียนแรกที่สถานศึกษาให้ผู้ขอเทียบโอนเป็นผู้เรียน ทั้งนี้ ผู้เรียนที่ได้รับการเทียบโอนผลการเรียนต้องศึกษาต่อเนื่องในสถานศึกษาที่รับเทียบโอนอย่างน้อย 1 ภาคเรียน โดยสถานศึกษาที่รับผู้เรียนจากการเทียบโอนควรกำหนดรายวิชา/จำนวนหน่วยกิตที่จะรับเทียบโอนตามความเหมาะสม การพิจารณาการเทียบโอน สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา และเอกสารอื่น ๆ ที่ให้ข้อมูลแสดงความรู้ความสามารถของผู้เรียน

2. พิจารณาจากความรู้ ความสามารถของผู้เรียน โดยการทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งภาคความรู้และภาคปฏิบัติ

3. พิจารณาจากความสามารถและการปฏิบัติในสภาพจริง

การเทียบโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามประกาศ หรือ แนวปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ

การบริหารจัดการหลักสูตร

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม การใช้และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ

ระดับท้องถิ่น ได้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดในระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยมีภารกิจสำคัญ คือ กำหนดเป้าหมาย และจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่น โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีความต้องการในระดับชาติ พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาบุคลากร สนับสนุน ส่งเสริม ติดตามผล ประเมินผล วิเคราะห์ และรายงานผลคุณภาพของผู้เรียน

สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้ง สถานศึกษา

สามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความ
ต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ทำไมต้องเรียนภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็น
เอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อ
สื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรม การงาน
และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหา
ความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนากระบวนการคิด
วิเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทาง
วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ
เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

เรียนรู้อะไรในภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร
การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

1. การอ่าน การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์ชนิด
ต่างๆ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน
เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

2. การเขียน การเขียนสะกดตามอักษรวิธี การเขียนสื่อสาร โดยใช้ถ้อยคำ และ
รูปแบบต่าง ๆ ของการเขียน ซึ่งรวมถึงการเขียนเรียงความ ย่อความ รายงานชนิดต่างๆ การ
เขียนตามจินตนาการวิเคราะห์วิจารณ์ และเขียนเชิงสร้างสรรค์

3. การฟัง การดู และการพูด การฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ การพูดแสดง
ความคิดเห็นความรู้สึก พูดลำดับเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล การพูดในโอกาสต่างๆ ทั้งเป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ และการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ

4. หลักการใช้ภาษาไทย ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของภาษาไทยการใช้ภาษาให้
ถูกต้องเหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การแต่งบทประพันธ์ประเภทต่างๆ และอิทธิพลของภาษา
ต่างประเทศในภาษาไทย

5. วรรณคดีและวรรณกรรม วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อศึกษาข้อมูล
แนวความคิดคุณค่าของงานประพันธ์ และความเพลิดเพลิน การเรียนรู้และทำความเข้าใจบท
บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึก

นึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1. อ่านออกเสียงคำ คำคล้องจอง ข้อความ เรื่องสั้นๆ และบทร้อยกรองง่ายๆ ได้ ถูกต้องคล่องแคล่ว เข้าใจความหมายของคำและข้อความที่อ่าน ตั้งคำถามเชิงเหตุผล ลำดับ เหตุการณ์คาดคะเนเหตุการณ์ สรุปความรู้ข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน ปฏิบัติตามคำสั่ง คำอธิบายจาก เรื่องที่อ่านได้เข้าใจความหมายของข้อมูลจากแผนภาพ แผนที่ และแผนภูมิ อ่านหนังสืออย่าง สม่ำเสมอ และมีมารยาทในการอ่าน

2. มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด เขียนบรรยาย บันทึกประจำวัน เขียนจดหมายลาครู เขียนเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ เขียนเรื่องตามจินตนาการและมีมารยาท ในการเขียน

3. เล่ารายละเอียดและบอกสาระสำคัญ ตั้งคำถาม ตอบคำถาม รวมทั้งพูดแสดง ความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู พูดสื่อสารเล่าประสบการณ์และพูดแนะนำ หรือพูด เชิญชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม และมีมารยาทในการฟัง ดู และพูดสะกดคำและเข้าใจความหมาย ของคำ ความแตกต่างของคำและพยางค์ หน้าที่ของคำในประโยค มีทักษะการใช้พจนานุกรมใน การค้นหาความหมายของคำแต่งประโยคง่ายๆ แต่งคำคล้องจองแต่งคำขวัญ และเลือกใช้ ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่นได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

4. เข้าใจและสามารถสรุปข้อคิดที่ได้จากการอ่านวรรณคดี และวรรณกรรม เพื่อนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันแสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีที่อ่านรู้จักเพลงพื้นบ้านเพลงกล่อม เด็ก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น ร้องบทร้องเล่นสำหรับเด็กในท้องถิ่นท่องเที่ยวอุทยานและ บทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจได้

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะได้ถูกต้อง อธิบาย ความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยของคำ ประโยค ข้อความ สำนวนโวหาร จากเรื่องที่ อ่าน เข้าใจคำแนะนำ คำอธิบายในคู่มือต่างๆ แยกแยะข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง รวมทั้งจับ ใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านและนำ ความรู้ความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจแก้ปัญหาในการ ดำเนินชีวิตได้มีมารยาทและมีนิสัยรักการอ่าน และเห็นคุณค่าสิ่งที่อ่าน

2. มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด เขียนสะกดคำ แต่ง ประโยคและเขียนข้อความ ตลอดจนเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำชัดเจนเหมาะสม ใช้แผนภาพ โครงเรื่องและแผนภาพความคิด เพื่อพัฒนางานเขียน เขียนเรียงความ ย่อความ จดหมาย

ส่วนตัว กรอกแบบรายการต่างๆ เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และมีมารยาทในการเขียน

3. พูดยุติความรู้ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู เล่าเรื่องย่อหรือสรุปจากเรื่องที่ฟังและดูตั้งคำถาม ตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังและดู รวมทั้งประเมินความน่าเชื่อถือจากการฟังและดูโฆษณาอย่างมีเหตุผล พูดยุติตามลำดับขั้นตอนเรื่องต่างๆ อย่างชัดเจน พูดยุติงานหรือประเด็นค้นคว้าจากการฟังการดู การสนทนา และพุดโน้มน้าวได้อย่างมีเหตุผล รวมทั้งมีมารยาทในการดูและพุด

4. สะกดคำและเข้าใจความหมายของคำ สำนวน คำพังเพยและสุภาษิต รู้และเข้าใจชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ชนิดของประโยค และคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ใช้คำราชาศัพท์และคำสุภาพได้อย่างเหมาะสม แต่งประโยค แต่งบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพ และกาพย์ยานี 11

5. เข้าใจและเห็นคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน เล่านิทานพื้นบ้าน ร้องเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่น นำข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดได้

สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กำหนดสาระการเรียนรู้จำนวน 5 สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ จำนวน 5 มาตรฐาน และตัวชี้วัดชั้นปี จำนวน 34 ตัวชี้วัด ดังนี้

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

ตัวชี้วัดชั้นปี

1. อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองได้ถูกต้อง
2. อธิบายความหมายของคำ ประโยคและข้อความที่เป็นโวหาร
3. อ่านเรื่องสั้นๆ อย่างหลากหลายโดยจับเวลาแล้วถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน
4. แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน
5. อธิบายการนำความรู้และความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต
6. อ่านงานเขียนเชิงอธิบายคำสั่ง ข้อแนะนำและปฏิบัติตาม
7. อธิบายความหมายของข้อมูลจากการอ่านแผนผัง แผนที่แผนภูมิและกราฟ
8. อ่านหนังสือตามความสนใจและอธิบายคุณค่าที่ได้รับ
9. มีมารยาทในการอ่าน

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. การอ่านออกเสียงและการบอกความหมายของบทร้อยแก้ว และบทร้อยกรอง ประกอบด้วย

- 1.1 คำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ
- 1.2 คำที่มีอักษรนำ
- 1.3 คำที่มีตัวการ์นต์
- 1.4 คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ
- 1.5 อักษรย่อและเครื่องหมายวรรคตอน
- 1.6 วัน เดือน ปีแบบไทย
- 1.7 ข้อความที่เป็นโวหารต่างๆ
- 1.8 สำนวนเปรียบเทียบ
2. การอ่านบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ
3. การอ่านจับใจความจากสื่อต่างๆ เช่น
 - 3.1 เรื่องสั้น ๆ
 - 3.2 นิทานและเพลงพื้นบ้าน
 - 3.3 บทความ
 - 3.4 พระบรมราโชวาท
 - 3.5 สารคดี
 - 3.6 เรื่องสั้น
 - 3.7 งานเขียนประเภทโน้มน้าว
 - 3.8 บทโฆษณา
 - 3.9 ข่าว และเหตุการณ์สำคัญ
4. การอ่านเร็ว
5. การอ่านข้อมูลจากแผนผัง แผนที่ แผนภูมิ และกราฟ
6. การอ่านหนังสือตามความสนใจ เช่น
 - 6.1 หนังสือที่นักเรียนสนใจและเหมาะสมกับวัย
 - 6.2 หนังสืออ่านที่ครูและนักเรียนกำหนดร่วมกัน
7. มารยาทในการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัดชั้นปี

1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด
2. เขียนสื่อสารโดยใช้คำได้ถูกต้อง ชัดเจนและเหมาะสม
3. เขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิดเพื่อใช้พัฒนางานเขียน
4. เขียนเรียงความ
5. เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน
6. เขียนจดหมายส่วนตัว
7. กรอกแบบรายการต่าง ๆ
8. เขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์
9. มีมารยาทในการเขียน

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและ ครึ่งบรรทัดตามรูปแบบการเขียนตัวอักษรไทย
2. การเขียนสื่อสาร เช่น
 - 2.1 คำขวัญ
 - 2.2 คำอวยพร
 - 2.3 ประกาศ
3. การเขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิด
4. การเขียนเรียงความ
5. การเขียนย่อความจากสื่อต่างๆ เช่น นิทาน ความเรียงประเภทต่างๆ ประกาศ
แจ้งความ แถลงการณ์ จดหมาย คำสอน โอวาท คำปราศรัยสุนทรพจน์ รายงาน ระเบียบ
คำสั่ง
6. การเขียนจดหมายส่วนตัว
 - 6.1 จดหมายขอโทษ
 - 6.2 จดหมายแสดงความขอบคุณ
 - 6.3 จดหมายแสดงความเห็นใจ
 - 6.4 จดหมายแสดงความยินดี
7. การกรอกแบบรายการ
 - 7.1 แบบคำร้องต่างๆ
 - 7.2 ใบสมัครศึกษาต่อ
 - 7.3 แบบฝากส่งพัสดุและไปรษณีย์ภัณฑ์

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์
ตัวชี้วัดชั้นปี

1. พูดแสดงความรู้ความเข้าใจจุดประสงค์ของเรื่องที่ฟังและดู
2. ตั้งคำถามและตอบคำถามเชิงเหตุผลจากเรื่องที่ฟังและดู
3. วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจากการฟังและดูสื่อโฆษณาอย่างมีเหตุผล
4. พุดรายงานเรื่องหรือประเด็นที่ศึกษาค้นคว้าจากการฟังการดู และการสนทนา
5. พุดโน้มน้าวอย่างมีเหตุผลและน่าเชื่อถือ
6. มีมารยาทในการฟัง การดูและการพูด

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. การพูดแสดงความรู้ ความเข้าใจในจุดประสงค์ของเรื่องที่ฟังและดูจากสื่อต่างๆ
ได้แก่

- 1.1 สื่อสิ่งพิมพ์
- 1.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจากการฟังและดูสื่อโฆษณา
3. การรายงาน เช่น
 - 3.1 การพูดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน
 - 3.2 การพูดลำดับเหตุการณ์
4. การพูดโน้มน้าวในสถานการณ์ต่างๆ เช่น
 - 4.1 การเลือกตั้งกรรมการนักเรียน
 - 4.2 การรณรงค์ด้านต่างๆ
 - 4.3 การโต้วาที
5. มารยาทในการฟัง การดู และการพูด

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของ ภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ
ตัวชี้วัดชั้นปี

1. วิเคราะห์ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค
2. ใช้คำได้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล
3. รวบรวมและบอกความหมายของคำภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย
4. ระบุลักษณะของประโยค
5. แต่งบทร้อยกรอง

6. วิเคราะห์และเปรียบเทียบสำนวนที่เป็นคำพังเพยและสุภาษิต
สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. ชนิดของคำ
 - 1.1 คำนาม
 - 1.2 คำสรรพนาม
 - 1.3 คำกริยา
 - 1.4 คำวิเศษณ์
 - 1.5 คำบุพบท
 - 1.6 คำเชื่อม
 - 1.7 คำอุทาน
2. คำราชาศัพท์ ระดับภาษา ภาษาถิ่น
3. คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ
4. กลุ่มคำหรือวลี ประโยคสามัญ ประโยครวม ประโยคซ้อน
5. กลอนสุภาพ
6. สำนวนที่เป็นคำพังเพย และสุภาษิต

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย

อย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ตัวชี้วัดชั้นปี

1. แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่อ่าน
2. เสนอานิทานพื้นบ้านท้องถิ่นตนเอง และนิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นอื่น
3. อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง
4. ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. วรรณคดีและวรรณกรรม เช่น
 - 1.1 นิทานพื้นบ้านท้องถิ่นตนเองและท้องถิ่นอื่น
 - 1.2 นิทานคติธรรม
 - 1.3 เพลงพื้นบ้าน
 - 1.4 วรรณคดีและวรรณกรรมในบทเรียนและตามความสนใจ
2. บทอาขยานและบทร้อยกรองที่มีคุณค่า
 - 2.1 บทอาขยานตามที่กำหนด
 - 2.2 บทร้อยกรองตามความสนใจ

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 1) กล่าวว่า คำว่า หลักสูตร (curriculum) ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า currere หมายถึง "Running Course" หรือเส้นทางที่ไต่วิ่ง ซึ่งต่อมาคำศัพท์นี้ถูกนำมาใช้ในทางการศึกษาว่า "Running sequence of courses or learning experiences" ซึ่งหมายถึง เส้นทางที่จะต้องวิ่งไป หรือประสบการณ์การเรียนรู้ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้แตกต่างกันออกไปตามทัศนะของแต่ละคน

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540, หน้า 12) ได้ให้ทัศนะว่า หลักสูตรคือ เอกสารที่บรรจุแผนงานหรือโครงการและเนื้อหาวิชากิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมต่าง ๆ อันพึงปรารถนาของสังคมนั้น ๆ อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยที่แผนงานหรือโครงการนั้นๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ คือ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการกำหนดเนื้อหาสาระ ประสบการณ์ ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน มีแนวทางการดำเนินงานที่เป็นระบบระเบียบ มีการนำแผนงาน และโครงสร้างนั้นไปปฏิบัติในสถาบันการศึกษา จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถวัดผลประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 38) กล่าวไว้ดังนี้หลักสูตร คือ โครงงาน แผนงาน หรือข้อกำหนด ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้เอากัตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ในสังคม และในโลกอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

กรมวิชาการ (2540, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนด แผนการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาของรายวิชา สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 14) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการ หรือแผนข้อกำหนดอันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรม และวัสดุต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้เอากัตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 7 - 8) ได้สรุปความหมายของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นสิ่งที่ต้องมีการวางแผนล่วงหน้าก่อนนำมาใช้โดยจะกำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ให้แน่นอนลงไปว่าต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนอย่างไร ในการกำหนดจุดมุ่งหมายจะต้องยึดเป้าประสงค์ของศึกษาเป็นหลัก ดังนั้นจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของ

หลักสูตร หลักสูตรแต่ละระดับการศึกษาของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการศึกษาของประเทศนั้นๆ

2. หลักสูตรไม่ใช่รายวิชา หรือเนื้อหาสาระของวิชาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมของการผสมผสาน หรือบูรณาการระหว่างองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าแล้วจะส่งผลออกมาในรูปของมวลประสบการณ์ในขณะเดียวกันองค์ประกอบเหล่านั้นไม่ได้มีความเป็นเอกเทศ แต่จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้นในการออกแบบขององค์ประกอบไม่ว่าองค์ประกอบใด ๆ ก็ตาม เช่น จุดหมาย เนื้อหา จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อองค์ประกอบอื่นด้วย

3. การที่หลักสูตรเป็นเพียงแผน ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้หรือครูหรือผู้สอน จะต้องอ่านแผนให้เข้าใจและจะต้องแปลออกเป็นแผนปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตน

ครินทิพย์ ภู่อาลี (2542, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้ หลักสูตรคือแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ของโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามที่จุดมุ่งหมายกำหนดไว้

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 2) หลักสูตร เป็นแผนกำหนดหรือโครงการที่พรรณานารวมหลักการและเหตุผล ตลอดจนรายละเอียดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติในรูปของเอกสาร

เอกรินทร์ สีมหานาค (2547, หน้า 69) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความหมายหลายนัย เช่น หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระ ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเกณฑ์ที่คาดหวัง และยังหมายรวมถึงกระบวนการวิชาที่กำหนดไว้ในแผนการเรียน แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากโปรแกรมการศึกษาต่างๆ ตามช่วงระยะเวลาที่จัดเตรียมไว้สำหรับกิจกรรมหนึ่งๆ ตามที่สถานศึกษากำหนด

จากความหมายที่หน่วยงานทางการศึกษาและนักการศึกษากล่าวไว้ สามารถสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และการประเมินผล ที่จัดให้แก่ผู้เรียน และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการแปลงจุดมุ่งหมายหรือนโยบายทางการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ หรือบางครั้งมีผู้เปรียบหลักสูตรเป็นเสมือนทางเสื่อที่คอยกำหนดทิศทางในการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 6-7) กล่าวว่าหลักสูตร เป็นตัวกำหนดมาตรฐาน การเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนแต่ละวัยแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษามีคุณภาพทัดเทียมกัน ซึ่งหมายถึงการจัดการศึกษา มีแนวทางกำหนดไว้ว่า ผู้เรียนควรเรียนรู้วิชาอะไร มีเนื้อหาสาระ

มากนักน้อยเพียงใด ควรได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีทักษะด้านใด และควรมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างไร

สุมิตร คุณากร (2536, หน้า 199-200) กล่าวว่าหลักสูตร เป็นเครื่องชี้นำทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือเป็นบทบาทบัญญัติของรัฐ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษานำไปปฏิบัติเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาและควบคุมการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ รวมทั้งเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณและบุคลากร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 58) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้ คือ

1. หลักสูตร เป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย
2. หลักสูตรเป็นหลักและแนวทางในการวางแผนวิชาการการจัดและการบริหาร การศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ วััตกรรมกรเรียนการสอน งบประมาณ อาคาร สถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของหลักสูตร
3. หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
4. หลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่ายของเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน แหล่งทรัพยากรและการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหาร
5. หลักสูตรจะเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาสังคมของประเทศ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 11) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นเครื่องมือในการปรับจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติเข้าสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ หลักสูตรเป็นเสมือนหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางการเรียนรู้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา หรือหลักสูตรที่เป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้ ประสบการณ์แก่ผู้เรียน ดังนั้นครูต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 4) กล่าวว่าหลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาได้รับผลสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เพราะหลักสูตรมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคลในทุกๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้เรียนอยู่ในวัยที่จะเป็นผู้ใหญ่ หลักสูตรจะมีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต หลักสูตรยังมีความสำคัญต่อสังคมการเมืองและเศรษฐกิจอีกด้วย

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540, หน้า 19-20) หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายและเป็นเครื่องมือให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศเน้นหนักไปทางใด

ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (2544, หน้า 15 - 17) ให้เหตุผลความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองดีและมีคุณภาพ ประชาชนจะมีลักษณะและคุณภาพอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับการจัดหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้ที่ผ่านหลักสูตรเป็นอย่างไร หลักสูตรจึงเสมือนเป้าหมายลอม

2. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา เพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่าจัดการศึกษานั้นมุ่งหวังจะให้บรรลุวัตถุประสงค์อะไรบ้างในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้นจะต้องจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องแสดงว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา หลักสูตรจะเป็นเกณฑ์มาตรฐานให้ทุกสถาบันที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา ฯลฯ ได้จัดการศึกษาให้เป็นระเบียบแบบแผนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการดำเนินการเรียนการสอน หรือให้มีมาตรฐานในการจัดการศึกษาเหมือนๆ กัน

จิตรา ชูมณี (2545, หน้า 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา คือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนแต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน กล่าวคือ มีแนวทางที่กำหนดไว้ว่า ควรเรียนรู้อะไร เนื้อหาสาระมากน้อยแค่ไหน ควรได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีทักษะด้านใด และควรมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างไร เมื่อพิจารณาข้อความที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะให้ความมั่นใจได้เยาวชนรวมทั้งผู้เรียนทั้งหมดจะได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหวังไว้ ก็คือ หลักสูตรนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อมีหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนแล้ว เป็นที่หวังได้ว่าผู้เรียนแต่ละสาขา และแต่ละระดับการศึกษาจะได้รับการศึกษาในแนวเดียวกัน และถึงแม้ว่าในการปฏิบัติผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกันไปบ้าง แต่การเรียนการสอนย่อมจะมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 16) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าเด็กจะได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องมือให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรอีกด้วย

จากความสำคัญของหลักสูตรที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นการกำหนดหลักการ เป้าหมายในการพัฒนาบุคลากรของประเทศชาติ โดยการจัดการศึกษา

ให้เป็นไปในรูปแบบใด วิธีใดจึงเหมาะสมและให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะใดบ้างที่จะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและส่งผลต่อสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ให้มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่า จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างไร จะต้องจัดเนื้อหาและประสบการณ์อย่างไร จะใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลอย่างไร ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะเป็นแนวปฏิบัติแก่ผู้สอน ที่จะบอกให้รู้ว่าจะสอนให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไร จะต้องจัดประสบการณ์อย่างไร ประเมินผลอย่างไร หลักสูตรจึงเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

องค์ประกอบหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2531, หน้า 20) กล่าวว่า หลักสูตรที่สมบูรณ์ควรมีองค์ประกอบ

ที่สำคัญ อย่างน้อย 4 อย่าง คือ

1. หลักการและจุดมุ่งหมาย
2. เนื้อหาวิชาและเวลาเรียน
3. การนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน
4. การประเมินผล

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 8) กล่าวว่า หลักสูตรนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 อย่าง ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 244) ได้เสนอว่าควรแบ่งหลักสูตรออกเป็น

7 ส่วนประกอบ คือ

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาในชุมชน
6. การประเมินผล
7. การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

กรมวิชาการ (2533, หน้า 30 - 33) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่า ประกอบด้วยหัวข้อเรื่อง และรายละเอียดประกอบดังต่อไปนี้

1. หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางในการจัดการศึกษาของแต่ละระดับ ดังเห็นได้จากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีข้อหนึ่งระบุว่า “เป็นการศึกษาทั่วไปเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ” และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายได้ระบุไว้ข้อหนึ่งว่า “เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม”

2. จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษา ที่จะนำไปสู่หลักการของหลักสูตร

3. โครงสร้าง คือ ข้อกำหนดว่ากลุ่มวิชาหรือรายวิชาใดในหลักสูตรเป็นวิชาบังคับ วิชาใดเป็นวิชาบังคับเลือกและวิชาใดเป็นวิชาเลือกเสรี และเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

4. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ทางการศึกษาสำหรับใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. เนื้อหาของรายวิชา คือ ประเด็นต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่วางไว้

6. สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีทักษะ และเจตคติตามที่ต้องการ ได้แก่ หนังสือ แผนภูมิ เอกสาร รูปภาพ สไลด์ เทปและเครื่องมือต่าง ๆ

7. วิธีสอน คือ วิธีการทุกรูปแบบที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และการปฏิบัติตน

8. การประเมินผล หมายถึง การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียน เพื่อการตัดสินผลการเรียนรู้ของนักเรียน จัดเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งจะช่วยให้ครูได้ทราบระดับความเจริญงอกงามของเด็กแต่ละคนว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร ผู้เรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ เจตคติ และการปฏิบัติตามนัยของจุดประสงค์การเรียนรู้เพียงใดหรือไม่

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 35) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
4. จุดประสงค์ของวิชา
5. เนื้อหา
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
8. การประเมินผล

9. วัตถุประสงค์และสื่อการเรียนการสอน

นิรมล ศตวุฒิ (2543, หน้า 26) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ประกอบไปด้วย

1. หลักการ เป็นเป้าหมายปลายทางของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมาย แสดงความคาดหวังของหลักสูตร
3. จุดมุ่งหมายเฉพาะหรือจุดประสงค์ของกลุ่มวิชาและรายวิชา
4. โครงสร้างของหลักสูตร แสดงภาพรวมทั้งหลักสูตร
5. เนื้อหาหลักสูตร
6. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. แนวทางการใช้หลักสูตร

ปราโมทย์ จันทร์เรือง (2548, หน้า 10) ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญคือ 1) หลักการ 2) จุดหมาย 3) โครงสร้าง 4) คำอธิบายรายวิชา 5) ขอบข่ายเนื้อหา 6) เวลาเรียน 7) กิจกรรมการเรียนการสอน 8) สื่อการเรียนการสอน 9) การวัดและการประเมินผล

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ทาบา (Taba, 1962, p.454) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดีขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้ จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรหมายถึงการเปลี่ยนหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร

เสริมศรี ไชยศรี (2528, หน้า 13) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงแผนประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย รวมทั้งกระบวนการทั้งหมด ตั้งแต่การวางแผนพัฒนาการศึกษาวิเคราะห์สภาพต่างๆ ก่อนพัฒนาแล้วนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรและการสอน

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 15 - 16) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีระบบย่อยที่ประกอบกันอยู่ 3 ระบบ คือ ระบบการสร้างหลักสูตร ระบบการใช้หลักสูตร และระบบการประเมินผลหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร คือ การจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ รวมถึงการปรับปรุงตำรา เอกสารต่างๆ และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร

กรมวิชาการ (2540, หน้า 31-32) ได้ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตร ว่าการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม หรือเป็นการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ และอาจรวมไปถึงการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนด้วย

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 291) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

พิสมัย ถีตะแก้ว (2541, หน้า 47) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร มีความหมาย 2 ลักษณะคือ

1. การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเดิมที่มีใช้อยู่แล้วให้ดีขึ้น มีความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น
2. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรใหม่ขึ้นมาให้แทนหลักสูตรเดิม ซึ่งจะแตกต่างจากหลักสูตรเดิมทั้งระบบ

ศรินทร์ทิพย์ ภู่อาลี (2542, หน้า 36) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นการแก้ไขหลักสูตรที่มีอยู่แล้วเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือแบบของหลักสูตรเดิม แต่เป็นการแก้ไข เพื่อให้ดีและเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาในการใช้หลักสูตร ส่วนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้นเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรเดิมทั้งระบบทุกองค์ประกอบของหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542, หน้า 30) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลนำผลมาใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อหาข้อบกพร่องหรือปัญหาและพิจารณาคุณภาพของหลักสูตร

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 2) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการตัดสินใจที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษา จุดมุ่งหมายของสถานศึกษา จุดประสงค์ของการสอนและการประเมินกิจกรรมต่างๆ ที่นำมาใช้ในหลักสูตรว่าสามารถวัดและประเมินประสิทธิภาพการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนในหลักสูตร ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามทิศทางที่ชาติต้องการ ความต้องการของสังคมและการเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นผลทำให้หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งไม่สามารถกำหนดหลักสูตรให้คงที่อยู่แบบเดิมได้ตลอดเวลา กระบวนการวางแผนหลักสูตรจึงต้องปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้เรียนและสภาพของท้องถิ่น

แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาที่สำคัญมีหลายท่าน ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p.1) หลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร (Tyler rational) ที่ว่าในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการ คือ มีความมุ่งหมายของการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อช่วยให้บรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร ให้มีประสิทธิภาพ และทราบได้อย่างไรว่าความมุ่งหมายที่กำหนดไว้บรรลุแล้ว

หลักการและเหตุผล 4 ประการนี้ จะต้องตอบคำถามเรียงกันตามลำดับตั้งนั้น ความมุ่งหมาย จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดจะกำหนดรายละเอียดในข้ออื่นๆตามมา รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์มีลำดับขั้น ดังนี้

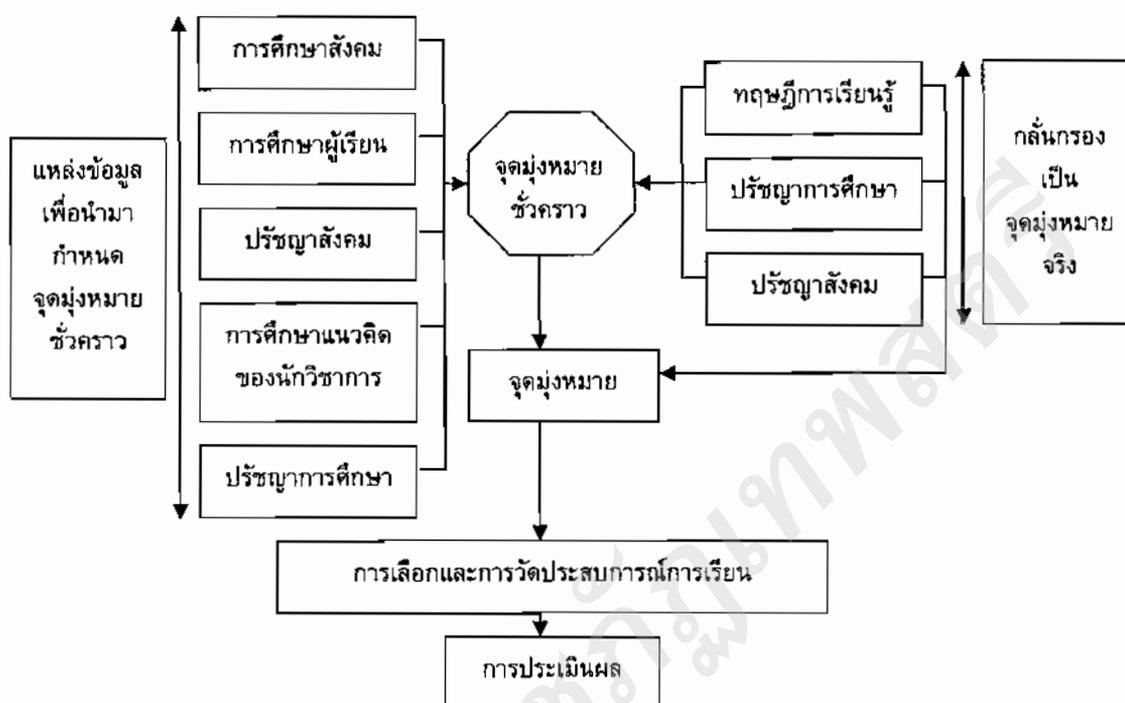
ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสังคม ผู้เรียน และความคิดเห็นของนักวิชาการ จากนั้นจึงเลือกเป็นจุดมุ่งหมายถาวร โดยผ่านการกลั่นกรอง เพื่อคัดเอาเฉพาะสิ่งที่สำคัญ ด้วยการพิจารณาจากจิตวิทยา การเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษา และปรัชญาสังคม เพื่อเป็นจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้าย หรือจุดมุ่งหมายถาวรที่นำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ มีสิ่งที่ต้องพิจารณา ได้แก่

- 2.1 ผู้เรียนควรได้ฝึกกิจกรรม และเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
- 2.2 กิจกรรมและประสบการณ์ควรจะทำให้ผู้เรียนพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
- 2.3 กิจกรรมและประสบการณ์อยู่ในขอบข่ายที่ถูกปฏิบัติได้
- 2.4 กิจกรรมและประสบการณ์หลายๆด้าน อาจนำไปสู่จุดมุ่งหมายเพียงข้อเดียว หรือกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่าง อาจตอบสนองจุดมุ่งหมายหลายๆ ข้อได้

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วย ต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ความต่อเนื่อง (continuity) การเรียงลำดับขั้นตอน (sequence) และการบูรณาการ (integration)

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่พิจารณาว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ภาพ 2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทยเลอร์

ทาบ (Taba, 1962, pp. 422 - 425) การพัฒนาหลักสูตรมีลักษณะจากล่างขึ้นบน (grassroots approach) โดยใช้วิธีอุปนัย (inductive approach) หลักสูตรควรมาจากครูผู้สอนมากกว่าผู้บริหารระดับสูง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบ มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา สำรวจความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม ศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ และธรรมชาติของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 เป็นหลัก ควรเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริง และเป็นแนวทางในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้

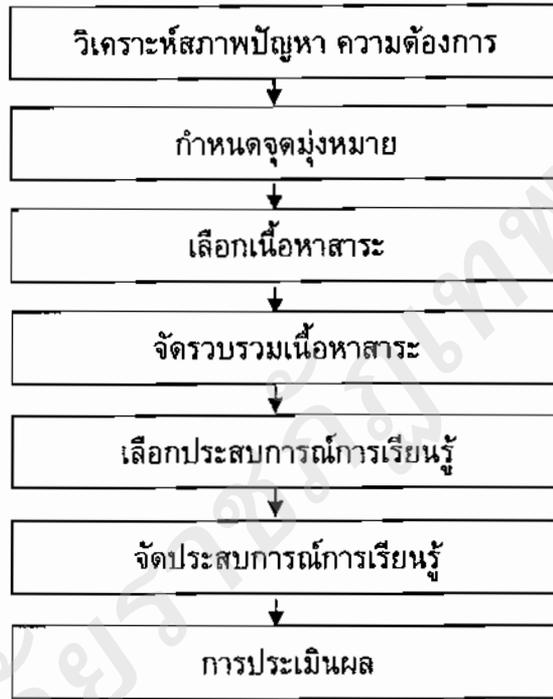
ขั้นตอนที่ 3 การเลือกเนื้อหาสาระ ต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่คัดเลือกบรรจุลงในหลักสูตรจะต้องมีความสำคัญ และถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 4 การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ พิจารณาถึงความเหมาะสมในการที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ได้ก่อนหลัง ซึ่งจะต้องมีความต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ และวิธีการสอนแบบต่างๆ จะต้องวางแผนเลือกประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระและผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้เลือกแล้ว เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่บรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผล เป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาหรือข้อบกพร่องในขั้นตอนใด เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ภาพ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 38) ได้เสนอขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76 - 77) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร โดยแบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งทั้งสามระบบนี้จะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

1. ระบบการร่างหลักสูตร มีด้วยกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 สิ่งกำหนดหลักสูตรคือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่จะนำมาใช้
ในการพัฒนาหลักสูตร

1.2 รูปแบบหลักสูตรหลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แล้วก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับ
รูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรบูรณาการ เป็นต้น

1.3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้วก่อนจะนำไปใช้
ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพโดยอาจจะใช้การประชุมสัมมนาหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการ
ทดสอบใช้หลักสูตรนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

1.4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ จะต้องอาศัยการจัดทำหลักสูตร
ที่ชัดเจนอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร มีด้วยกัน 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 การขออนุมัติหลักสูตรเป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการแก้ไข แล้วเสนอ
หน่วยงานบังคับบัญชาเพื่อให้ความเห็นชอบและสั่งการ

2.2 การวางแผนการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตรซึ่งจะต้อง
คำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

2.2.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.2.2 การเตรียมงบประมาณ

2.2.3 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

2.2.4 วัสดุหลักสูตร

2.2.5 บริการสนับสนุนอาคารและสถานที่

2.2.6 ระบบบริการและสถาบันการศึกษา

2.2.7 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

2.3 ดำเนินการใช้หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอน
ที่สำคัญที่สุดดังที่กล่าวไว้ว่า หลักสูตรแม้จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไรถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่มี ความหมายและไม่ได้ผลตามที่หลักสูตร
คาดหวัง

3. ระบบการประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมิน
หลักสูตร หรือกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของ
หลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

3.1 วางแผนประเมินผลหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรจะประเมินในส่วน
ใดบ้าง เช่น เอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอน
ของผู้สอน ประเมินการบริหารหลักสูตรของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลสำเร็จการศึกษา เป็นต้น

3.2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยใช้เครื่องมือและ
วิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้จัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูล

3.4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว โดยใช้การตีความอธิบายสรุปข้อมูลนั้น เพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่างๆ ของหลักสูตรต่อไป

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 129) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรว่า การจัดทำหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรระดับชาตินั้น จะต้องจัดทำหลักสูตรต้นแบบเสียก่อน เพื่อนำไปทดลองและแก้ไขจนแน่ใจว่าสามารถจะนำไปใช้ได้โดยทั่วไป พร้อมทั้งเสนอแนะขั้นตอนในการจัดทำ ดังนี้ กรมวิชาการ (2544, หน้า 30) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผล และเอกสารหลักฐานการศึกษา
7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2544, หน้า 4) ได้กำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

1. ศึกษาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
2. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศ เช่น สภาพความพร้อมของโรงเรียน สภาพของชุมชนท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
3. วางแผนและจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยกำหนดวัตถุประสงค์กระบวนการวิธีดำเนินการ สื่อ/อุปกรณ์และการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง
4. กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5. กำหนดการประเมินและเกณฑ์การประเมิน การผ่านกิจกรรมแต่ละภาคเรียน ชั้นปี และช่วงชั้น ให้เป็นไปตามสถานศึกษากำหนด

จากแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวมา สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป แต่กระบวนการและขั้นตอนนั้นประกอบไปด้วย การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำมากำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกเนื้อหาสาระและ ประสบการณ์การเรียนรู้ จัดลงในหลักสูตร แล้วนำหลักสูตรไปทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่อง เพื่อนำแก้ไขให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ และทำการประเมินผลหลักสูตร และนำผลจากการประเมินไป ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต่อไป

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องเตรียมการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร อาจใช้คณะกรรมการชุดหนึ่ง ทำการศึกษาวิจัย หรือวิจัยเพื่อทราบข้อเท็จจริงหลาย ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ต้องการทราบความต้องการของสังคมในด้านการ ศึกษา ต้องการทราบสภาพการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคม และความต้องการทาง การศึกษาในอนาคต ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้ควรจะได้มาด้วย การวิจัยมากกว่าจะอาศัยประสบการณ์ของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาข้อมูล พื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

1. ข้อมูลทางด้านวิชาการ
2. ข้อมูลทางด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ
3. ข้อมูลทางด้านเทคโนโลยี

ข้อมูลทางด้านวิชาการ จะมีอิทธิพลมากในการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจาก คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยองค์คณะบุคคลซึ่งมีความเชี่ยวชาญและความ ชำนาญเฉพาะสาขาวิชาแต่ละด้านจะมองเห็นความสำคัญในสาระวิชาของตน เมื่อพิจารณา เนื้อหาสาระของวิชาที่จะบรรจุลงในหลักสูตร จึงพยายามที่จะนำสาระและรายวิชาที่คิดว่าสำคัญ และจำเป็นบรรจุลงในหลักสูตรมากเกินความจำเป็น นักพัฒนาหลักสูตร จึงจำเป็นต้องพยายาม หายุทธวิธีปรับความหลากหลายทางความคิดและความสำคัญของสาระวิชาต่างๆให้มีเอกภาพ และเลือกสาระวิชาที่บรรจุในหลักสูตรได้ตามหลักการของหลักสูตรที่กำหนดไว้

ข้อมูลทางด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่กำหนดที่นักพัฒนาหลักสูตร จะต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆของสิ่งเหล่านี้อย่างชัดเจนและถูกต้องด้วยวิธีวิจัย ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ความคาดหวังของสังคม ความต้องการการจัดการศึกษา และหลักสูตรที่จะ พัฒนาในอนาคต ผู้ที่สำเร็จการศึกษาของหลักสูตรนี้จะมีคุณลักษณะ และบทบาทอย่างไรใน สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านนี้ ถ้ากระทำอย่างเป็นระบบและได้

คำตอบที่ชัดเจนจะช่วยให้การกำหนดรูปแบบ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ ระยะเวลาที่ใช้ศึกษา รวมทั้งมาตรฐานการศึกษาได้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของหลักสูตรที่จะพัฒนา

ข้อมูลทางด้านเทคโนโลยี พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน อุปกรณ์การสอนใหม่ๆ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น โทรทัศน์ เทป วีดีโอเทป ฯลฯ อีกทั้งวิธีการสอนแบบใหม่ ซึ่งอาศัยเครื่องมือเหล่านี้ช่วยนั้นได้รับการพัฒนาขึ้นมามากมาย

โดยสรุปการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหลักสูตร นอกจากข้อมูลด้านวิชาการ ข้อมูลทางด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ และข้อมูลทางด้านเทคโนโลยีแล้วการหาข้อมูลที่เป็นความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของผู้ปกครองก็จัดว่าเป็นส่วนสำคัญที่นักหลักสูตรต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดหลักการ จุดหมาย ของหลักสูตร เช่นกัน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76) ได้เสนอแนวคิดการร่างหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรบูรณาการ เป็นต้น

2. การร่างหลักสูตรตามองค์ประกอบที่กำหนด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 44) กล่าวว่า การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ ต้องมีการทดลองนำร่องการใช้หลักสูตรแล้วในการตรวจสอบหลักสูตรแม่บทแต่ละสถานศึกษา สามารถทำได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสถานศึกษา โดยการตรวจสอบตั้งแต่วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม รูปแบบ โครงสร้าง เนื้อหาวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนโดยมีวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบว่า เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันกับสถานศึกษานั้นๆ ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาแต่ละแห่งมีสภาพท้องถิ่นแตกต่างกันไปจึงจำเป็นต้องปรับปรุงบ้างตามความเหมาะสม

ดังนั้นหลักสูตรฉบับร่างต้องสนองข้อมูลพื้นฐานที่ทำการสำรวจหรือศึกษามา เอกสารหลักสูตรควรใช้องค์ประกอบหลักสูตรที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสม เมื่อยกร่างหลักสูตรฉบับร่าง แล้วต้องมีการหาคูณภาพ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจมีนักหลักสูตร นักวัดผลและประเมินผลการศึกษาช่วยตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง ของเอกสารหลักสูตรและทำการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ต้องมีการวางแผนการใช้หลักสูตร อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
2. การเตรียมงบประมาณ

3. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร
4. วัสดุหลักสูตร
5. บริการสนับสนุนอาคารและสถานที่
6. ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา
7. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 45) กล่าวถึงก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ว่าต้องประชาสัมพันธ์หลักสูตรซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจะมีผลกระทบต่อการบริหารหลักสูตร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร นับตั้งแต่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา จะต้องได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้างในลักษณะที่แตกต่างกันไป เนื่องจากการจัดการหลักสูตรเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ไม่เฉพาะการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับสื่อการสอน ห้องสมุด สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ รวมทั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะผู้มีหน้าที่บริหารหลักสูตร ได้แก่ฝ่ายวิชาการ จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมของสิ่งเหล่านี้ และต้องปรับปรุงแก้ไขวิธีบริหารงาน เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประชาสัมพันธ์ จะเริ่มต้นตั้งแต่การจัดทำหลักสูตรต้นแบบเป็นระยะ ว่าดำเนินการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

การนำหลักสูตรไปใช้ต้องเตรียมความพร้อมหลายๆด้าน ดังนี้

1. ด้านบุคลากร ได้แก่
 - 1.1 ครูผู้สอน
 - 1.2 ผู้นิเทศการสอนและนักแนะแนวการศึกษา
 - 1.3 ผู้บริหาร
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่
 - 2.1 วัสดุฝึก
 - 2.2 สื่อการสอน
 - 2.3 ห้องสมุด
 - 2.4 อาคารสถานที่
 - 2.5 งบประมาณ
 - 2.6 สถานที่ฝึกงาน
 - 2.7 คู่มือครูเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 2.8 การจัดตารางสอน
 - 2.9 การจัดครูเข้าสอน
 - 2.10 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 2.11 การฝึกงาน

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำเอาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อม ด้านบุคลากรและสิ่งแวดลอม เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครู และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ การนำหลักสูตรไปใช้ต้องมีการวางแผนการใช้ที่ดี เช่น มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมงบประมาณ ระบบบริหารสนับสนุนผู้ใช้หลักสูตร ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้วิจัย ผู้บริหาร และการจัดเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผล เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร มีผู้เสนอรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรไว้หลายรูปแบบด้วยกันแต่ละรูปแบบมีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะการใช้ ผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1950, pp.110 - 125) ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler) เป็นผู้วางรากฐานการประเมินผลหลักสูตร และได้ให้คำนิยามการศึกษาว่า การศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นในการประเมินผลหลักสูตร จึงเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ นอกจากนี้ ไทเลอร์มีความเห็นว่า กระบวนการจัดการศึกษานั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสบการณ์การเรียนรู้ และการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์กัน

จากแนวคิดดังกล่าว พื้นฐานของการจัดหลักสูตร ก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตร จะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร บทบาทของการประเมินหลักสูตร จึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์จึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ถือว่าการประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรซึ่งได้เสนอขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

1. กำหนดจุดหมายอย่างกว้างๆ โดยวิเคราะห์ทรัพยากรของจุดหมาย คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระ และขอบเขตของจุดหมาย คือ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจงซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลัง
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผลโดยวิธีต่างๆ หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

6. ถ้าไม่บรรลุจุดหมายที่วางไว้ จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุจุดหมายที่วางไว้ ก็อาจจะใช้ผลสะท้อนของหลักสูตรนั้นเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการกำหนดจุดหมาย หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 77) กล่าวว่า ระบบการประเมินหลักสูตรเป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนประเมินผลหลักสูตรเป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรจะประเมินส่วนใดบ้างเช่น การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารหลักสูตรของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลสำเร็จการศึกษา เป็นต้น

2. การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้จัดเป็นหมวดหมู่วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูล

4. การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วโดยใช้การตีความอธิบาย ลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่างๆ

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 116) กล่าวว่า ในการประเมินหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงกระบวนการหรือวิธีการประเมินผลที่ยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นประการสำคัญการประเมินหลักสูตรนี้ สามารถประเมินผลได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ประเมินก่อนดำเนินการ เป็นการประเมินหลักสูตรหลังจากที่ได้วางแผนหลักสูตรแล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาที่ยังไม่ได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน การประเมินนี้เป็นการประเมินพิจารณาวิเคราะห์ความสมเหตุสมผล หรือความเชื่อมั่นของสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กับความน่าจะเป็น ว่ามีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่อย่างไร

2. ประเมินขณะดำเนินการ เป็นการประเมินในช่วงเวลาที่กำลังนำหลักสูตรที่ได้วางแผนไปใช้ในโรงเรียน ทั้งนี้ต้องยึดหลักการและเหตุผลในขั้นวางแผนหลักสูตรเป็นหลัก

3. ประเมินหลังดำเนินการ เป็นการประเมินในช่วงเวลาที่นำหลักสูตรไปใช้แล้ว เพื่อวิเคราะห์หาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนาหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทั้งโดยตรง และโดยอ้อม

กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) กล่าวถึง การนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา สามารถดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินการใช้หลักสูตรและงานวิชาการทั้งใน และนอกสถานศึกษาได้ดังนี้

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา
2. จัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศ ติดตาม กำกับในสถานศึกษา
3. จัดทำเอกสารการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรให้เป็นปัจจุบัน
4. มีการรายงานผลการนิเทศ
5. มีการจัดระบบติดตามและประเมินผล

จากแนวคิดของการประเมินหลักสูตรสรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมา นั้นประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีข้อดี ข้อบกพร่องอะไรบ้างที่ต้องแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด ทั้งนี้เพราะหลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่จะต้องใช้หลักสูตรนั้น และการพัฒนาหลักสูตรนั้นควรให้ผู้ใช่หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ซึ่งโบซง (สจิด อูทรานันท์, 2532, หน้า 311) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีว่า อาณาเขต (area) ที่เหมาะสมของหลักสูตรนั้นจะอยู่ที่โรงเรียน แต่ละแห่งทั้งนี้เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสามารถเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้โดยสะดวกอีกด้วย การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หน่วยงานราชการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 15 - 16) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนควรเปิดโอกาสส่งเสริมให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของท้องถิ่นของตนเองในด้านต่างๆ รวมทั้งจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ และสภาพท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสมได้กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ได้กำหนดจุดหมายเนื้อหาสาระและกิจกรรมอย่างกว้างๆ ทำให้ทักษะการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปรับสภาพผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิสำเนาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคน ครอบครัว และท้องถิ่นของตน

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นตน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพัน รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน มีผลให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542, หน้า 124) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแกนกลางทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาจากส่วนกลาง มาปรับขยาย หรือเพิ่มหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น

นิคม ชมพูหลง (2542, หน้า 13) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การที่ท้องถิ่นปรับปรุงขยายหรือเพิ่มรายละเอียด เนื้อหา สาระ แผนการสอน สู่การเรียนการสอนกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะท้องถิ่นโดยยึดหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทไม่ขัดต่อเจตนารมณ์และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น

ลำลี ทองธิว (2543, หน้า 18) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึงดังนี้

1. เนื้อหาสาระ โครงสร้าง การจัดเวลา การบริหารหลักสูตร ซึ่งมาจากความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นสาระ แนวคิด หลักการที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญ และมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้นๆ

2. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างอย่างเท่าเทียมกับครูและผู้บริหารโรงเรียน

3. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประเมินนักเรียน หรือค้นหาความรู้ทักษะในการเป็นคนในชุมชน

4. เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความเป็นท้องถิ่นกับความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้นๆ

พันชิวทย์ ยืนยง (2543, หน้า 45) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่าเป็น มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยปรับหลักสูตรแม่บทให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของแต่ละท้องถิ่นหรือเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับท้องถิ่นที่ชุมชน หนึ่งโดยเฉพาะ โดยการผสมผสานวัฒนธรรมของชุมชนและความเป็นท้องถิ่นในหลักสูตรเพื่อ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเอง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างลึกซึ้ง เป็นการ พัฒนาชุมชนท้องถิ่นในลักษณะพัฒนา เพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้นๆ อย่างแท้จริง

ชนินฐา เมืองเชียงหวาน (2544, หน้า 14) หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึงหลักสูตร ที่กระทรวงศึกษาธิการ เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเอาหลักสูตรมา ปรับเพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้ สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ท้องถิ่น และเป็นการเรียนรู้ ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากแนวความคิดของนักการศึกษา เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่น ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง กิจกรรมหรือมวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ ผู้เรียน โดยมีครูและบุคคลในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและประเมินหลักสูตร มีเนื้อหา สารการเรียนรู้ได้มาจากความต้องการของบุคคลในท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาจาก หลักสูตรแม่บทให้มีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยส่งเสริม สนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ปลูกฝังให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมความเป็นเลิศทาง วิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ เพราะฉะนั้นหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บทประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่าย เนื้อหา เวลาเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการ จัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

ความสำคัญ และความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ผ่านมา หลักสูตรซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้กำหนด ทิศทางของการจัดการศึกษานั้นมีลักษณะกว้าง นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่นตนเองน้อย และตรงกันข้ามนักเรียนต้องเรียนรู้เรื่องไกลตัว ทำให้นักเรียน ไม่รู้จักตนเองและไม่เข้าใจชีวิต ตลอดจนมีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมชุมชน และเรื่องสิ่งแวดล้อม รอบข้างค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตให้มีคุณภาพที่ดีได้ ดังนั้นการปรับและเพิ่มเติมเนื้อหาในหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้อง กับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง มีนักการศึกษา หลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 311) ได้กล่าวถึงเหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตรได้มากที่สุดด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมชุมชนที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะก็ย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมชุมชนนั้นได้มากที่สุด

2. ในการพัฒนาหลักสูตรได้มีการยอมรับความสำคัญของผู้ใช้และให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในทางปฏิบัติหากหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นมา เพื่อให้ใช้ในระดับชุมชนที่ไม่กว้างขวางมากนักก็ย่อมสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา หลักสูตรได้

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาต้องใช้หลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลาง และบังคับใช้เหมือนกันทั่วประเทศ ดังนั้นหลักสูตรควรจะได้รับ การปรับปรุงให้เข้ากับสภาพกับความต้องการของสังคมชุมชนในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กล่าวโดยสรุปแล้วเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้

1. เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งสนองความต้องการของสังคม และชุมชนที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ
2. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
3. เป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนในท้องถิ่น
4. หลักสูตรแม่บทมีลักษณะกว้างทั้งด้านเนื้อหาสาระ จุดมุ่งหมาย และกิจกรรม แต่ก็ยังไม่สามารถประมวลเนื้อหาสาระของความรู้ของสภาพท้องถิ่นให้ละเอียดทั้งหมดได้ ท้องถิ่นจึงควรดำเนินการปรับหรือขยายให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนในท้องถิ่นเป็นการพัฒนาหลักสูตรแม่บทให้เอื้ออำนวยต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด

จันจิรา ชาวสะอาด (2537, หน้า 15) กล่าวว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นจะมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้นั้น หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้แต่ละท้องถิ่นจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนอีกทั้งยังผูกพันกับท้องถิ่นด้วย

นิคม ชมภูหลง (2542, หน้า 1) กล่าวว่า สาเหตุที่ต้องมีหลักสูตรท้องถิ่น เพราะการจัดการศึกษาที่ผ่านมา นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงจากสภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่นน้อย แต่ต้องไปเรียนเรื่องไกลตัว ทำให้นักเรียนไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง ทั้งไม่สามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีได้

สุพร บำรุง (2544, หน้า 32) สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพราะการจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แท้จริงของผู้เรียน

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะในแต่ละสภาพของท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกันออกไป เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม เศรษฐกิจ อันมีผลต่อความต้องการของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ และการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม การเมือง และเทคโนโลยีต่างๆ จึงต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทั้งในระดับสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษาและระดับโรงเรียนและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน

การดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่นระดับสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่จะต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้จัดทำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรัก ความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สถานศึกษาจึงต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มาจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพของชุมชนนั้นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, หน้า 10 - 12) มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ควรดำเนินงานในรูปคณะกรรมการระดับสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และประสบการณ์หลากหลาย เพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณาจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพของชุมชนตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่กำหนดไว้

2. วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ของสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษากำหนดไว้ เพื่อจะได้ทราบขอบข่ายในการกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของสถานศึกษาซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดไว้ใน

3. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญ และแนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้ว่าควรอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใด เป็นรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม และควรจะมีเนื้อหาอย่างน้อยอย่างไร ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้

4. ศึกษา/วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ขึ้น

5. จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา เมื่อคณะกรรมการได้วิเคราะห์/สังเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น/ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา/ชุมชนและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาทราบแล้วว่าในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใดบ้างที่จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม จากนั้นจึงร่วมกันพิจารณากำหนดเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำเป็นช่วงชั้นหรือเป็นชั้นปีก็ได้

ทั้งนี้สถานศึกษาใดที่ขาดความพร้อม และยังมีได้จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น อาจเลือกใช้รายละเอียดข้อมูลองค์ความรู้ตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวบรวมไว้

ลักษณะการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น

ลักษณะการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี มีดังนี้

1. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานจริงๆ มีขั้นตอนอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ

1.1 ชั้นศึกษาและวิเคราะห์

1.2 ชั้นวางแผน

1.3 ชั้นปฏิบัติ

1.3.1 ผู้สอนให้คำแนะนำ

1.3.2 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ

1.3.3 ผู้เรียนฝึกฝน

1.4 ชั้นประเมินปรับปรุง

2. การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า เป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่สนใจจากแหล่งความรู้ต่างๆ จนสามารถสนองแรงจูงใจ ใฝ่รู้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ผู้สอนควรให้ผู้เรียนเรียบเรียงกระบวนการแสวงหาความรู้ เสนอต่อผู้สอนหรือกลุ่มผู้เรียน

3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ครูผู้สอนสร้างกิจกรรม โดยที่กิจกรรมนั้นอาจจะเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของผู้เรียน หรือเป็นกิจกรรมใหม่ หรือเป็นประสบการณ์ในชีวิตประจำวันก็ได้

3.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมจากข้อ 3.1 โดยการอภิปรายการศึกษากรณีตัวอย่างหรือการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ฯลฯ

3.3 ผู้เรียนวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุอะไร

3.4 สรุปผลที่ได้จากข้อ 3.3 เพื่อนำไปสู่หลักการ/แนวคิดของสิ่งที่ได้เรียนรู้ กิจกรรมอื่นๆ หรือสถานการณ์ใหม่ต่อไป

3.5 นำหลักการ/แนวคิดจากข้อ 3.4 ไปใช้กับกิจกรรมใหม่ หรือกิจกรรมอื่นๆ หรือสถานการณ์ใหม่ต่อไป

อนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้สอนควรดำเนินการจัดการเรียน การสอนให้ครบทั้ง 5 ขั้นตอน

4. การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกใช้ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการสร้างความคิด รวบรวม กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ ในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ

การวัดผลและประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น

กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่นนั้นมีหลากหลาย เช่น กิจกรรมการปฏิบัติ กิจกรรมสำรวจภาคสนาม กิจกรรมสำรวจตรวจสอบ การทดลอง กิจกรรม ศึกษาค้นคว้าหรือโครงการ ฯลฯ ในการทำกิจกรรมเหล่านี้ต้องคำนึงว่าผู้เรียนแต่ละคน มีศักยภาพ แตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนจึงอาจทำงานชิ้นเดียวกันได้เสร็จในเวลาที่แตกต่างกัน และผลงานที่ได้ก็อาจแตกต่างกันด้วย เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมเหล่านี้แล้วก็ต้องเก็บรวบรวม ผลงาน เช่น รายงาน ชิ้นงาน บันทึก และรวมถึงทักษะปฏิบัติต่างๆ ความซาบซึ้ง กิจกรรม ที่ผู้เรียนได้ทำและผลงานเหล่านี้ต้องใช้วิธีประเมินที่มีความเหมาะสมและแตกต่างกัน เพื่อช่วย ให้สามารถประเมินความรู้ความสามารถและทักษะที่แท้จริงของผู้เรียนได้ การวัดและประเมินผล จากสภาพจริงจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการประเมินหลายๆด้านหลายวิธีในสถานการณ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง และต้องประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ข้อมูลที่มากพอที่จะสะท้อน ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้ การวัดผลและประเมินผล มีดังนี้

1. ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลจากสภาพจริง

1.1 การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง ศักยภาพของผู้เรียนในด้านของ ผู้ผลิต และกระบวนการที่ได้ผลผลิตมากกว่าที่ประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำความรู้อะไรบ้าง

1.2 เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียน เพื่อวินิจฉัยผู้เรียนในส่วนที่ควร ส่งเสริมและส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตาม ความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล

1.3 เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมประเมินผลงานของทั้ง ตนเองและของเพื่อนร่วมห้อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง สามารถพัฒนา ตนเองได้

1.4 ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนการสอน การวางแผนการสอนของผู้สอนว่าสามารถตอบสนองความสามารถ ความสนใจ และความ ต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคลได้หรือไม่

- 1.5 ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริงได้
- 1.6 ประเมินด้านต่างๆด้วยวิธีที่หลากหลายในสถานการณ์ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

2. วิธีการและแหล่งข้อมูลที่ใช้

เพื่อให้การวัดและประเมินผลได้สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ผลการประเมินอาจจะได้มาจากแหล่งข้อมูลและวิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 สังเกตการแสดงออกเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม
- 2.2 ชิ้นงาน ผลงาน รายงาน และกระบวนการ
- 2.3 การสัมภาษณ์
- 2.4 บันทึกของผู้เรียน
- 2.5 การประชุม ปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู
- 2.6 การวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ (practical assessment)
- 2.7 การวัดและประเมินผลด้านความสามารถ (performance assessment)
- 2.8 แฟ้มผลงาน (portfolio)
- 2.9 การประเมินตนเอง
- 2.10 การประเมินโดยกลุ่มเพื่อน
- 2.11 การประเมินกลุ่ม
- 2.12 การประเมินโดยใช้แบบทดสอบทั้งแบบอัตนัยและปรนัย

แหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้เรียนผู้สอนสามารถศึกษาหาความรู้ หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ ประสบความสำเร็จในงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ฯลฯ
2. แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ศูนย์วิชาการ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่างๆ
3. สถานประกอบการ สถานประกอบวิชาชีพอิสระ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานวิจัยในท้องถิ่น ซึ่งบริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงาน และวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ
5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์ ฯลฯ
6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม วีซีดี วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ฯลฯ

ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น มีปัญหาในการดำเนินงาน คือ

1. ปัญหาด้านครู ครูส่วนมากไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ไม่ทราบว่าจะพัฒนาอย่างไร เริ่มต้นตรงไหน เพราะสอนนักเรียนแค่เพียงในหลักสูตรที่กำหนดเท่านั้น จึงไม่คิดจะพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ครูผู้สอนมีภาระงานสอนมาก หรือรับผิดชอบงานหลายอย่าง จึงไม่มีเวลาที่จะศึกษาหรือจัดทำ

2. ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเท่าที่ควร และขาดความคิดริเริ่มในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นของโรงเรียน

3. ปัญหาด้านบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษานิเทศก์ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จึงไม่สามารถให้คำแนะนำหรือการนิเทศให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ท้องถิ่นไม่มีวิทยากรผู้รู้มาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น รวมทั้งขาดผู้ชำนาญการในด้านอาชีพและด้านข้อมูลท้องถิ่น

4. ปัญหาด้านนักเรียน นักเรียนไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของรายวิชาท้องถิ่น และมุ่งเรียนวิชาสามัญเพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย

5. ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพราะไม่อาจจัดวัสดุอุปกรณ์หรือสื่อต่างๆ ได้ตามต้องการ และยังขาดเอกสารในการค้นคว้า เนื่องจากกระทรวงหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการผลิตเอกสารไม่สามารถผลิตได้ทันและเพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียนได้ นอกจากนี้ยังไม่มีความพร้อมด้านสถานที่

6. ปัญหาด้านงบประมาณ โรงเรียนไม่มีงบประมาณที่ใช้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพียงพอ

7. ปัญหาด้านความร่วมมือจากท้องถิ่น โรงเรียนไม่มีความพร้อมในการจัดหลักสูตรระดับท้องถิ่น เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่นหรือได้รับน้อย นอกจากนี้ยังขาดแหล่งประกอบการสนับสนุน

จากแนวคิดปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ปัญหาด้านครู ด้านผู้บริหารโรงเรียน ด้านบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ด้านนักเรียน ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ ด้านงบประมาณ และด้านความร่วมมือจากท้องถิ่น จากปัญหาดังกล่าวนั้นได้นำมาเป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

วรรณกรรมเพลงฉ่อยที่บ้านคุณยาย

ประวัติความเป็นมาในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น (เรวดี เอี่ยมจินตนากิจ, 2552) ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมท้องถิ่นว่า การศึกษาวรรณกรรมไทย (รวมทั้งวรรณคดี หรือวรรณกรรมแบบฉบับ) เริ่มศึกษาเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีการตั้ง

โบราณคดีสยาม เมื่อ พ.ศ. 2450 ได้รวบรวม ชำระ ซ่อมแซมวรรณกรรมที่กระจัดกระจาย โดยผู้รวบรวมคือ นักปราชญ์ ราชบัณฑิต ขุนนาง ซึ่งรู้จักแต่วรรณคดีหรือวรรณกรรมในราชสำนักเท่านั้น ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการตั้งวรรณคดีสยาม เมื่อ พ.ศ. 2475 โดยดำเนินการต่อจากโบราณคดีสยาม โดยได้จัดประเภทของวรรณกรรมและพิจารณาว่าวรรณกรรมใดสมควรยกย่อง แต่การศึกษาที่อยู่ในวงจำกัด การศึกษาจึงจำกัดอยู่เพียงในวรรณกรรมที่ชำระได้ในครั้งนั้นเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาวรรณกรรมอื่น ๆ ใหกว้างขวางออกไป วรรณกรรมชาวบ้าน ชาววัดจึงถูกทอดทิ้งอยู่เป็นนาน เมื่อราว พ.ศ. 2502 สถาบันการศึกษาระดับอุดมได้นำศึกษา ได้แนวคิดจากตะวันตกที่นิยมศึกษาเรื่องราวทางพื้นบ้าน และเสนอเป็นวิทยากรในหลักสูตร ที่เรียกชื่อว่า Folklore ใช้ชื่อว่า “คติชาวบ้าน” บ้าง “คติชนวิทยา” บ้าง จากการศึกษาทำให้ทราบถึงแนวคิด คตินิยม ปรัชญาชีวิตของสังคมในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย มีความแตกต่างจาก ปรัชญาชีวิตและสังคมของภาคกลางเกือบสิ้นเชิง จึงทำให้มีการหันมาศึกษาวรรณกรรมในแต่ละท้องถิ่นมากขึ้น จนต่อมาได้มีการจัดรายวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

เพลงน้อย : วรรณกรรมท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่น

ปฐม หงส์สุวรรณ (2552) ได้กล่าวว่า เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของคติชนวิทยา (Folklore) หมายถึง วรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรที่ถ่ายทอดในกลุ่มชนหนึ่งกลุ่มชนใดในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งมาเป็นเวลานาน ผู้เล่าหรือผู้เขียนเป็นคนในท้องถิ่นถ่ายทอดให้แก่คนในท้องถิ่นเดียวกับตนโดยการบอกเล่าหรือเขียนบันทึกไว้ วรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน ดำนาน นิทาน นิยายประจำถิ่น เพลงปริศนาคำทาย สำนวนภาษิต คำพังเพย การละเล่น การแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน ยาพื้นบ้าน ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

ลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่น

เรวดี เอี่ยมจินตนาภิจ (2552) ได้กล่าวถึง วรรณกรรมท้องถิ่นมีลักษณะที่สรุปได้ดังนี้

1. ชาวบ้านในท้องถิ่นเป็นผู้สร้างสรรค์ คัดลอกและเผยแพร่
2. กวีผู้ประพันธ์ ส่วนมากคือ พระภิกษุและชาวบ้าน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง
3. ภาษาที่ใช้เป็นภาษาประจำถิ่น เป็นภาษาที่เรียบง่ายมุ่งการสื่อความหมายกับ

ผู้อ่านสำนวนโวหารเป็นของท้องถิ่น

4. เนื้อเรื่องมุ่งให้ความบันเทิงใจ บางครั้งได้สอดแทรกคติธรรมของพุทธศาสนา
5. ค่านิยมยึดปรัชญาแบบชาวพุทธ

ประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น

เวรดี เอี่ยมจินตนากิจ (2552) กล่าวถึงประโยชน์ของวรรณกรรมท้องถิ่น ดังนี้

1. ทำให้ผู้ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเข้าใจความเชื่อ
2. ทำให้ทราบคำที่ใช้ในท้องถิ่นต่างๆ วรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นแหล่งคลังของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

3. การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นในสถาบันการศึกษา
4. ทำให้ผู้ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นทราบถึงความสามารถของกวีพื้นบ้าน
5. ให้ความบันเทิงใจแก่ชุมชน เช่น ขับเสภาในภาคกลาง เล่าคำหรือขับลำนำ

ภาคเหนือ อ่านหนังสือในบุญเจือนเฮือนดีในภาคอีสาน การสวดหนังสือและสวดด้านของภาคใต้

6. ให้เข้าใจในค่านิยม โลกทัศน์ของแต่ละท้องถิ่นโดยผ่านทางวรรณกรรม
7. เข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น
8. ก่อให้เกิดความรักถิ่น ห่วงแหนมาตุภูมิ และรักสามัคคีในท้องถิ่นของตน

บทบาทของวรรณกรรมท้องถิ่น มีหลายประการ ดังนี้

1. ให้ความบันเทิง วรรณกรรมท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการให้ความบันเทิงแก่บุคคลในสังคม ดังจะเห็นได้จากการเล่านิทานพื้นบ้านของภาคต่างๆ ซึ่งสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินใจแก่ผู้ฟังไม่มากนักน้อย ส่วนใหญ่ในท้องถิ่นต่างๆ ยังไม่มีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเทียบเท่าในเมืองหลวง วรรณกรรมท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการให้ความบันเทิง

2. สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การถ่ายทอดวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเพลงกล่อมเด็ก เพลงอีแซว หรือนิทาน ฯลฯ ย่อมเป็นการบันทึกและถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิต ตลอดจนค่านิยมประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

3. เป็นสื่อกลางระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่นของไทยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างสรรค์ เผยแพร่และอนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวรรณกรรมด้วย เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้านมักกระทำกันที่วัด

4. ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เนื่องจากวรรณกรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังนั้นแนวคิดและคตินิยมต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นจึงมีส่วนสำคัญในการควบคุมความประพฤติของคนใน สังคม เช่น การสอนให้ทำความดีเพื่อชาติหน้าจะได้มีความสุข การสอนให้เห็นผลของการทำความดีโดยนำเสนอผ่านผลของการทำความดี

รูปแบบของวรรณกรรมท้องถิ่น มีดังนี้

1. รูปแบบของวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลาง

- 1.1 กลอนสวด หรือเรียกว่า คำพากย์ ได้แก่ กาพย์ยานี ๑๖ บัง สุรางคนางค์
- 1.2 กลอนบทละคร (นอก) ใช้ฉันทลักษณ์เหมือนกลอนบทละครทั่วไป แต่ไม่

เครื่องครัด จำนวนคำและแบบแผนมากนัก

1.3 กลอนนิทาน ส่วนบทประพันธ์เป็นกลอนสุภาพ (กลอนแปด) เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมมาก

1.4 กลอนแหล่ นิยมจดจำสืบทอดกันมาหรือด้นกลอนสด ไม่นิยมบันทึกเป็นลายลักษณ์

2. รูปแบบของวรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสาน

2.1 โคลงสาร เป็นฉันทลักษณ์ที่บังคับเสียงเอกโท ส่วนมากใช้ประพันธ์วรรณกรรม ประเภทนิทาน นิยาย หรือนิทานคติธรรม

2.2 กาพย์หรือกาพย์เชิง ประพันธ์เป็นบทสั้นๆ สำหรับขับลำในพิธี เช่น เชิงบังไฟ เชิงนางแมว ฯลฯ

2.3 ร่าย (ฮ่าย) ลักษณะเหมือนร่ายยาว ใช้ประพันธ์วรรณกรรมชาดก หรือนิทานคติธรรมที่ใช้เทศน์ เช่น มหาชาติ (ฉบับอื่นเรียกว่าล้ามหาชาติ)

3. รูปแบบของวรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ

3.1 คำวกรรม ฉันทลักษณ์เหมือนร่ายยาว ใช้สำหรับเทศน์ นิยมประพันธ์วรรณกรรมประเภทนิทานชาดก หรือนิทานคติธรรม

3.2 คำวขอ คำประพันธ์ที่บังคับสัมผัสระหว่างวรรคและบังคับเสียงเอกโท นิยมแต่งนิทานเป็นคำวขอแล้วนำมาขับลำในที่ประชุมชน ตามลีลาทำนองเสนาะของภาคเหนือ โคลง ภาษาถิ่นเหนือออกเสียงเป็น “กะลง” เป็นฉันทลักษณ์ที่เจริญรุ่งเรืองควบคู่กับ “คำวกรรม” มีทั้งกะลงสี่ห้อง ส้าห้อง และสองห้อง (โคลงสี่ โคลงสาม และโคลงสอง)

ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น

เรวดี เอี่ยมจินตนากิจ (2552) กล่าวว่า วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่บันทึกเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ การประพฤติปฏิบัติของประชาชนธรรมดาทั่วไป ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน วัฒนธรรมพื้นบ้านมีขอบข่ายกว้างขวาง โดยตามรูปแบบได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทต้องอาศัยภาษา ได้แก่

1.1 นิทานพื้นบ้าน เช่น เทพนิยาย นิทานประจำถิ่น นิทานวีรบุรุษ นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานอธิบายเหตุ นิทานตลกขบขัน นิทานร่ำเรียง

1.2 ภาษาถิ่น รวมทั้งวัฒนธรรมการพูดจาและการตั้งชื่อ เช่น ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความเชื่อเข้าไปเกี่ยวข้อง

1.3 บทภาษิต คำคม คำพังเพย

1.4 ปริศนาคำทาย

1.5 คำพูดที่คล้องจองกัน เช่น คำกลอนสำหรับเด็ก

1.6 เพลงพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงพื้นบ้านที่ร้องด้วยภาษาถิ่น มีทำนองเป็นของท้องถิ่น เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงขับร้อง เป็นเรื่องราว

2. วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทที่ไม่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อ ได้แก่

2.1 สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน

2.2 ศิลปะพื้นบ้าน

2.3 หัตถกรรมพื้นบ้าน

2.4 เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน

2.5 อาหารพื้นบ้าน การบริโภคและนิสัยของชาวบ้าน

2.6 อากัปกิริยาของชาวบ้าน เช่น ท่าทางการแสดงความอาย อาการโกรธ อาการต้อนรับหรือปฏิเสธ และอากัปกิริยาทั่ว ๆ ไป

2.7 ดนตรีพื้นบ้าน

3. วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภท ประสมประสาน

3.1 ความเชื่อ ได้แก่ การถือโชคลาง คาถาอาคม หารทำเสน่ห์ และเครื่องรางของขลัง

3.2 ละครชาวบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน และระบำของชาวบ้าน

3.3 ประเพณี และพิธีกรรมพื้นบ้าน

3.4 งานมหรหรรรม พิธีการฉลอง

3.5 การเล่น หรือกีฬาพื้นบ้าน รวมทั้งการเล่นของเด็ก

3.6 ยากกลางบ้าน

จากการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ทุกอย่างของคนใน ท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นต้องแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการเมือง

ภูมิปัญญาไทย

ความหมายและขอบข่ายภูมิปัญญาไทย

นิคม ชมพู่หลง (2545, หน้า 335) ให้ความหมายของภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อให้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทยซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นมาใหม่ ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การฝึกแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในหลายด้าน

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะนี้บุคคลในชาติหลายฝ่ายได้เห็นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า ส่งเสริมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2536, หน้า 85 - 86) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาของชาติซึ่งมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลควรประกาศเป็นนโยบายให้ระบบการศึกษาทั้งหมดศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ และทะนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพิมพ์หนังสือและสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลายและมีคุณภาพ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาทุกระดับ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาทุกระดับ ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย และจะทำให้การรับรู้ของระบบการศึกษาสมบูรณ์ขึ้น
4. จัดให้มีการสร้างตำราท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ครูที่อยู่ในท้องถิ่นสร้างตำราจากความรู้ในท้องถิ่นนำมาใช้ในท้องถิ่นตนเอง ซึ่งจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของครูในท้องถิ่น ทำให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับท้องถิ่นมากขึ้น และทำให้ชาติมีพลังความรู้จากของจริงเกิดขึ้นทั่วประเทศ
5. ปรับโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในชุมชนให้เป็นโรงเรียนชุมชนโดยทำหน้าที่ 3 อย่างคือ
 - 5.1 ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน
 - 5.2 เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาชุมชน
 - 5.3 ให้การศึกษาทุกรูปแบบเพื่อชุมชน และนำทรัพยากรจากชุมชน หน่วยราชการภาคธุรกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาร่วมพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นทั่วประเทศ โดยวิธีนี้จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาอื่นๆ
6. ปรับระบบการศึกษาทั่วไป ให้เป็นการศึกษาที่สร้างรากฐานของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง โดยศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างมีบูรณาการ ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ความเป็นจริงในสังคมไทย
7. รัฐบาลควรจัดงบประมาณอุดหนุนทั่วไปให้หน่วยงานต่างๆ ตัดสินใจใช้เอง ส่วนรัฐจะเป็นผู้ประเมินผลงานและตรวจสอบความถูกต้อง
8. ส่งเสริมกลไกการทำงานอย่างไม่เป็นทางการ และสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน โดยให้ผูปฏิบัติงานต่างสังกัดรวมตัวกันในรูปกลุ่มหรือชมรม ซึ่งจะให้มีอิสระคล่องตัว มีความต่อเนื่องและมีการพัฒนามากกว่า นอกจากนี้รัฐบาลควรจัดงบประมาณอุดหนุนองค์กรพัฒนา

เอกชน เพื่อส่งเสริมการศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยเชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐได้เป็นอย่างดี

9. ภาคธุรกิจควรให้ทุนทรัพย์สนับสนุนองค์การพัฒนาเอกชน จัดตั้งมูลนิธิสถาบันในรูปแบบเอกชนเพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าให้มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาชาวบ้าน สรุปได้ดังนี้

1. การนำความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการเยี่ยมเยียนศึกษาดูงานพบปะสนทนากับปราชญ์ชาวบ้านที่มีผลงานน่าชื่นชม นอกจากนี้ควรไปร่วมกิจกรรมชุมชนที่ปราชญ์ชาวบ้านได้จัดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สำหรับเป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะร่วมวางแผนดำเนินการส่งเสริม พัฒนาฟื้นฟู สืบทอดเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยประสานงานกับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอทุกแห่ง ขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูล ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่หลากหลายตามหมู่บ้านทั่วประเทศอย่างจริงจัง มีการสืบค้นสอบถามขอความร่วมมือจากชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์จัดระบบและจัดทำในรูปของสื่อ เอกสาร หรือสื่อเผยแพร่ อื่นๆ สำหรับการศึกษาส่งเสริม เผยแพร่ ค้นคว้า วิจัยในระดับลึกต่อไป

3. การศึกษา ค้นคว้า วิจัย โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในรากเหง้าพื้นเพของภูมิปัญญาในแต่ละด้าน ในแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งนี้ โดยเน้นให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นพิเศษ

4. การส่งเสริม เผยแพร่ โดยรวบรวมองค์ความรู้ที่เหมาะสมแล้วนำมาจัดทำสื่อเพื่อทำการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกสาขาตามโอกาสอันเหมาะสม โดยมีเป้าหมายเผยแพร่ในประเทศเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านนำความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้นไปสืบทอด ปรับปรุงให้เหมาะสม ส่วนการเผยแพร่ไปสู่ต่างประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีอันดีงามของปราชญ์ชาวบ้านไทยและเกียรติภูมิของชาติไทยเป็นสำคัญ

5. การสนับสนุนคืนภูมิปัญญาให้แก่ชาวบ้าน โดยการยอมรับในความมีภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่ดูถูกดูแคลนว่าโง่เขลา ยอมรับในศักยภาพของชาวบ้านให้เป็นตัวของตัวเอง ให้มีอิสระ สามารถตัดสินใจเองอย่างมีศักดิ์ศรี เลิกบงการ เลิกครอบงำชาวบ้านโดยการยกย่องให้กำลังใจในผลงาน เป็นการเสริมแรงให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นว่ามีความสามารถในการช่วยตนเองได้

6. การประสานงานเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน โดยการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีการร่วมมือกันศึกษาหาข้อมูลและความรู้ด้านภูมิปัญญาของชาวบ้านสร้างเครือข่ายให้มีการเชื่อมโยงสืบทอดปรับปรุงพัฒนา ร่วมฉีกกำลังแบ่งงานกันทำตามศักยภาพของปราชญ์แต่ละท้องถิ่นแต่ละด้าน ในหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนการสอน

นิคม ชมพูลง (2545, หน้า 150 - 151) ได้กล่าวว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนการสอน หมายถึง การนำคตินิยม ความเชื่อ หรือหลักการพื้นฐานที่เกิดจากการสั่งสมและสืบทอดกันมาแต่บรรพกาล หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและจริยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญ ความงดงามและความเป็นระเบียบแบบแผนที่เคยยึดปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือวิธีการที่ใช้ในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ที่บรรพบุรุษเคยทำกันมาก่อนอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่ชาวบ้านคิดขึ้นเอง และสอดคล้องกับเนื้อหาสาระมาให้นักเรียน ได้เรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนที่เสนอแนะไว้ในหลักสูตร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

รัตนะ บัวสนธ์ (2535, หน้า 112) ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา อาจแบ่งได้เป็น 2 วิธีการ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีนี้บทบาทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ภายใต้การกระทำของครู ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นั่นคือครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน แทนที่โรงเรียนจะให้ครูดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาก็เปลี่ยนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทน รวมทั้งให้ปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 93) ได้จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ผลการศึกษาสรุปกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ดังนี้

1. การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง คือว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโส หรือผู้เฒ่าผู้แก่ โดยเป็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ชุมชนเดียวกัน

2. การคิดร่วมกัน เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยนและเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

3. การสร้างสรรค์กิจกรรม หรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคลระดับกลุ่มให้มาก เพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาหลากหลาย และนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่

4. การบรรยาย หรือเวทีชาวบ้าน เป็นกิจกรรมสำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกัน อันจะส่งผลให้สมาชิกของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องสำคัญที่สถานศึกษาจำเป็นต้องหาวิธีการในการประสานงาน เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชน จัดกิจกรรมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ ครูผู้สอนต้องมีบทบาทในการเชื่อมโยงความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ห้องเรียน ในรูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการความรู้ในทุกด้านเข้าด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้เป็นแนวทาง

ภูมิหลังของอำเภอศรีประจันต์ : ศิลปินเพลงพื้นบ้านเพลงฉ่อยที่บ้านคุณยาย

อำเภอศรีประจันต์ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีประเพณีการเล่นเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ เพลงเรือ ลำตัด เพลงฉ่อย เพลงพวงมาลัยและเพลงอีแซว โดยเฉพาะการเล่นเพลงอีแซวมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด ซึ่งอำเภอศรีประจันต์จะเป็นแหล่งรวมศิลปินเพลงพื้นบ้าน (ที่ว่าอำเภอศรีประจันต์, 2543, หน้า 1 - 7)

ความเป็นมา

อำเภอศรีประจันต์ มีพื้นที่น้อยที่สุดในจำนวนทั้งหมดของจังหวัดสุพรรณบุรีเดิม อำเภอศรีประจันต์เป็นท้องที่ของอำเภอเมืองกับอำเภอสามชุก เพราะอาณาเขตของสองอำเภอนี้กว้างใหญ่ จึงได้แบ่งท้องที่บางส่วนของอำเภอเมืองกับท้องที่บางส่วนของอำเภอสามชุกรวมตั้งเป็นอำเภอศรีประจันต์ ในราวพุทธศักราช 2444 แบ่งการปกครองออกเป็น 22 ตำบลและต่อมาได้มีการแบ่งตำบลให้เหมาะสม อำเภอศรีประจันต์ ปัจจุบันมี 9 ตำบล 64 หมู่บ้าน

ชื่ออำเภอศรีประจันต์ สันนิษฐานว่ามาจากชื่อของหมู่บ้าน "ศรีจัน" เพราะปรากฏในนิราศสุนทรภู่ เมื่อคราวที่สุนทรภู่เดินทางมาหาแร่ธาตุ และยาอายุวัฒนะในเมืองสุพรรณ พุทธศักราช 2379 ดังนี้

จวบจนชนบทบ้าน	ศรีจัน
ท่าลาดหาดเกยกัน	แก่นต้น
เรือนตั้งฝั่งเรียงรัน	โรงเหล็ก แจ็กเอย
คนภูตคูศรีครื้น	ด่านช้างทางเกวียน
จวบเย็นเห็นแห่งบ้าน	ท่าขนอน
หาดใหญ่ไทยแจ็กมอญ	มีบ้าน
จอดเรือเมื่อเย็นรอน	ริมหาด สะอาดเอย
ร้องว่าอาศัยบ้าน	ร่มไม้ไถลเรือ

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอศรีประจันต์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลศรีประจันต์ ริมแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันออกห่างจากศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี ประมาณ 20 กิโลเมตรห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 120 กิโลเมตร มีทางหลวงสายสุพรรณบุรี-ชัยนาท (ทางหลวงหมายเลข 340) ผ่าน และมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จรดตำบลบ้านสระ ตำบลย่านยาว ตำบลวังลึก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศใต้ จรดตำบลโพธิ์พระยา ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศตะวันออก จรดตำบลวังน้ำเย็น อำเภอแสวงหา ตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง ตำบลราษฎรพัฒนา อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ทิศตะวันตก จรดตำบลไร่รถ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพภูมิศาสตร์

อำเภอศรีประจันต์ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินและน้ำมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมอย่างยิ่ง ดังนั้นผลผลิตจากการเกษตรกรรมของอำเภอศรีประจันต์จึงค่อนข้างสูงมีการทำนาปรังตลอดทั้งปี มีการทำนาหั่ว ซึ่งหั่วอำเภอศรีประจันต์นับได้ว่าเป็นหนึ่งของเมืองสุพรรณบุรี เพราะสภาพดินและความอุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวย นอกจากนี้ยังมีการทำสวนผลไม้มาพอสมควร เช่น มะม่วง กระท้อน และผลไม้อื่นๆ เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอศรีประจันต์เอื้ออำนวยจึงทำให้ชาวอำเภอศรีประจันต์มีการกินดีอยู่ดี มีความสุขสบายในการดำรงชีวิตดีพอสมควร

สภาพสังคม

ประชากรของอำเภอศรีประจันต์ ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มในเครือญาติ มีการร่วมกิจกรรมประเพณีต่างๆ มีความสามัคคีรักพวกพ้องเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีความขยันในการประกอบอาชีพ และยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น จะมีการจัดงานประเพณีทุกปี เช่น งานประเพณีสงกรานต์ มีการรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่และคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน

การศึกษา

มีโรงเรียนทั้งหมด 39 แห่ง ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน ห้องสมุดประจำอำเภอที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์อบรมเด็กอ่อนก่อนเกณฑ์ในวัด

ศิลปินเพลงพื้นบ้านที่สร้างเกียรติประวัติให้อำเภอศรีประจันต์

1. นางบัวผัน จันทรศรี อยู่บ้านเลขที่ 13 หมู่ 7 ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ ได้รับพระราชทานรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาเพลงพื้นบ้าน ปี 2532
2. นางเกลียว เสรีกิจ (ขวัญจิต ศรีประจันต์) ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นภาคกลาง

ระดับกระทรวงมหาดไทย ปี 2531 และได้รับพระราชทานรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขา เพลงพื้นบ้าน ปี พ.ศ. 2539

3. นายสุจินต์ ชาวบางงาม (สุจินต์ ศรีประจันต์) ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของจังหวัด สุพรรณบุรี ปี 2542 สาขา ศิลปะการแสดงด้านการแสดงเพลงพื้นบ้าน

จะเห็นได้ว่าศิลปินเพลงพื้นบ้านที่สร้างเกียรติประวัติให้อำเภอสตรีประจันต์ เป็นบุคคลที่มีความสามารถในด้านการแสดงเพลงพื้นบ้าน และเป็นบุคคลที่บำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม ซึ่งนอกจากศิลปินเพลงพื้นบ้านที่ได้รับรางวัลแล้ว ยังมีศิลปินในอำเภอสตรีประจันต์อีกเป็นจำนวนมากที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับด้านความสามารถในการแสดงเพลงพื้นบ้าน เช่น นางจันทน์ เสรีกิจ (ขวัญใจ ศรีประจันต์) นายเอนก ชาวปลายนา และนางสำเนียง ชาวปลายนา เป็นต้น ดังนั้นอำเภอสตรีประจันต์จึงเป็นแหล่งรวมศิลปินเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี

เพลงพื้นบ้าน

ความหมายเพลงพื้นบ้าน

คำว่า "เพลงพื้นบ้าน" ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Folk Song" นักวิชาการและกลุ่มศึกษา เพลงพื้นบ้านในประเทศไทย เรียกชื่อเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ กัน เช่น เพลงชาวบ้าน เพลงพื้นบ้าน เพลงพื้นเมือง เพลงปฏิพากย์ ดนตรีกรพื้นบ้าน ฯลฯ อย่างไรก็ตามชื่อดังกล่าวมีความหมายว่า "Folk Song" ทั้งสิ้น มีผู้ที่ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านไว้ ดังนี้

สุภักดิ์ อนุกุล (2546, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงร้องที่เกิดจากกลุ่มคนในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เริ่มต้นจากผู้ใดร้องเป็นคนแรกไม่เป็นที่ปรากฏ แต่เป็นที่แน่นอนว่าสมัยก่อนไม่มีมหรสพให้ความสุขความบันเทิงเหมือนปัจจุบัน คนในท้องถิ่นจึงใช้ความสามารถ ปฏิภาณ คิดเพลงเพื่อให้เกิดความบันเทิงในกลุ่มของตน ต่อมามีการแสดงร่วมด้วย ผู้แสดงจะฝึกจนชำนาญ เพื่อให้การแสดงออกมามีระเบียบเป็นแบบแผนแล้วพัฒนา มาเป็นระบำรำฟ้อนและการแสดงประเภทเล่นเป็นเรื่อง อาจเป็นเรื่องราวในอดีต ปัจจุบันหรืออนาคตก็ได้ ส่วนการเดินเรื่องก็ยังคงใช้เพลงเป็นตัวนำ เช่น เพลงเดินกำรำเคียว เพลงพวงมาลัย การแสดงที่เล่นเป็นเรื่องจะมาจากสิ่งสมมติ อีกประการหนึ่ง เรียกว่าเพลงปฏิพากย์ เป็นเพลงที่หญิงและชายร้องโต้ตอบกัน เรียกว่าร้องสอด ด้วยการใช้ไหวพริบปฏิภาณร้องแก้กัน เป็นเรื่องที่น่ามาจากธรรมชาติของหนุ่มสาวประกอบกับนิสัยรักบทกลอนของคนไทย เมื่อพบกันในงานเทศกาลต่าง ๆ หนุ่มสาวจะเกี่ยวพาราสีกันเป็นบทกลอนมีคำสัมผัสคล้องจอง ที่สุดจึงนำเป็น เพลงปฏิพากย์

สุกัญญา สุธงษา (2545, หน้า 3) ได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านว่า เป็นงานวรรณกรรมมุขปาฐะ (oral literature) ซึ่งรวมบทร้อยกรองและคนตรีเข้าด้วยกัน สืบทอดกันมาปากต่อปากและมีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเรียบง่ายของถ้อยคำ การร้องและการแสดงออก

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง งานของชาวบ้าน ซึ่งถ่ายทอดมาโดยการเล่าจากปากต่อปาก อาศัยการฟังและการจดจำ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ไม่ว่าเพลงพื้นบ้านจะสืบทอดมาตามประเพณี มุขปาฐะ ชาวบ้านอาจได้รับเพลงบางเพลงมาจากชาวเมือง แต่เมื่อผ่านการถ่ายทอดโดยการร้องปากเปล่า และการท่องจำ นานๆ เข้าก็กลายเป็นเพลงชาวบ้านไป (คมสันต์ สุทนต์, 2552)

ลักษณะของเพลงพื้นบ้าน

สุกัญญา สุจฉายา (2545, หน้า 12 - 18) ได้กล่าวถึง ลักษณะของเพลงพื้นบ้าน ไว้ว่า เพลงพื้นบ้านในเชิงคติชนวิทยารวมทั้งบทร้อยกรองและดนตรีซึ่งส่งทอดมาตามประเพณีมุขปาฐะ มีลักษณะทั่วไปดังต่อไปนี้ คือ

1. เพลงพื้นบ้านเป็นงานของชาวบ้าน ซึ่งส่งทอดมาโดยการเล่าจากปากต่อปาก อาศัยการฟังและการจดจำ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อที่น่าสังเกตก็คือ แม้ว่าเพลงพื้นบ้านจะสืบทอดมาตามประเพณีมุขปาฐะดังกล่าวข้างต้น แต่ก็มิได้หมายความว่าเพลงทุกเพลงจะมีต้นกำเนิดโดยชาวเมืองหรือจากการร้องปากเปล่าเท่านั้น ชาวบ้านอาจได้รับเพลงบางเพลงมาจากชาวเมือง แต่เมื่อผ่านการถ่ายทอดโดยการร้องปากเปล่าและการท่องจำนานๆ เข้าก็กลายเป็นเพลงชาวบ้านไป ตัวอย่างเช่น เพลงกล่อมเด็กภาคกลางบางเพลงนำมาจากบทร้อยสองของละครเรื่อง เพลงร่ำวง

2. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่ไม่มีกำเนิดแน่นอน เนื่องจากสืบทอดกันมาจนไม่ทราบต้นตอที่แน่ชัด

3. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของกลุ่มชน คนในสังคมมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของบทเพลง ชาวบ้านร่วมกันขับร้องหรืออย่างน้อยเคยฟังและรู้จักเนื้อเพลง เป็นต้นว่าเพลงในทุ่งนา และลานนวดข้าว เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงฟาง เพลงพานพาง เป็นเพลงที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของชาวนา ชาวนามีส่วนในการร้องเพลงโต้ตอบกัน เนื้อร้องจึงสั้นและง่ายต่อการได้ตอบ คนอื่นๆ ที่ไม่ได้ร้องในขณะนั้นก็เป็นผู้คอยร้องรับและให้จังหวะ

4. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องและทำนองไม่ตายตัว เนื้อร้องหรือบทเพลงสามารถขยายออกไปได้เรื่อยๆ หรือตัดทอนให้สั้นเข้าก็ตามใจคนร้อง เราจึงพบเสมอว่าเพลงพื้นบ้านเพลงเดียวกันแต่มีเนื้อความแตกต่างกัน เช่น เพลงกล่อมเด็กที่ชื่อ เจ้าขุนทอง เป็นเพลงกล่อมเด็กที่แพร่หลายมากเพลงหนึ่ง และเป็นเพลงที่มีสำนวนแตกต่างกันมากที่สุดเพลงหนึ่งด้วย

5. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความเรียบง่าย ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในถ้อยคำ การร้องและการแสดงออก ความเรียบง่ายในถ้อยคำคือการใช้คำ สำนวนโวหาร และความเปรียบง่าย ๆ ที่ชาวบ้านใช้โดยทั่วไป ไม่ใช่ศัพท์สูงที่ต้องแปล ความเรียบง่ายในการร้องก็คือมีการร้องซ้ำคำ ซ้ำวรรค มีทำนองหลักเพียงทำนองเดียวร้องซ้ำไปซ้ำมาหลายเที่ยว การร้องซ้ำ

นั้นอาจอยู่ในบทร้องของพ่อเพลง-แม่เพลง ซึ่งร้องทวนวรรคเดิมเพื่อทอดเวลาฉิววรรคต่อไป หรืออาจเป็นการร้องรับลูกคู่ก็ได้

ส่วนความเรียบง่ายในการแสดงออกก็คือ ในยามร้องเล่นไม่ต้องการอุปกรณ์มาประกอบมากมาย เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่มีลักษณะการแสดง เช่น เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย ฯลฯ ร้องเล่นกันตามลานบ้านลานวัด หรือตามเวทียกสูงที่ไม่มีมีการสร้างฉากประกอบ เวทีที่สร้างขึ้นสร้างเพื่อช่วยในการดูการฟังมากกว่าจะสร้างเพื่อความสวยงามนอกจากนั้นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบก็เป็นเพียงเครื่องดนตรี เพื่อให้จังหวะหรือใช้การปรบมือประกอบก็ได้ ในด้านการแต่งกายก็แต่งกายตามแบบชาวบ้านทั่วไปไม่ได้มีเครื่องแต่งกายพิเศษเฉพาะ

6. ในการประพันธ์ชาวบ้านจะคิดถ้อยคำในลักษณะเป็นกลุ่มเสียงเป็นวรรคตอนเพื่อให้ลงจังหวะมากกว่าคิดเป็นคำ ๆ เพราะฉะนั้นเพลงพื้นบ้านจึงมีรูปแบบคล้ายคลึงกันหรืออาจเป็นกลอนเดียวกัน แต่สามารถถ้อยคำให้ร้องได้หลายทำนองเพียงแต่เพิ่มหรือลดคำหรือเปลี่ยนตำแหน่งสัมผัสเล็กน้อย ดังเช่นพ่อเพลง-แม่เพลงภาคกลางใช้กลอนชุดเดียวกันร้องได้ทั้งเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว

ศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

สุกัญญา สุจนายา (2545, หน้า 18 - 21) ได้อธิบายศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ไว้ว่า

1. **ผู้ร้อง** ชาวภาคกลางเรียกผู้ร้องเพลงนำในเพลงโต้ตอบของฝ่ายชายว่า **พ่อเพลง** และเรียกผู้หญิงที่ร้องเพลงนำของฝ่ายหญิงว่า **แม่เพลง** ผู้ร้องคนแรกเรียกว่า **คอตัน** คนที่ร้องถัดไปเรียกว่า **คอสอง คอสาม** ตามลำดับ

ในการเล่นเพลงโคราชของชาวโคราช จะเรียกคนที่ประกอบอาชีพในการเล่นเพลงว่า **หมอลำ** รวมความทั้งชายหญิง

ทางอีสานเรียกว่า **หมอลำ** รวมความทั้งชายหญิง

ทางภาคเหนือเรียกผู้เชี่ยวชาญในการขับซอว่า **ช่างซอ** ซึ่งรวมความถึงชายหญิง ถ้าช่างซอมารวมวงร้องเพลงโต้ตอบกันเรียกว่า **คู่ถ้อง**

ทางภาคใต้เรียกผู้ร้องว่า **แม่คู่** หรือ **แม่เพลง** (เพลงนา เพลงบอก) ซึ่งรวมความทั้งชายและหญิง ผู้ร้องเสริมหรือคอสองเรียกว่า **ท้ายไฟ** (เพลงนา)

2. **ลูกคู่** หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ร้องรับ ร้องซ้ำความ ร้องสอดแทรกขัดจังหวะ ตามแต่ลักษณะของเพลงเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และยังมีหน้าที่ให้จังหวะผู้ร้องโดยการปรบมือ ตีฉิ่ง ตีฉาบ สำหรับลูกคู่ในวงเพลงสวดมาลัยของภาคใต้ เรียกว่า **คู่หู**

3. **ครูเพลง** ธรรมเนียมไทยยกย่องครูว่าเป็นผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะครูในด้านการแสดงจะต้องมีการไหว้รำลึกพระคุณครูก่อนเล่นเพลงพื้นบ้านที่เป็นการแสดงทุกครั้งจะต้องมีการไหว้ครูเพลง ครูเพลงมี 2 ประเภท

3.1 ประเภทแรก ครูเพลงที่เป็นจิตวิญญาณ อาจเป็นเทพหรือผีที่ศิลปินนับถือ และเชื่อว่าสามารถดลบันดาลให้การแสดงของตนประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ครูเพลงประเภทนี้พบในเพลงพื้นบ้านที่เป็นเพลงอาชีวะ เช่น เพลงฉ่อยและเพลงทรงเครื่องของภาคกลาง พ่อเพลงแม่เพลงจะไหว้ หัวพ่อแก่หรือฤๅษี

3.2 ประเภทที่สอง ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีความสามารถในการร้องอาจเป็นผู้ร้องรุ่นเก่าที่รู้จักแต่ชื่อ หรือเป็นผู้ที่มีคนฝากตัวเป็นศิษย์ให้ช่วยฝึกสอน

4. ครูพักลักจำ คือ ครูที่ผู้ร้องเพลงพื้นบ้านภาคกลางและภาคใต้มิได้ฝากตัวเป็นศิษย์ให้สอนเพลงโดยตรง แต่แอบฟังหรือได้ยินกลอนที่ร้องแล้วจำกลอนเขามาร้องต่อ

5. มุดโต สารานุกรมเพลงพื้นบ้านภาคกลางของเอนก นาวิกมูล อธิบายความหมายคำนี้ว่า ถึงแล้วซึ่งความรู้ คือ รู้แจ้ง นอกจากกลอนที่ครูมอบให้แล้ว พ่อเพลง-แม่เพลงที่ชำนาญจะสามารถประดิษฐ์กลอนได้ด้วยตนเอง มีปฏิภาณไหวพริบ เรียกว่า มุดโตแตก ตรงกับคำว่า แตกคำ ในภาษาของชาวหมอลำ

6. กลอนแดง เป็นภาษาของชาวเพลงภาคกลาง หมายถึง กลอนที่มีคำกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรงไปตรงมาไม่มีการเลี่ยง คำเหล่านี้ตามปกติสังคมก็ถือว่าเป็นคำหยาบ ไม่ใช่พูดทั่วไปในชีวิตประจำวัน เพลงพื้นบ้านภาคกลางบางเพลง เช่น เพลงเทพทอง เพลงปรบไก่ เพลงแห่นางแมว มีความเชื่อว่าจะต้องร้องให้ออกกลอนแดงมาก ๆ

7. กลอนดับ หมายถึง กลอนชุดต่างๆ ที่ผูกเป็นเรื่องในการร้องของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง เช่น ดับชิงชู้ หมายถึง กลอนผูกเป็นเรื่องชายสองแย่งหญิงหนึ่ง ดับกระได หมายถึง กลอนที่เกี่ยวกับเรื่องบันไดเรือน กลอนดับมีต่างๆ กันไป เช่น ดับเมรี ดับหมาฉิ่ง ดับแมว ดับตีหมาแก้ว ดับกลอนลี ดับกลอนลั่น เป็นต้น

ประเภทของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านภาคกลางแบ่งตามจุดประสงค์ในการร้องได้ 7 ประเภท คือ เพลงกล่อมเด็ก เพลงปลอบเด็ก เพลงเด็กร้องเล่น เพลงประกอบการละเล่น เพลงโต้ตอบ เพลงร้องรำพัน และเพลงประกอบพิธีกรรม (ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, 2542 หน้า 4611)

1. เพลงกล่อมเด็ก คือ เพลงที่ร้องเพื่อกล่อมให้เด็กนอนหลับได้เร็วขึ้น เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กโดยทั่วไปมีความคล้ายคลึงกัน คือ กล่าวถึงภาวการณ์นอนหลับ ความรัก ความอาทรของแม่ที่มีต่อลูก เพลงกล่อมเด็กในภาคกลางนิยมเปรียบเทียบความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็กกับสัตว์ที่คุ้นเคย เช่น นกเขา นกเอี้ยง นกขุนทอง ฯลฯ นอกจากนี้เพลงกล่อมเด็กหลายบทยังกล่าวถึงเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเด็ก เช่น ความรักระหว่างหนุ่มสาว ความประพฤติน่าเกลียดของคนในสังคม ปัญหาในครอบครัว เช่น ความยากจน การขาดพ่อ การดูถูกของเพื่อนบ้าน ฯลฯ และเรื่องราวในวรรณคดีหรือนิทานที่รู้จักกันดีในสังคม

2. **เพลงปลอบเด็ก** คือ เพลงหยอกเด็ก เป็นเพลงที่ร้องเพื่อปลอบหรือหยอกเด็ก เล็กๆ เป็นเพลงสั้นๆ ใช้คำง่ายมักเป็นคำเลียนเสียงธรรมชาติ เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักใช้ไวยวะ แขนและขา

ตัวอย่างเพลงปลอบเด็ก เช่น “ตั้งไข่ล้ม ต้มไข่กิน ไข่ตกดิน อดกินไข่เนื้อ” (ประกอบการสอนเดิน)

3. **เพลงเด็กร้องเล่น** คือ เพลงที่เด็กใช้ร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน อาจเป็นเพลงร้องธรรมดาหรือเพลงล้อเลียน ซึ่งเป็นเพลงสั้นๆ เล่นคำคล้องจองและเล่นเสียงสูงต่ำ เนื้อหาของเพลงนำมาจากสิ่งรอบๆ ตัวเด็ก เรื่องธรรมชาติ ครอบครั้ว เพื่อนฝูง บางวรรคก็มีความหมายบางวรรค ก็ไม่มีความหมาย เพราะมุ่งกระตุ้นเสียงให้น่าสนใจเท่านั้น เช่น “ขี้ตุ๊กกลางนา ขี้ตาตุ๊กแก ขี้มูกยายแก่ ออระแ้ว ออระซอน” วรรคสุดท้ายของเพลงนี้ไม่มีความหมาย แต่ช่วยย้ำเสียงให้สนุก เพลงร้องเล่นบางเพลงนอกจากร้องเอาสนุกแล้วยังช่วยสอนเด็กให้รู้จักหาคำคล้องจองได้อีกด้วย เพลงร้องบางทีก็มีท่าทางง่ายๆ ประกอบด้วย

4. **เพลงประกอบการละเล่น** คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบเมื่อมีการเล่น ส่วนใหญ่เป็นการร้องกลุ่ม บางทีก็มีการปรบมือให้จังหวะหรือทำท่าทางประกอบด้วย ได้แก่ บทร้องประกอบการละเล่นของเด็ก เช่น จำจี้ มอญซ่อนผ้า และเพลงร้องประกอบการเล่นของหนุ่มสาวยามตรุษสงกรานต์ เช่น เพลงคล้องช้าง เพลงระบำ ซึ่งเป็นเพลงปรับของการเล่นลูกช่วงชัยรำ ฯลฯ เพลงเข้าผีต่างๆ เช่น เพลงแม่ศรี เพลงลิงลม เป็นต้น

5. **เพลงโต้ตอบ** เพลงโต้ตอบชายหญิงหรือนักวิชาการเรียกว่า เพลงปฏิพากย์ คือ เพลงที่หนุ่มสาวใช้ร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี้ยวพาราสี มีจุดเด่นที่ปฏิภาณ การใช้โวหารชิงไหวชิงพริบกัน เพลงโต้ตอบของไทยภาคกลางมีอยู่มากหลายสิบชนิด มีทั้งเพลงโต้ตอบขนาดนั้น ร้องโต้ตอบวรรคต่อวรรคจนถึงโต้ตอบแบบบทต่อบท ดำเนินเรื่องเป็นชุดยาว

เพลงโต้ตอบขนาดนั้น ได้แก่ เพลงเดินกำรำเคียว เพลงสงฟาง เพลงพานฟาง เพลงระบำ เพลงพวงมาลัย เพลงซักเยื่อ เป็นต้น

เพลงโต้ตอบขนาดยาว ได้แก่ เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำ เพลงฉ่อย เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เป็นต้น

ส่วนเพลงพื้นบ้านที่พัฒนาไปเป็นมหรสพ เป็นเพลงที่ร้องได้ในโอกาสทั่วไป เพลงกลุ่มนี้ ได้แก่ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เพลงระบำบ้านนา เพลงทรงเครื่อง และลำตัด

6. **เพลงร้องรำพัน** คือ เพลงร้องเดี่ยวเพื่อพรรณนาอารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัว หรือพรรณนาสิ่งที่พบเห็น เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น อาจร้องธรรมดาหรือมีเครื่องดนตรีประกอบก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้ร้องซึ่งจะร้องคนเดียว เพลงประเภทนี้ทุกโอกาสไม่เจาะจงเทศกาล ได้แก่

เพลงพาดควายซึ่งเด็กเลี้ยงควายร้องเล่นในยามเย็น เพลงขอทาน ซึ่งวงฉิ่งวงกลองกับฉิ่งหรือ โทณ

7. เพลงประกอบพิธีกรรม คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบในพิธีกรรมต่างๆ ในพิธีกรรมดังกล่าว เพลงประกอบพิธีจะเป็นส่วนสำคัญยิ่ง เพราะได้สรุปจุดประสงค์หรือหลักการในการทำพิธีนั้นๆ ไว้ในบทร้อง ส่วนดนตรีที่บรรเลงประกอบก็ช่วยให้ผู้เข้าร่วมในพิธีเกิดอารมณ์คล้อยตาม ได้แก่ เพลงแห่นางแมว ในพิธีขอฝนประมาณเดือน 8-9 ซึ่งทำกันในเดือนที่ฝนมาล่าหรือปีที่แล้งจัด เพลงบันเมฆ บทแหล่ บทสวดขวัญในพิธีทำขวัญเด็ก พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค และพิธีแต่งงาน สวดศฤห์สัถ์ หรือสวดมาลัย ซึ่งร้องในงานศพ

พัฒนาการของเพลงพื้นบ้าน

สุกัญญา สุจนายา (2545, หน้า 53 - 57) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของเพลงพื้นบ้าน ไว้ดังนี้

เพลงพื้นบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ สังคมไทยแต่ดั้งเดิมชาวบ้านส่วนใหญ่ เป็นชาวนาชาวไร่มีวิถีชีวิตผูกพันกับการทำมาหากิน อันเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการยังชีพของคนไทย จึงได้สร้างพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับความเจริญงอกงามขึ้น เพื่อขอให้ผีसांगเทวดาอำนาจสิ่งที่ดีต้องการ หรือมิฉะนั้นก็สร้างแบบจำลองขึ้นเพื่อบังคับให้ธรรมชาติเป็นไปตามที่ต้องการ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเจริญงอกงามที่เห็นได้ชัดที่สุด ได้แก่ พิธีกรรมในฤดูกาลเก็บเกี่ยว และในเทศกาลตรุษสงกรานต์

เพลงพื้นบ้านในฤดูกาลเก็บเกี่ยว พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกที่สำคัญ อยู่ในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวและก่อนเริ่มฤดูกาลเพาะปลูก ในโอกาสดังกล่าวนี้นอกจากจะปรากฏพิธีกรรมอยู่ทุกขั้นตอนแล้วยังมีการเล่นเพลงพื้นบ้านด้วย ก่อนเริ่มฤดูกาลเพาะปลูกในแต่ละปี ชาวนาจะทำพิธีสู่ขวัญเครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะปลูก เช่น ควาย ไถ คราด ฯลฯ ซึ่งในพิธีกรรมนั้นๆ จะมีการร้องบทสู่ขวัญ ซึ่งเป็นเพลงประกอบพิธี นอกจากนี้ถ้าปีใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวนาจะจัดพิธีกรรมขอฝนขึ้น โดยแห่นางแมวหรือบันเมฆ (บันดินเหนียวเป็นรูปอวัยวะเพศชายหรือบันหุ่นรูปคนชายหญิงสมสู่กัน) มีเพลงแห่นางแมวและเพลงบันเมฆ ร้องประกอบเมื่อได้จัดพิธีกรรมเหล่านี้ขึ้นชาวบ้านจะอบอู่ใจ เชื่อว่าฝนจะตกลงมาและจะทำให้ข้าวในนางอกงาม

เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผล ชาวนาจะจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว สู่ขวัญลาน และสู่ขวัญยุ้งเพื่อขอบคุณผีसांगเทวดาที่ให้ผลผลิต ในขณะที่เดียวกันก็บั้งความผีร้ายที่ทำให้ผลผลิตที่ได้เสียหาย นอกจากบทสู่ขวัญตามโอกาสดังกล่าวในภาคกลางยังมีการร้องเล่นเพลงเดินกำรำเคียว เพลงร้อยข้าว และเพลงเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นเพลงโต้ตอบของหนุ่มสาวในขณะลงแขกเกี่ยวข้งหรือหลังเกี่ยวข้าว เพลงทั้งสองชนิดนี้เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมเพื่อความเจริญงอกงามอย่างเห็นชัด เพราะเป็นการร้องรำเพื่อเฉลิมฉลองผลผลิตได้ โดยเฉพาะเพลงเกี่ยวข้าว หรือบางแห่งเรียกเดินกำ ที่ร้องเล่นเป็นชุดโดยพ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ มีลักษณะเป็นเพลงแก้บน เจ้าของนาจะบนบาน

ว่าถ้าได้ผลผลิตดีในปีนี้จะว่าจ้างวงเพลงเกี่ยวกับชาวमार้องเพลงที่ลานนวดข้าวของตน ดังนั้น เพลงปฏิพากย์ที่ร้องในฤดูกาลเก็บเกี่ยว ในแง่หนึ่งเป็นการร้องเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่อีกแง่หนึ่งก็เป็นการร้องเพื่อเฉลิมฉลองความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร

เพลงพื้นบ้านในเทศกาลตรุษสงกรานต์ หลังจากผ่านการทำงานในทุ่งนาอย่างหนักมาเป็นเวลาค่อนปี เมื่อถึงช่วงฤดูร้อน ซึ่งเป็นเวลาหลังเก็บเกี่ยวพืชผลก็จะถึงเทศกาลรื่นเริงประจำปี คือ เทศกาลตรุษสงกรานต์ ซึ่งเป็นเทศกาลเล่นสนุกที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ในเทศกาลสงกรานต์จะมีการสงน้ำพระพุทธรูป ชาวบ้านจะนำน้ำอบมาประพรมองค์พระ บางท้องถิ่นจะเชิญพระพุทธรูปมาตั้งไว้ในที่เฉพาะเพื่อสงน้ำพระ นอกจากสงน้ำพระพุทธรูปแล้วยังมีการอบน้ำพระสงฆ์ ซึ่งโดยมากจะเป็นสมภารเจ้าวัดและมีการสาดน้ำกันอยู่ในหมู่บ้าน

ในการสาดน้ำนี้ชาวบ้านจะต่างพยายามให้ตัวเองเปียกมากที่สุด ยิ่งเปียกโชกยิ่งดี เพราะเชื่อว่าถ้าไม่เปียกโชกจริงๆ แล้ว ปีนั้นฝนจะตกน้อย สงกรานต์จึงเป็นเทศกาลสำคัญของเพลงพื้นบ้าน เพราะเพลงพื้นบ้านไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะเพลงพื้นบ้านภาคกลางร้องเล่นอยู่ในเทศกาลนี้ เพลงร้องเล่นในวันสงกรานต์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงโต้ตอบ และเพลงประกอบการละเล่นของผู้ใหญ่ ซึ่งเนื้อหาของเพลงโต้ตอบ นอกจากจะเป็นเรื่องของการเกี่ยวพาราสีแล้ว ยังมีเรื่องเพศเป็นสำคัญ พ่อเพลงแม่เพลงจะเสนอเรื่องราวทางเพศผ่านศิลปะของภาษาในรูปถ้อยคำสรวลเรียกว่า "กลอนแดง" หรือไม่กี่หลักเสียงไม่กล่าวถึงตรงๆ แต่ใช้วิธีการเปลี่ยนเสียงของคำ ผวนคำหรือใช้สัญลักษณ์เพื่อให้มีความหมายสองแง่สองง่าม การปรากฏเรื่องเพศมากมายในเพลงชาวบ้านแสดงร่องรอยว่า ในระยะต้นเพลงเหล่านี้น่าจะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเพศกับความอุดมสมบูรณ์ที่มีความสัมพันธ์กัน ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อสากลดั้งเดิมที่ปรากฏในกลุ่มชนที่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม บางกลุ่มเชื่อว่าการร่วมเพศของมนุษย์เกี่ยวโยงกับความเจริญงอกงามของพืชพันธุ์ พิธีกรรมการร่วมเพศจึงเป็นการช่วยเพิ่มผลผลิต

ส่วนเพลงโต้ตอบที่ร้องประกอบการละเล่นของผู้ใหญ่ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นเพลงประกอบการละเล่นของหนุ่มสาวที่เล่นกันในตอนบ่าย เช่น เพลงระบำ เพลงพวงมาลัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็นเพลงประกอบการละเล่นเข้าทรงผีต่างๆ นิยมเล่นในตอนกลางคืน การเล่นกลุ่มนี้เป็นการละเล่นกึ่งพิธีกรรม ซึ่งสะท้อนความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผีบาง เทวดา เชื่อว่ามีผีสถิตอยู่และรู้ความเป็นไปของธรรมชาติ จึงเชิญผีมาสอบถามปัญหาเกี่ยวกับการทำมาหากิน เชิญผีพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ ฯลฯ

ดังนั้นเมื่อพิจารณาเพลงพื้นบ้านของไทยที่ร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานในเทศกาลแล้ว อาจสรุปได้ว่าในระยะแรกเพลงพื้นบ้านนั้นๆ คงเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมเพื่อความเจริญงอกงาม ต่อมาเมื่อความเชื่อของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปความเข้าใจต่อความหมายดั้งเดิมก็แปรเปลี่ยนเป็นเพลงที่ร้องเล่นสนุกตามประเพณีอย่างเดียว

เพลงพื้นบ้านเป็นการละเล่นสนุกสนานของกลุ่มสังคม เพลงพื้นบ้านบางเพลงเป็นการละเล่นที่สังคมจัดขึ้นเพื่อรวมกลุ่มสมาชิกในสังคมและเพื่อย้ำความสัมพันธ์ของกลุ่ม จึงมีลักษณะการร้องเล่นเป็นกลุ่มหรือเป็นวง เพลงโต้ตอบที่พัฒนาไปเป็นเพลงที่ใช้แสดงหรือเป็นเพลงมหรสพแต่เดิมก็คงเป็นเพลงที่เป็นการเล่นในกลุ่มชาวบ้าน โดยเฉพาะในเทศกาลตรุษสงกรานต์ เช่น เพลงพวงมาลัย เพลงระบำ เพลงเหล่านี้ล้วนเป็นเพลงปรับในการละเล่นลูกช่วง และชกเยื่อที่หนุ่มสาวเล่นกันในตอนบ่าย ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะถูกทำโทษโดยการร้องรำ เพลงดังกล่าวจึงเป็นเพลงร้องสั้นๆ เย้าแหย่กัน ไม่ยืดยาวเหมือนเมื่อกลายไปเป็นเพลงที่ใช้แสดง

เพลงพื้นบ้านที่เป็นมหรสพ เพลงพื้นบ้านที่เป็นมหรสพ หมายถึง เพลงพื้นบ้านที่มีลักษณะการร้องการเล่นเป็นการแสดง มีการสมมติบทบาท ผู้ร้องเป็นชุด ทำให้การร้องยืดยาวขึ้น ดังนั้นผู้ร้องจำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ คือ มีความจำดี มีปฏิภาณฉีกปากดี มีความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อร้องและมีเสียงดีกว่าคนอื่น ๆ คุณสมบัติเช่นนี้ชาวบ้านไม่สามารถมีได้ทุกคน จึงทำให้เกิดการแย่งแยกรหว่างกลุ่มคนร้องและคนฟังขึ้น

คนที่ร้องหรือเล่นดนตรีเก่งในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มักจะเป็นที่รู้จักของคนทั้งหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง คนประเภทนี้ถ้าไม่ได้มีพรสวรรค์มาแต่กำเนิดก็มักจะเป็นผู้ที่มิไจรักและฝึกฝนมาอย่างดี ส่วนใหญ่จะแสวงหาครูและฝากตัวเป็นศิษย์ เมื่อมีงาน เช่น งานบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย งานบวชนาคที่เจ้าภาพต้องการความบันเทิง ก็จะมีการว่าจ้างไปเล่นได้คารมประชันกัน ทำให้เกิดการประสมวง คือนำพ่อเพลง แม่เพลงฉีกปากดีมารวมกลุ่มกันเข้าเป็นกลุ่ม รับจ้างแสดงในงานต่างๆ จากเพลงที่ร้องเล่นตามลานบ้าน ลานวัด ได้กลายมาเป็นเพลงที่ร้องเล่นในโรงหรือเวที ในระยะหลังมีการดัดแปลงจากเหมือนโรงลิเก จะเห็นได้ว่าเพลงพื้นบ้านได้พัฒนาจากเพลงของกลุ่มชนเป็นเพลงการแสดงออกและอาชีพในที่สุด

ดังนั้นเพลงพื้นบ้านจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ ซึ่งมีเพลงพื้นบ้านที่ได้รับการยอมรับของจังหวัดสุพรรณบุรี คือ เพลงฉ่อย ซึ่งมีประวัติความเป็นมาและมีรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงเพลงฉ่อยดังนี้

เพลงพื้นบ้าน : เพลงฉ่อย

ประวัติความเป็นมาของเพลงฉ่อย

เอนก นาวิกมูล (2550, หน้า 78 - 79) เป็นเพลงร้องโต้ตอบ มีเอกลักษณ์คือ ลูกคู่รับด้วยคำว่า เอ้อ... ทุกครั้ง เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และมีคนรู้จักมากเกือบทั่วทุกจังหวัดของภาคกลาง ถิ่นที่มีพ่อเพลงแม่เพลงระดับอาชีพ ได้แก่ อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี ราชบุรี และอุทัยธานี

เพลงฉ่อยยังมีชื่อเรียกอื่นอีกสามสี่ชื่อ เช่น เพลงวง เพราะเดิมนิยมร้องเล่นเป็นวง เพลงเป่ เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 มีพ่อเพลงคนหนึ่งเล่นเพลงฉ่อยแล้ว มีชื่อเสียงมากชื่อดาเป่ เพลงฉ่า เพราะตอนท้ายรับว่า เอ้อ เอ้อ ซาฉ่าซา หนอยแม่ หรือเพลงตะขาบ ซึ่งยังไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุไร

หลักฐานเอกสารเก่าที่สุดที่กล่าวถึงเพลงฉ่อยอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ พระนิพนธ์ของ กรมหมื่นสวัสดียามหวิมล เรื่อง "เรื่องขับร้อง" ลงในหนังสือ วชิรญาณวิเศษ ปีที่ 4 พ.ศ.2432 กล่าวไว้สั้น ๆ ว่า "ยังมีเพลงร้องตามหัวเมืองแลเข้ามาร้องในกรุงก็มีบ้าง คือเพลงฝายเหนือ เรียกว่า เพลงฉ่อย ฤฯ เพลงตะขาบอย่าง 1" (คำว่า ฝายเหนือ หมายถึง แถบนครสวรรค์ อุทัยธานีขึ้นไป)

เพลงฉ่อยระดับอาชีพมีแบบแผนในการเล่นหลายขั้นตอนเริ่มจากชายไว้ครุ หญิงไหว้ครุ ชายร้องเกริ่น หญิงร้องเกริ่น แล้วจึงว่าประหรือโต้ตอบกันด้วยดับต่างๆ จนกว่าจะหมดเวลานิยมปรบมือให้จังหวะ อาจมีรับไว้ช่วยตีให้จังหวะ หรือไม่มีก็ได้

เพลงฉ่อยมีจังหวะไม่ช้าไม่เร็วเกินไป จึงค่อนข้างทันอกทันใจคนฟัง ส่วนทำนองก็ไม่ยากแก่การร้อง กลอนที่ใช้เป็นกลอนลงท้ายสระเดียวกัน เช่นลงท้ายสระไอ เรียกว่า กลอนโล ลงท้ายสระอา เรียกว่า กลอนลา ลงท้ายสระอี เรียกว่า กลอนลี ฯลฯ (มีหลายสระ แต่นิยมสระไอ เพราะหาคำได้ง่ายที่สุด)

เนื้อร้องเป็นเพลงชุดหรือบท เรียกว่า "ดับ" มีทั้งที่ผูกเป็นเรื่องสั้นๆ เช่น ดับตีหมากผัว ว่าด้วยเรื่องเมียหลวงเมียน้อยทะเลาะกัน ดับชิงชู ว่าด้วยเมียมีชู ผัวกลับมาทราบข่าวติดตามไปถึงบ้านชายชู ก็ทะเลาะกัน และที่ร้องเป็นบทหรือดับเบ็ดเตล็ดแสดงถึงปฏิภาณคารมคมคายในการร้องตอบโต้ต่างๆ รวมแล้วนับร้อยดับ เมื่อรวมเข้ากับเพลงแก้สดๆ แล้วก็สามารถเล่นไปได้นับวันนับเดือนไม่มีทางหมด

ตัวอย่างเพลงฉ่อย

ร้องโดย นายไสว วงษ์งาม และแม่บัวผัน จันทรศิริ

วันศุกร์ที่ 29 ธันวาคม 2529

ไสว เอ็งเออ เอ่อเออเอ็งเอ๊ย

ก็แต่พอเจียบโสดแล้วก็ฟังเสียงไต่ยีนสำเนียงเสียงก็ผู้หญิง

มันแสนเพราะจริงนะแม่ขึ้นใจ

จะจัดแจงแต่งตัว เราไม่มัวอยู่ช้า นั้นแน่สาว ๆ เขามาหนักันมากมาย

เดินกรง (ตรง) ขึ้นเรือนหยิบเอาม่วงโรง ดาโง่งทอสีมือเลยก็เมืองไทย

นุ่งจีบหยิบหย่อง ผ้าดาโง่งมาถือ หยิบเอาพัดกระพือ ต่างลมพระพาย

ตัดผมหวีไหย่ง ร่องทรงซิบสั้น ต่างอเมริกัน แต่งให้ทันสมัย

แต่พอแต่งสำเร็จ เราก็ลงจากเรือน แลดูงามกว่าเพื่อน และดูฝั่งผาย

แต่พอลงจากเรือน มันก็ได้เวลา เห็นสาว ๆ เขามาจะอยู่ไปทำไม

(เอ้อชา ซา ฉ่าชาซ่า)

นี่สาว ๆ เขามาอยู่ไปทำไม...

ร้องเรียกแม่เพลง น้องอย่างนึ่งให้เพลิน ดูเวลาจะเกินนี้กันลงไป

นี่เข้ามายินรอกันอยู่เป็นนาน อยู่กันที่หลังบ้านมาเมื่อไร

(เอ๋ซา ซา ฉ่าซาซ้า)

บัวผัน (พูด~เสียงใครเขามาเรียกกันละแม่บุญมา แม่ตะลุ่ม แม่สงวน ไปกันใหม่ละจะ)

เอย...ใครเน้อเซียวนะใครหนอ เสียงมาเรียกก็แม่ซ้อละไม

(เอ๋ซา ซา ฉ่าซาซ้า)

เสียงมาเรียกก็แม่ซ้อละไม

จำจะออกไปดูเสียให้รู้จัก

เสียงใครมาร้องทัก (โอยแม่) ร้องทาย,

ร้องทาย

แม่เลยเอื้อนกายขยายการ

จะออกไปตอบสุนทรเจ้าผู้ชาย

(เอ๋ซา ซา ซาซาซ้า)

จะออกไปตอบสุนทรก็ผู้ชาย...ก็ผู้ชาย

คราวนี้แม่เหยียบกระเบียง (ระเบียง)

เสียงลงนอกชาน

เหยียบดอม่อหัวแม่มัน (โอยแม่) เดินไป

พอมมาถึงกระไดนี้ฉันนึกกระดาก

ไม่มีใครร้องทักฉันไม่ไป

(เอ๋ซา ซา ซ้าฉาดซา)

ลำดับและธรรมเนียมการเล่น

เอนก นาวิกมูล (2550, หน้า 529 - 530) กล่าวถึง ลำดับและธรรมเนียมการเล่นของ เพลงฉ่อยไว้ดังนี้

เนื่องจากเพลงฉ่อยเป็นเพลงหา คือ มีการว่าจ้างไปเล่นเป็นมหรสพ ผู้ที่เล่นเพลงฉ่อย เป็นอาชีพจึงมีแบบมีแผนในการเล่น ไม่ใช่อยู่ๆ นึกอยากเล่นก็ร้องกันไปเลย แม้แต่ทำนอง ผู้หญิง ผู้ชาย ก็ยังร้องแยกออกเป็นสองทางไม่เหมือนกันเสียทีเดียว (เพลงอื่นๆ มักร้องสำเนียง เดียวกัน) ขอให้สังเกตเวลาพ่อเพลงแม่เพลงว่ากันได้

การที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นแบบแผนของเพลงอาชีพ ส่วนเพลงสมัครเล่นที่ร้องสนุกๆ นั้นเห็นจะไม่ต้องกล่าวถึง

เริ่มแรกสุดต้องไหว้ครูกันก่อน สิ่งของที่ใช้ได้แก่ พานก้านล หรือพานใส่หมาก พลุ บุหรี่ ฐูป เทียน ดอกไม้ เงิน 6 สลึง หรือ 6 บาท หรือก็สดางค์ก็บาท แล้วแต่สั่งสอนกันมา ไม่มี เหตุผลเรื่องจำนวน บางคนก็มีเหล้าอีก 1 ขวด

ชายไหว้เป็นลำดับแรก ชายนั่งยองๆ มีพ่อเพลงถือพานก้านลว่านำขึ้นแล้วมีลูกคู่คอย รับตอนท้าย เริ่มไหว้จากพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ก่อน แล้วมาไหว้พ่อแม่ จากนั้นท้ายสุดจึง ไหว้ครู เป็นการไหว้ตามลำดับความเคารพ ขอให้สังเกตว่าการเล่นของไทยเรามีไหว้ในลักษณะ นี้ทั่วไป

เมื่อชายไหว้ครูเสร็จ หญิงก็ไหว้ครูบ้าง หญิงนั่งพับเพียบ แม่เพลงถือพานก้านลร้องนำ ขึ้นเหมือนกัน และไหว้ไปตามลำดับอย่างที่กล่าว ถ้าเรียนมาจากครูเดียวกันก็ว่าไหว้ครูคล้ายกัน ออกชื่อครูคล้ายกัน ถ้ามาจากต่างวงต่างครูก็มีผิดทำนอง ผิดเนื้อไปบ้าง ส่วนพานก้านล จะต่าง ฝ่ายต่างเตรียมมา หรือส่งต่อกันไปก็แล้วแต่ความคุ้นเคยหรือโอกาส

ลำดับที่ 2 เป็นการว่า “ต้นเพลงฉ่ำ” คือร้องส่งลำเพลงนิคหนอย พร้อมกับลูกขึ้นรำ เรียกว่า รำสามไม้ ก้าวไปข้างหน้า 2 ก้าว ก้าวถอยหลัง 1 ก้าว ตอนก้าวหลังนี้ตบมือลงจังหวะพอดี การร้องส่งลำ ถ้าไม่มีปีพาทย์ก็ใช้ปากร้องรับเอา สมัยหลังๆ คงเอาปีพาทย์เข้าไปผนวก จึงใช้ปีพาทย์รับ

หญิงว่าต้นเพลงฉ่ำต่อจากไหว้ครูไปแล้ว อย่างที่ขึ้นต้นว่า “ไหว้ครูเสร็จสรรพแล้วจับบทให้กำหนดเรื่องราวกล่าวนิทาน...”

หญิงว่าแล้ว ชายว่าบ้าง

ต่อไปเป็นลำดับที่ 2 ว่า “เพลงเกริ่น”

ชายว่าเพลงเกริ่นต่อไปจากต้นเพลงฉ่ำเลย ตอนว่าเกริ่นนี้ก็หมายความว่า ร้องกลอนเพราะๆ และเริ่มจะชักชวนฝ่ายหญิงให้มาเล่นเพลงกัน

เมื่อชายว่าเพลงเกริ่นแล้ว หญิงก็ว่าเพลงเกริ่นบ้าง เมื่อเกริ่นกันพอสมควรแล้วก็เข้าดับโน้ดดับนี้ไปเอง เพราะตอนนี้ต่างฝ่ายต่างเจอกันแล้ว เป็นอันเข้าลำดับที่เรียกว่า “ว่าประ” คือว่าโต้ตอบกัน ทีนี้ใครจะดับไหน กลอนไหนขึ้นมา ก็ต้องว่าแก้กันไป ส่วนใหญ่ก็จะเริ่มด้วยการร้องผูกกรัก หรือชายชมแม่ นั่นแม่ไปก่อน จากนั้นใครตั้งไปเข้าดับไหนก็ว่ากันไปในระดับนั้น เช่น เข้าดับเข้าเรือ ชายก็ว่ามาหาเข้าเรือ หรือดับเข้านาชายก็ว่ามาหาเข้านา หญิงมีให้เข้าหรือไม่

เรื่องเพลงดับนี้จะอธิบายในลำดับต่อไป ตอนนี้ขอสรุปลำดับการเล่นเพลงฉ่อยให้เสร็จเสียก่อน

เมื่อว่าโต้ตอบกันจนหมดเวลาแล้ว ก็ว่าเพลงอวยพรหรือเพลงลาเจ้าของงานบ้าง ร้องรำลาคนฟังบ้าง ใช้กลอนเพราะๆ หรือกลอนตลกๆ เพราะบางที่เจ้าภาพก็เอารางวัลมาตกให้ ตกไปอวยพรไป พ่อเพลงแม่เพลงยิ้มแฉ่งเพราะได้เงิน จากนั้นคนเพลงก็หยุดร้อง ต่างมาไหว้ขอโทษขอโพยกันเอง เรียกว่า ขอสมา หมายความว่าที่ได้ว่าเพลงล่วงเกินอะไรกันไปในั้นไม่ใช่ความจริง แต่เล่นกันไปตามบท อาจมีแผลอไพลไม่ชอบหูกันบ้างก็อย่าได้ถือโทษโกรธเคือง นี่เป็นธรรมเนียมที่จะขาดเสียไม่ได้

ธรรมเนียมอื่นๆ ก็ไม่มีอะไรมาก ที่เห็นเด่นชัดอีกอย่างหนึ่งซึ่งควรเขียนไว้คือ ก่อนพวกเพลงจะกินข้าว ทุกคนต้องยกมือไหว้รำลึกถึงครูก่อนกินเสมอ เป็นทำนองว่าถวายให้ครูก่อน แล้วศิษย์จึงจะกิน นับเป็นการแสดงความเคารพอย่างหนึ่งที่ยึดถือกันเรื่อยมา

เครื่องประกอบจังหวะ เวที และการแต่งตัว

เอนก นาวิกมูล (2550, หน้า 531) ได้กล่าวถึง เครื่องประกอบจังหวะ เวทีและการแต่งตัวไว้ดังนี้

เครื่องประกอบจังหวะ เพลงฉ่อยใช้เพียงการปรบมืออย่างเดียว แต่ใครจะเอากลับมาตีประกอบบางอย่างที่เห็นในทุกวันนี้ก็ไม่ผิดอะไร เป็นการเพิ่มเติมเอาภายหลัง

เวที สมัยก่อนไม่มีเวที เล่นกันบนลานดินนี้แหละ เขายืนกันเป็นวง พ่อเพลงแม่เพลง รุ่งเก่าจึงเรียกเพลงนี้ว่า เพลงวง ส่วนคนดูก็ยืนดูนั่งดูกันรอบๆ ไม่ใช่นั่งดูบนเก้าอี้สบายๆ ข้างเดียวอย่างเวทีสมัยใหม่

การแต่งตัว ชายหญิงนุ่งผ้าโจงกระเบนกันทั้งนั้น เท่าที่เห็นชายมักนุ่งผ้าพื้น ส่วนหญิงมักนุ่งผ้าลาย แต่ถ้าสมัยก่อนทอผ้ากันเองตามหมู่บ้าน นายบัวเพื่อนที่ใช้ผ้าใช้ผ้าพื้นกัน เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผ้าพิมพ์ลายยังไม่ค่อยมีขาย เสื้อผ้าทอนบน ชายใส่เสื้อคอกลม กระดุม 3 เม็ด นายบัวเพื่อนว่าเรียกเสื้อคอไทย นี่เป็นแบบเมื่อ 50-60 ปีก่อน แต่ก่อนนั้นเอาแน่ไม่ได้ หญิงก็ใส่เสื้อไม่เป็นแบบแผน แต่มีผ้าสไบเฉียง ขาดไม่ได้ ชายมีผ้าขาวม้าเฉียงพุง เรื่องประหน้าทาแป้ง ต้องมีบ้างเป็นธรรมดา สมัยก่อนจะทาปากให้แดงก็มีลิ้นจี่ใช้ เป็นของมาจากเมืองจีน เขาทาไว้บนแผ่นกระดาษพับ เวลาจะใช้ก็เปิดแผ่นนั้นออกเหมือนเปิดหน้าตา จากนั้นก็เอาปากลงไปแตะลงกับลิ้นจี่จนพอใจ จะเขียนคิ้วก็มีผงदानกามะพร้าวทาเสียคำป้อ แป้งนั้นจะใช้แป้งเงิน เหนียวเหนอะ ติดหน้าดีนัก

ลักษณะคำประพันธ์

บทกลอนเพลงฉ่อยจะเป็นเพลงที่มีจังหวะกระชับใช้จังหวะการปรบมือประกอบของลูกคู่เป็นหลัก จำนวนคำที่ใช้ไม่แน่นอน แล้วแต่ผู้ร้องจะเอื้อนเสียง หรือรวบคำให้ลงจังหวะ จึงจะพอสรุปฉันทลักษณ์ของเพลงฉ่อยพอเป็นแนวทางได้ดังนี้คือ คำกลอนหนึ่งจะมี 2 วรรค วรรคละประมาณ 6 -9 คำคำสุดท้ายของวรรคหน้า สัมผัสกับคำที่ 4 หรือ 5 ของวรรคหลัง และคำสุดท้ายของวรรคหลังทุกวรรค จะต้องสัมผัสกันตั้งแต่ต้นจนจบเสมอบทกลอนสุดท้ายที่ใช้ลงเพลงวรรคสุดท้ายจะมีเพียง 2 คำเพราะต้องเอื้อนเสียงลงลูกคู่จะร้องรับว่า "เอ้อชา เอ้อชา ชา ละฉ่า ชา หนอยแม่"

ตัวอย่างลักษณะคำประพันธ์เพลงฉ่อย

ลูกจะสืบสานเพลงพื้นบ้านประจักษ์	เพื่อช่วยอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านไทย
จะร่ำจะร้องอย่าให้ข้องขัด	เพราะเพิ่งเริ่มฝึกหัดกันก็มาใหม่
ขอให้คนดูชอบใจหนูทุกคน	ปรบมือให้สักหน เป็นไร
ลูกคู่ร้องรับ "เอ้อชา เอ้อชา ชา ละฉ่า ชา หนอยแม่"	

เอกลักษณ์ของเพลงฉ่อย

เอนก นาวิกมูล (2550, หน้า 532 - 533) กล่าวไว้ดังนี้

ลักษณะเด่นของเพลงฉ่อยที่เราทั่วไปได้ยินแล้วต้องคุ้นหูคือ เพลงนี้ร้องรับว่า เอ้อชา... รับเพลงอย่างนี้ เพลงพื้นเมืองอื่นๆ ไม่มีกัน เรื่องรับเอ้อชานี้ ยังมีรายละเอียดควรสังเกตรเพิ่มเติมอีกเล็กน้อย คือ เขารับสั้นยาวไม่เหมือนกัน มีเป็น 3 แบบอย่างที่นายบัวเพื่อนแบ่งและแสดงไว้เมื่อสังเกตดูก็เห็นเป็นจริง

ทางเหนือ คือ ทางอุทัยธานี ทางนครสวรรค์ เขารับว่า เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ฉ่าชา

(ไม่มีหนอยแม่)

ทางกลางๆ เช่น อ่างทอง สุพรรณบุรี อยุธยา รับว่า เอ้ชา ซา ซาฉ่าซา (ไม่มีหนอยแม่)
ทางใต้ หมายถึง กรุงเทพฯ ทางราชบุรี รับว่า เอ้ชา ซา ซาฉ่าซา หนอยแม่
แต่เวลามาเล่นรวมกันก็มักรับเป็นอย่างทางกรุงเทพฯ ไป คือมี หนอยแม่ด้วย ตอนนี้เป็น
ตอนที่ต่างมาประสานให้กลมกลืนกันแล้ว เราจึงอาจไม่ได้สังเกต

แต่ถึงกระนั้น ไม่ว่าเขาจะรับเพลงท้ายสุดว่าอย่างไร แต่ที่เหมือนกันก็คือคำว่า เอ้ชา...

ทักษะการร้องเพลงฉ่อย

เอนก นาวิกมูล (2550, หน้า 535 - 538) ได้ให้ความหมายของทักษะการร้องเพลง
ฉ่อยว่า

การหัดเพลงนั้นน่าสนุก เล่นเพลงฉ่อยต้องหัดร้องหัดรำ เพราะยังต้องเล่นเข้าเรื่อง
หรือคือ เล่นเพลง (ฉ่อย) ทรงเครื่องอีกด้วย หมายความว่าถ้าไม่เล่นเป็นชุดเกี่ยวพาราสิหรือชุด
เบ็ดเตล็ด อื่นใด ก็อาจเล่นเรื่องซุนซ้างซุนแผนตอนใดตอนหนึ่ง เล่นเรื่องไกรทอง พระอภัยมณี
เรื่องจันทโครพ เป็นต้น ก็คล้ายกับเล่นยี่เก แต่ยี่เกไวลายของตัวเองซึ่งเป็นเพลงฉ่อยอยู่ โดยไหว
ครุ เกริ่น ประถมาอย่างเพลงฉ่อย แม้แต่เวลาเข้าเรื่องก็ยังร้องเพลงฉ่อย ซึ่งยังมีการพลิกแพลงร้อง
เป็นสำเนียงอื่นๆ ด้วย เช่น ร้องสำเนียงลาวบ้าง แผล่มหาพนบ้าง ทำนองพุทธโฆษาโล้สำเภา
บ้าง ทำให้น่าฟัง และเป็นการเล่นที่สอดคล้องกับท้องเรื่อง เวลาเรื่องนี้ ที่ผิดไปจากเพลงฉ่อยธรรมดาจึง
มีอยู่ตรงแต่ที่ว่าต้องมีปีพาทย์มาประกอบด้วย เพราะต้องเล่นเป็นเรื่องอย่างเล่นยี่เกหรือละคร

เรื่องการหัดร้องเพลงต้องอ่านละเอียดอีกบทหนึ่งต่างหาก เพราะเป็นการกล่าวรวม
เขาต้องหัดรำ เซ็ด เสมอ หรืออะไรๆ ต้องเป็นผู้หญิงอาจหัดเป็นนางวันทอง นางศรีมาลา นาง
สร้อยฟ้า เล่นตอนยิงหูกกันสนุก ถ้าผู้ชายก็หัดเป็นขุนแผน พระไวย หรือพระอภัยมณี เป็นต้น
เมื่อพูดถึงเรื่องเพลงทรงเครื่อง ยายทองอยู่ก็ชอบนึกถึงจันทโครพซึ่งดูจะเป็นที่ประทับใจของแก
จริงๆ แกว่าลูกศิษย์ที่แกหัด มั่นว่าดี

“พอนายโจรโดดพื้น พระจันทร์ก็แกว	โจรยี่อจันท์แยงเอามาได้
ร้องบอกแม่โมรา	ส่งพระขรรค์ออกมาไวไว
เห็นผ้าเรียกหา จะส่งให้พระจันทร์	รี้ก็กลัวจะฆ่าโจรตาย
ฉันก็เลยยื่นค้ำเข้าไปท่ามกลาง	ฉันไม่เข้าไปข้างผู้ใด (เอ้ชา)”

เวลาจะหัดร้องเพลงให้เสียงดีกังวาน คุรบางคนให้ลงไปร้องในน้ำให้เต็มเสียงจนน้ำฟูด
พลักๆ เชื่อว่าทำให้เสียงลึกได้ดี ต่อเมื่อหัดจนเห็นว่าพอออกโรงได้ ก็เอาไปช่วยเป็นลูกคู่ หรือ
เป็นคอสอง คอสาม หัดหาความชำนาญเรื่อยไปจนกว่าจะคล่องตัว เอาตัวรอดได้ในที่สุด

การร้องเพลงฉ่อยซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านนั้นมีลักษณะของกลอนแบบเดียวกับเพลงเรือ
(โดยมากจะลงแบบกลอนโล) ไม่มีกลอนบทส่งแบบเพลงเรือ วิธีเล่นจะสนุกและรวดเร็วกว่า
เพลงเรือ จะเริ่มต้นกลอนไหว้ครุ และเกริ่นใช้กลอนเพลง มีต้นเสียง ใช้ลูกคู่ปรบมือรับเป็น
จังหวะ (บุญเสริม แก่นประกอบ, 2552)

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544, หน้า 171) กล่าวถึงลำดับขั้นตอนการฝึกทักษะการร้องเพลงพื้นบ้าน ไว้ดังนี้

1. ฟังการร้องจากปราชญ์ชาวบ้านที่มีความสามารถในการร้องเพลงพื้นบ้าน
2. สนทนาซักถามเกี่ยวกับวิธีการร้องเพลงที่ถูกต้องตามทำนองและจังหวะ
3. ร้องเพลงพื้นบ้านตามที่กำหนดไว้
4. ร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์การร้องเพลงของตนเองและเพื่อน ตลอดจนวิธีการแก้ไข

ข้อบกพร่อง

5. ฝึกร้องเพลงพื้นบ้านที่ถูกต้องตามทำนองอย่างสม่ำเสมอ
- การอนุรักษ์เพลงฉ่อย**

เพลงฉ่อยอาจจะยังไม่ตาย ด้วยท่วงทำนองที่ง่าย กลอนง่าย และหัดร้องได้ไม่ยาก เพลงฉ่อยประทับใจคนทั้งหลายตลอดมา มีเพลงฉ่อยบทต่างๆ ที่เราสามารถเก็บข้อมูลได้มากมาย แม้เพลงพ่อเพลงที่เล่นเพลงลำตัดหรือเพลงพื้นเมืองอย่างหนึ่งอย่างใดในปัจจุบันส่วนมากมักจะร้องเพลงพื้นเมืองชนิดนี้เป็น

เราจะพบหรือได้ฟังเสียงของ ขวัญจิต ศรีประจันต์ ออกมาได้ตอบกับนายไสว หรือ นายกราย ด้วยเพลงทำนองเพลงฉ่อย แม่ประยูร หรือหวังเต๊ะ นางบุญชู ไม่ว่าจะบ่นจอแก้วหรือจากม้วนเทปที่อัดขาย

เราคงได้เคยฟังเพลงหนุ่มสุพรรณที่เข้ากับเพลงสาวนครปฐม นั่น คือ เพลงฉ่อยที่เมืองมนต์ สมบัติเจริญ เขามาร้อง และถ้าเราไม่เคยฟังเพลงนี้ เราคงอาจเคยฟังเพลงกับข้าว เพชฌฆาตของ ขวัญจิต ศรีประจันต์ บ้าง อย่างน้อยก็น่าจะเข้าหูแล้วสักเที่ยว นั่นคือเพลงฉ่อยเหมือนกัน

บัดนี้ ถึงแม้ชาวเพลงรุ่นเก่าหลายคนอย่างเช่น แม่บัวผัน จันทรศรี ยายต่วน ตาพรหม หรือแม่อิน แม่ขุนสำราญจะตายไปแล้ว แต่เราเชื่อว่าเพลงพื้นเมืองชนิดนี้จะคงอยู่ไปได้ ถ้าเราสนใจ

ลำดับขั้นตอนในการแสดงเพลงฉ่อย

ลำดับขั้นตอนการแสดงเพลงฉ่อยคล้ายกับเพลงพื้นบ้านทั่วไป คือ มักจะเริ่มต้นด้วยบทไหว้ครูและลงท้ายด้วยการให้พรผู้ชมผู้ฟัง โดยมีขั้นตอนหลักของการแสดงเพลงฉ่อย 4 ขั้นตอน คือ 1) การไหว้ครู 2) การร้องเพลงเกริ่น 3) การร้องเพลง प्रकारมของแต่ละฝ่าย 4) การร้องเพลงลาหรือการอวยพรแต่อย่างไรก็ตามผู้เล่นอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ไม่จำเป็นต้องเล่นครบทุกขั้นตอน ถ้ามีเวลาจำกัดอาจจะไม่มีการร้องเพลงลาก็ได้ ซึ่งในปัจจุบันเนื่องจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนไป ผู้เล่นเพลงฉ่อยจึงได้ประยุกต์ลักษณะการเล่นโดยเพิ่มขั้นตอนบางตอนเพื่อให้ทันสมัยและเป็นที่ถูกใจของผู้ดูยิ่งขึ้น ได้แก่ เพลงลูกทุ่งสลับรายการการแสดงเพลงฉ่อย การปรบมือประกอบของลูกคู่

ขั้นตอนการสอนเพลงพื้นบ้านเพลงฉ่อย

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 33 - 38) กล่าวถึงขั้นตอนการสอนเพลงพื้นบ้าน มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ฟังให้คุ้นหูทำนอง ในขั้นเริ่มต้นนี้จะฝึกให้นักเรียนฟังเพลงพื้นบ้าน ที่ต้องการจะเรียนรู้ให้คุ้นหู พร้อมทั้งฝึกเคาะจังหวะไปด้วย การฟังเพลงพื้นบ้านอาจใช้จากการฟัง แถบบันทึกเสียง การชมวีดิทัศน์ บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ และการฟังจากผู้ร้องสลับกันไป
2. ฝึกร้องจากบทหลักหรือบทแม่ โดยใช้ความยาวไม่มากนักฝึกร้องให้คล่อง ไม่ผิดจังหวะและทำนอง เสียงไม่เพี้ยน การทอดเสียงให้ลูกคู่ ร้องรับต้องถูกจังหวะและพร้อมเพรียง อาจใช้บทไหว้ครูเป็นหลักก็ได้
3. รู้ฉันทลักษณ์แม่นยำ ในขั้นนี้จะต้องให้นักเรียนรู้ฉันทลักษณ์ของเพลงพื้นบ้าน ที่ต้องการสอนว่ามีลักษณะอย่างไร มีกี่วรรค วรรคละกี่คำ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เพลงพื้นบ้านจะเป็นกลอนห้าตัวเดียว คือ แต่ละบทจะลงท้ายด้วยเสียงสระเดียวกันทุกบท เช่น กลอนไล จะลงท้ายด้วยเสียงไอ ถ้าเป็นกลอนสี่ จะลงท้ายด้วยสระอี เป็นต้น จากนั้นให้นักเรียนฝึกเขียนเพลงฉ่อย โดยศึกษาฉันทลักษณ์ จากแผนภูมิแล้วฝึกทดลองแต่งเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้
4. ตีทำรำตามเนื้อร้อง การฝึกทำรำพร้อมกับการร้องให้เข้ากับจังหวะ หรือปรบมือ ประกอบตามจังหวะของเพลงนั้น เป็นสิ่งจำเป็นเพราะทำรำจะทำให้การแสดงเพลงฉ่อยได้รสชาติสนุกสนาน เนื้อหาของเพลงจะสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับทำรำของผู้ร้องจะเป็นการทำรำตีทำ ตามเนื้อร้องเป็นส่วนใหญ่ ส่วนลูกคู่ใช้การปรบมือประกอบ
5. เข้าวงลองแสดงดู เมื่อฝึกร้องและรำจนคล่องแล้ว จึงฝึกให้แสดงเข้าวงตามเนื้อร้อง มีการร้องและพูดจาโต้ตอบกระเช้าเข้ายั่วกันระหว่างชายหญิง ทำให้ดูสนุกสนานน่าติดตามชมยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการฝึกพูด ฝึกการใช้ปฏิภาณไหวพริบและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของผู้แสดงด้วย

ความเป็นมาและลักษณะทั่วไปของเพลงฉ่อยดังกล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ ย่อมทำให้เห็นว่า เพลงฉ่อยเป็นเพลงพื้นบ้านของภาคกลางที่มีความเก่าแก่มาเพลงหนึ่ง และได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เหมาะกับเวลา โอกาส และยุคสมัยอยู่เสมอตลอดมา จึงทำให้เพลงฉ่อยเป็นทั้งเพลงพื้นบ้านและการแสดงพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยุ้จักแพร่หลาย และมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์สืบต่อไป

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (achievement) เป็นสมรรถภาพของสมองในด้านต่างๆที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของครู สำหรับความหมายของผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังนี้

ชวาล แพรัตกุล (2527, หน้า 15) กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพด้านต่างๆ ของสมอง

ไพศาล หวังพานิช (2526, หน้า 30-31) กล่าวไว้สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นพฤติกรรมหรือความสามารถของบุคคลที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่พัฒนางอกงามขึ้นมาจากการฝึกอบรมสั่งสอนโดยตรงหรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียน ประกอบด้วย ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า

อารมณ เพชรชื่น (2527, หน้า 46) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการเรียนการสอน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถทางสมอง ความรู้สึก และค่านิยมต่างๆ

นิภา เมธธาวิชัย (2536, หน้า 65) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงความรู้ และทักษะที่ได้รับ และพัฒนามาจากการเรียนการสอนวิชาต่างๆ โดยครูอาศัยเครื่องมือวัดผลช่วยในการศึกษาว่านักเรียนมีความรู้และทักษะมากน้อยเพียงใด

สมหวัง พิริยานูวัฒน์ (2537, หน้า 71) ได้กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการสอน หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งแสดงออกมา 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

วรรณ โสมประยูร (2537, หน้า 262) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความสามารถหรือพฤติกรรมของนักศึกษาที่เกิดจากการเรียนการสอน ซึ่งพัฒนาขึ้นหลังจากได้รับการอบรมสั่งสอนและฝึกโดยตรง

ชรินทร์ชัย อินทிரากรณ์ และคนอื่นๆ (2540, หน้า 5) ได้กล่าวถึงความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าเป็นความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะสมรรถภาพด้านต่างๆ ของสมอง หรือมวลประสบการณ์ทั้งปวงของบุคคลที่ได้รับการเรียนการสอนหรือผลงานที่นักเรียนได้จากการประกอบกิจกรรมส่วนหนึ่ง เช่น นักเรียนท่องสูตรเคมีในช่วงเวลาหนึ่ง นักเรียนคนนั้นสามารถจำได้เท่าใดก็ถือว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในสูตรเคมีสูตรนั้นมากเท่านั้น

ภพ เลหาไพบูลย์ (2542, หน้า 295) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ได้จากที่ไม่เคยทำหรือทำได้น้อยก่อนที่จะมีการเรียนการสอน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้

รัตนาวรรณ ธนานุรักษ์ (2547, หน้า 33) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่พัฒนางอกงามขึ้น อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วย ความสามารถทางสมอง ความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และค่านิยมต่างๆ

อายเซนค์ (Eysenck, 1972, p. 16) ได้กล่าวไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเป็นขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียนที่อาศัยความสามารถเฉพาะบุคคล โดยตัวบ่งชี้วัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนอาจได้มาจากกระบวนการที่ไม่ต้องอาศัยการทดสอบก็ได้ เช่น การสังเกต การตรวจการบ้าน หรืออาจได้ในรูปของระดับคะแนนที่ได้จากโรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยกรรมวิธีที่ซับซ้อนและระยะเวลาที่นานพอสมควร หรืออีกวิธีหนึ่งอาจวัดได้ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป

กู๊ด (Good, 1973, p.6) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง การเข้าถึงความรู้ลึกหรือพัฒนาทักษะทางการเรียน ซึ่งโดยปกติพิจารณาจากคะแนนสอบ การฝึกอบรมหรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ หรือทั้งสองอย่าง

จากความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะ สมรรถภาพด้านต่างๆ ของสมอง ประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อย สามสิ่ง คือ ความรู้ ทักษะ สมรรถภาพด้านต่างๆ

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถหรือความสำเร็จของบุคคลได้เรียนรู้แล้ว มากน้อยเพียงใด มีความสามารถชนิดใด ในการวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543, หน้า 21) กล่าวว่า การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการประเมินค่า ซึ่งเป็นการวัดองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ ความสามารถทางการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ให้เห็นผลงานที่ปรากฏออกมา ทำการสังเกตและวัดได้ การวัดแบบนี้ต้องวัดโดยใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน มีวิธีการวัดได้ 2 ลักษณะคือ สอบปากเปล่า และการสอบแบบให้เขียนตอบ

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2530, หน้า 77) ได้กล่าวถึง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนว่า จะเป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดระดับความสามารถของผู้เรียนว่า มีความรู้ ความสามารถและทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนไปแล้วมากน้อยเพียงใด โดยครูผู้สอนสามารถดำเนินการสร้างด้วยตนเองตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน

บำรุง โตรัตน์ (2534, หน้า 175 - 76) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายในการวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อวัดขอบเขตของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่มีต่อจุดมุ่งหมายของการสอนที่ตั้งไว้ เพื่อวัดความก้าวหน้าในการเรียนในรายวิชาที่สอนหลังเสร็จสิ้นการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ซวาล แพร์ตกุล (2527, หน้า 61) กล่าวว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน หมายถึง การตรวจสอบความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ ที่นักเรียนได้รับการอบรมสั่งสอน จากครู โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (achievement test) ซึ่งหมายถึง แบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ความสามารถ ทักษะเกี่ยวกับด้านวิชาการที่นักเรียนได้เรียนรู้มาในอดีตว่ารับรู้มากน้อยเพียงใด

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2545, หน้า 16) กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ คือ แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดผลของการเรียนหรือการสอน หรือเป็นแบบทดสอบมาตรฐานที่ใช้สำหรับวัดทักษะหรือความรู้ที่เรียนมา

จากความหมายที่นักวิชาการให้ไว้ พอสรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หมายถึง แบบทดสอบที่นำมาใช้วัดปริมาณความรู้ ความสามารถ ทักษะเกี่ยวกับด้านวิชาการที่นักเรียนได้เรียนรู้มาจากการสั่งสอนของครูว่าได้รับรู้มากน้อยเท่าไร เป็นเครื่องมือของครูที่จะใช้วัดความสามารถของนักเรียนนั่นเอง

ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ซวาล แพร์ตกุล (2527, หน้า 61) กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (teacher made test) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเฉพาะคราวเพื่อใช้ทดสอบผลสัมฤทธิ์และความสามารถทางวิชาการของนักเรียน มีใช้กันทั่วไปในโรงเรียน แบบทดสอบประเภทนี้สอบเสร็จก็ทิ้ง จะสอบใหม่ก็สร้างขึ้นใหม่หรือนำของเก่ามาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง โดยไม่มีวิธีการอะไรเป็นหลัก ไม่มีวิธีการอะไรเป็นหลัก ไม่มีการวิเคราะห์ว่าข้อสอบดีเลวประการใด

2. แบบทดสอบมาตรฐาน (standard test) หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการหรือวิธีการที่ซับซ้อนมากกว่าแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง เมื่อสร้างเสร็จก็มีการนำไปทดสอบ แล้วนำผลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติหลายครั้ง เพื่อปรับปรุงให้มีคุณภาพดี มีความเป็นมาตรฐาน โดยข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประเภทนี้ แบ่งออกตามลักษณะการตอบได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

2.1 แบบอัตนัย (subjective test) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดปัญหาหรือคำถามให้ และให้ผู้ตอบแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ และความคิดตามที่โจทย์กำหนดภายในระยะเวลาที่กำหนด การใช้ภาษาในการเขียนตอบขึ้นอยู่กับตัวผู้ตอบ แบบทดสอบนี้สามารถวัดได้หลายๆ ด้าน ในแต่ละข้อ เช่น ความสามารถในการใช้ภาษา ความคิด เจตคติ และอื่นๆ

2.2 แบบปรนัย (objective test) หมายถึง แบบทดสอบที่มีคำตอบไว้ให้แล้ว ผู้ตอบต้องตัดสินใจเลือกข้อที่ต้องการหรือพิจารณาข้อความที่ให้ออกหรือผิดได้แก่แบบถูกผิด (true false) แบบเติมคำ (completion) หรือตอบสั้นๆ (short answer) แบบจับคู่ (matching) แบบจัดลำดับ (rearrangement) และแบบเลือกตอบ (multiple choices) แบบทดสอบทั้งสองลักษณะดังกล่าวต่างก็มีข้อเด่น ข้อด้อยแตกต่างกัน และไม่มีกฎตายตัวว่าควรต้องใช้ประเภทใด แต่ควรคำนึงถึงจุดประสงค์และสภาพการณ์ของการใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเภทแบบทดสอบมาตรฐานที่เป็นแบบปรนัย โดยมีการวิเคราะห์และปรับปรุงให้มีคุณภาพดี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทดลองหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2545, หน้า 97 - 98) กล่าวว่า การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร การสร้างแบบทดสอบ ควรเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด ตารางวิเคราะห์หลักสูตรจะเป็นกรอบในการออกข้อสอบ ซึ่งระบุจำนวนข้อสอบในแต่ละเรื่องและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด
2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นพฤติกรรมที่เป็นผล การเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งหวังจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งผู้สอนจะต้องกำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และสร้างข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์
3. กำหนดชนิดของข้อสอบและศึกษาวิธีการสร้าง โดยการศึกษาตารางวิเคราะห์หลักสูตร และจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกใช้ชนิดของข้อสอบที่จะใช้ว่าจะจะเป็นแบบใด โดยต้องเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนแล้วศึกษาวิธีเขียนข้อสอบชนิดนั้นให้มีความรู้ความเข้าใจหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ
4. เขียนข้อสอบ ผู้ออกข้อสอบลงมือเขียนข้อสอบตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตร และให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
5. ตรวจสอบข้อสอบ เพื่อให้ข้อสอบที่เขียนไว้แล้ว มีความถูกต้องตามวิชา มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตรผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณา ทบทวนตรวจสอบข้อสอบอีกครั้งก่อนที่จะจัดพิมพ์และนำไปใช้ต่อไป
6. จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง เมื่อตรวจสอบข้อสอบเสร็จแล้วให้พิมพ์ข้อสอบทั้งหมด จัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับทดลอง โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายวิธีตอบแบบทดสอบ (direction) และจัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

7. ทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ เป็นวิธีการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้จริง โดยนำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่ต้องการสอนจริง แล้วนำผลการสอบมาวิเคราะห์และปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพ

8. จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง จากผลการวิเคราะห์ข้อสอบ หากพบว่าข้อสอบข้อใดไม่มีคุณภาพหรือมีคุณภาพไม่ดีพอ อาจจะต้องตัดทิ้งหรือปรับปรุงแก้ไขข้อสอบให้มีคุณภาพดีขึ้น แล้วจึงจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับจริงที่จะนำไปทดลองสอบกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

คำว่า “ความพึงพอใจ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Satisfaction” ซึ่งมีความหมายโดยทั่วๆ ไปว่า “ระดับความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

มีนักวิชาการและนักจิตวิทยาให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ดังนี้

อารี เพชรสุด (2535, หน้า 49) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ ความเห็นของคนที่มีต่องานและต่อนายจ้าง มีอารมณ์พึงพอใจ สบายใจที่ผลงานนั้นได้ทำให้ความต้องการได้รับการตอบสนอง

บัณฑิต แทนพิทักษ์ (2540, หน้า 32) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของปัจเจกบุคคลที่มีต่องานของตนซึ่งเกิดจากการประเมินหรือประสบการณ์ในการทำงานของบุคคลนั้นและมักเกี่ยวข้องกับคุณค่า และความคาดหวังของแต่ละบุคคลว่าจะมีความพึงพอใจในงานเพียงใดอย่างไรก็ตาม ระดับความคาดหวังของบุคคลก็แปรเปลี่ยนอยู่เสมอ

วิเชียร ใจผาสุข (2541, หน้า 30) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกในทางบวกหรือความรู้สึกในทางที่ดีต่อสิ่งต่างๆ ที่ทำให้ความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และความเชื่อที่เหมาะสม

แจ่มจันทร์ ณ กาศสินธุ์ (2542, หน้า 26) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง พฤติกรรมหรือการแสดงออก ความรู้สึกที่ดี หรือเจตนาที่ดี รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกใดๆ ของมนุษย์ ซึ่งจะเกิดจากเหตุผลเสมอ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน เรียกว่าแรงจูงใจก็จะเกิดความพึงพอใจ

วิรุฬ พรรณเทวี (2542, หน้า 37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะคาดหวังสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดี ก็จะมี ความพึงใจมาก แต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อย

ประทุม สระทองยอด (2547, หน้า 8) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีความชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับสิ่งที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายในระดับหนึ่ง และความรู้สึกนั้นจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

วอลเล็สไตน์ (Wallestein, 1971, pp.25 - 26) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

กู๊ด (Good, 1973, p.13) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึง คุณภาพสภาพ หรือระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อคุณภาพ และสภาพของสิ่งนั้น

วัฒนา เพ็ชรวงษ์ (2543, หน้า 19) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติทางด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นกับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ

แอปเปิลไวท์ (Applewhite, 1996, p.8) มีความเห็นว่า ความพึงพอใจเป็นเรื่องของบุคคลโดยเห็นว่า ความพึงพอใจในการทำงานมีความหมายรวมถึงการยอมรับในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ของที่ทำงานด้วย เช่น การมีความสุขกับการทำงานที่มีเพื่อนร่วมงานที่เข้ากันได้ การมีเจตคติที่ดีต่องาน และความพอใจเกี่ยวกับรายได้

สรุปความพึงพอใจ จากความคิดเห็นของนักวิชาการ หมายถึงความรู้สึก เจตคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบที่เกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับขณะนั้น หรือเป็นความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่างๆ ของงาน และได้รับการตอบสนองความต้องการอันจะส่งผลให้เกิดความผูกพันกับหน่วยงานหรือองค์การนั้นๆ

ความสำคัญของความพึงพอใจ

ชัยยุทธ์ แสงแก่นเพชร (2537, หน้า 12) กล่าวถึงความสำคัญของความพึงพอใจ ที่มีต่อการปฏิบัติงานว่าหากผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน ผลที่เกิดขึ้น คือ

1. เพิ่มความสนใจในงานมากขึ้น
2. เพิ่มความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น
3. การเพิ่มผลผลิตสูงขึ้น

สมบูรณ์ พรรณนาภพ (2540, หน้า 167) ได้เสนอว่าความพึงพอใจมีความสำคัญคือ จะเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่สำคัญของบุคลากร ดังนี้

1. ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
2. ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

3. ความตั้งใจ เอาใจใส่ และรู้จักรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
4. ความรู้สึกห่วงกังวลต่อผลที่จะเกิดจากการหยุดงานของตน คือจะไม่ขาดหรือหยุดงานโดยไม่จำเป็น
5. ความพร้อมที่จะรับอาสาในการปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
6. ความพร้อมเพียงในการปรึกษาเกี่ยวกับ การเตรียมงาน และแก้ปัญหาต่างๆ บุคคลใดที่กระทำให้เป็นสุขเกิดแรงจูงใจมีกำลังใจมีความเชื่อมั่นในตนเองแล้วแสดงความสามารถของตนเต็มที่ ความสำคัญต่องาน ได้แก่ ทำให้งานเกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพเกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน งานดำเนินไปด้วยความราบรื่น และความสำคัญต่อหน่วยงาน ได้แก่ ทำให้มีบรรยากาศที่ดีในหน่วยงาน มีความรักสามัคคีเป็นพลังผลักดันหน่วยงานให้เจริญก้าวหน้า

วิธีสร้างความพึงพอใจในการเรียน

มีการศึกษาในด้านความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและผลระหว่างสภาพจิตใจกับผลการเรียน จุดหนึ่งที่น่าสนใจจุดหนึ่ง คือ การสร้างความพึงพอใจในการเรียนตั้งแต่เริ่มต้นให้แก่เด็กทุกคน ซึ่งในเรื่องนี้มีผู้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

บลูม (Bloom, 1976, pp.72-74) มีความเห็นว่า ถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำพฤติกรรมตามที่ตนเองต้องการ ก็น่าจะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือกนั้น ด้วยความกระตือรือร้นพร้อมทั้งความมั่นใจ เราสามารถเห็นความแตกต่างของความพร้อมด้าน จิตใจได้อย่างชัดเจนจากการปฏิบัติของนักเรียนต่องานที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือก หรือจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น การขับรถยนต์ ดนตรี บางชนิด เกม หรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัครและตัดสินใจได้โดยเสรีในการเรียน การมีความกระตือรือร้น มีความพึงพอใจและมีความสนใจเมื่อเริ่มเรียน จะทำให้นักเรียนเรียนได้เร็วและประสบความสำเร็จสูง

การวัดความพึงพอใจ

การวัดความพึงพอใจ มีนักวิชาการได้ให้ความสนใจศึกษา ดังนี้

เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธ์ (2536, หน้า 24) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายการให้บริการแก่ประชาชนไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร โดยวัดความพึงพอใจของประชาชนจาก 2 มิติ คือ ตัวเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และผลผลิตหรือตัวบริการที่ได้รับ

เฮอริชเบอร์ก (Herzberg, 1959, p.257) ได้กล่าวถึงการวัดความพึงพอใจว่าวัดตามทฤษฎีจูงใจค้ำจุน (The Motivation-Hygiene Theory) หรือบางครั้งเรียกว่าทฤษฎีองค์ประกอบคู่ (Dual Factor Theory) ซึ่งประกอบด้วย

1. ความสำเร็จ
2. การยอมรับนับถือของคนทั่วไป
3. ลักษณะของงาน

4. ความรับผิดชอบ

5. ความก้าวหน้าในการทำงาน

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 165) กล่าวถึง การวัดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่าสามารถวัดได้ 2 ลักษณะ

1. การวัดแบบอัตนัย (subjective measurement) เป็นการทดสอบกลุ่มและความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่เรียกว่า สังคมมิติ (sociometry) เพื่อศึกษาถึงการยอมรับและไม่ยอมรับ ความชอบและไม่ชอบระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

2. การวัดแบบปรนัย (objective measurement) โดยการใช้แบบสอบถามซึ่งวัด สังคมมิติ และแบบสอบถามมาตรฐานประเมินค่า เจตคติรวมถึงสัมพันธภาพ ตัวอย่างซึ่งถึงความพึงพอใจต่ำ ได้แก่ การหยุดงาน การลาออก การขาดงาน ความเบื่อหน่ายในการทำงาน เป็นต้น

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 70 - 71) กล่าวถึงวิธีการวัดความพึงพอใจว่าสามารถใช้ วิธีการสำรวจเป็นเครื่องวัดก็ได้ ซึ่งมีวิธีการสำคัญอยู่ 4 วิธี คือ

1. การสังเกตการณ์ โดยผู้บริหารสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานจากการแสดงออก การฟังจากการพูด สังเกตจากการกระทำ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาวิเคราะห์

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยการสัมภาษณ์จะต้องเผชิญหน้ากันเป็นส่วนตัวหรือสนทนากันโดยตรงแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นต่างๆ ด้วยวาจา

3. การแสดงออกแบบสอบถาม เป็นวิธีที่นิยมกันมากโดยผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเป็นความรู้สึกลงในแบบทดสอบ การสร้างคำถามต้องพิจารณาอย่างดี เพื่อที่จะตั้งคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด และลักษณะของคำถามจะต้องให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจสมบูรณ์ครบถ้วน

4. การเก็บบันทึก เป็นการเก็บประวัติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนในเรื่องเกี่ยวกับผลงาน การร้องทุกข์ การขาดงาน การลางาน การฝ่าฝืนระเบียบวินัยและอื่นๆ

ลัวัน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 66-122) เสนอแนะว่าเครื่องมือที่จะนำมาใช้วัดความรู้สึกของบุคคลที่นำมาใช้วัดซึ่งมีความเป็นปรนัย สะดวกในการสร้างและการนำไปใช้วัด และได้รับการนิยามก็คือ แบบทดสอบ ซึ่งสามารถสร้างได้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การสร้างแบบเทอร์สโตน (Thurstone's method) เป็นลักษณะมีข้อความให้อ่านและผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า มีความคิดเห็นเชิงบวก กลาง หรือมีความคิดเห็นเชิงลบโดยไม่มีตัวเลข

2. การสร้างแบบลิเคิร์ต (Likert's method) มีลักษณะเป็นข้อความแสดงความรู้สึกซึ่งมีลักษณะทางบวก ทางลบหรือผสมกันได้ โดยกำหนดค่าเป็นเชิงปริมาณในรูปตัวเลข

3. การสร้างแบบทดสอบ (Osgood's method) มีลักษณะเป็นข้อความโดยพิจารณา ร่วมกับคำตอบซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ แล้วผู้ตอบพิจารณาว่าความรู้สึกของผู้ตอบโน้มเอียงไปทางใด จากที่กล่าวมานี้ เมื่อได้พิจารณาลงไปในรายละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าการวัด ความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะ (public service satisfaction) จะเป็นการประเมินค่า โดยผู้รับ บริการที่ได้รับบริการจากสาธารณะนั้นๆ ซึ่งในการที่จะวัดจะใช้ตัวชี้วัดที่เป็นรูปแบบ ของการวัดความพึงพอใจ จึงน่าจะหมายถึงการตอบสนองตอบหรือตอบรับการได้รับจากการ บริการต่างๆ โดยผู้ให้บริการจะมาเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัดว่าในการให้บริการต่างๆ ซึ่งในการ ประเมินจะทำให้รู้ถึงความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจออกมา

สรุปการวัดความพึงพอใจที่กล่าวมาใกล้เคียงกับความมุ่งหมายในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองที่เปรียบเสมือนกับผู้รับบริการหรือลูกค้า โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานที่ต้องให้บริการทางการศึกษาโดยกระบวนการวัดความพึงพอใจใน พฤติกรรมของผู้ให้บริการซึ่งได้แก่โรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการให้บริการคือ การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจจัดการศึกษาใน ด้านต่างๆ ผลผลิตคือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่เกิดขึ้นในทางที่มีการพัฒนาบรรลุผลตาม ที่คาดหวังไว้ โดยนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้อันจะก่อให้เกิดประโยชน์มาปรับปรุงเพื่อพัฒนาระบบการ จัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ ความคาดหวังและความ พึงพอใจของผู้ปกครอง

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีเกี่ยวข้องหรือทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow hierarchy of need) มี สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ว่า

1.1 มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและความต้องการจะมีตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด

1.2 ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรม

นั้นต่อไป

1.3 ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากต่ำไปหาสูงตามลำดับ ความต้องการของมนุษย์ คือ

ขั้นที่ 1 ความต้องการด้านร่างกาย เป็นความต้องการพื้นฐานเพื่อการอยู่รอด ได้แก่ ความต้องการอาหาร อากาศ น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นความต้องการในระดับสูงขึ้น คือ ต้องการหลักประกันในการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมต้องการจะอยู่ ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน และได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น มีความรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นส่วน หนึ่งของกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ความต้องการความภาคภูมิใจ เป็นความต้องการจะให้ผู้อื่นชื่นชมยกย่อง
ต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียงในหมู่คนทั่วไป

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง แสดงถึงความสามารถของ
ตนเองให้เป็นที่ประจักษ์

เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า ความต้องการในขั้นที่ 3-5 เป็นความต้องการด้านจิตใจซึ่งมี
ความเกี่ยวข้องกับความสุขใจ เพราะถ้าคนมีความพึงพอใจต่อสิ่งใดแล้ว จะมีความเต็มใจ
และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน ย่อมสามารถปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าและมี
ประสิทธิภาพ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์พอสรุปได้ดังนี้คือมนุษย์ทุกคนมีความ
ต้องการตลอดเวลาเช่นความต้องการทางด้านร่างกาย ต้องการความปลอดภัย ต้องการความรัก
ต้องการความภาคภูมิใจ และต้องการที่จะเข้าใจตนเอง

ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เพลงพื้นบ้าน หมายถึง ความรู้สึกในด้านดีที่ผู้เรียนมี
ต่อเพลงพื้นบ้าน โดยสามารถวัดระดับความพึงพอใจได้จากแบบประเมินความพึงพอใจ
ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะกำหนดค่าเป็นเชิงปริมาณในรูปตัวเลข ออกเป็น 5 ระดับ ตาม
แบบลิเคิร์ต (Likert's method)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วรรณกรรมเพลงฉ่อยที่บ้านคุณยาย กลุ่มสาระ
การเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้ข้อค้นพบต่าง ๆ
ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านการพัฒนาหลักสูตรทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมี
รายละเอียด ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ (2540, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมและกระบวนการ
ถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้าน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา โดยดำเนินการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร
ปราชญ์ชาวบ้าน ครูวิชาดนตรี และให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เขียนพรรณนาความ
เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรี
พื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ ชาวบ้านในการสอนดนตรี
พื้นบ้าน โดยวิธีการบอกเล่า สาธิต ฝึกปฏิบัติจริงและให้เข้าร่วมพิธีกรรม ซึ่งปราชญ์ชาวบ้าน
รู้สึกยินดีภูมิใจที่โรงเรียนเห็นความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ปัญหาที่พบ คือ
เครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอ ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีเวลามาถ่ายทอดความรู้ อายุมาก มีปัญหา
เกี่ยวกับสุขภาพ

ดาร์ตัน พุสตี (2541, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดนตรีพื้นเมืองล้านนา เรื่อง ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลการเรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะปฏิบัติผ่านเกณฑ์ในระดับดีมาก และระดับดี มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ครูและนักเรียนเห็นด้วยและมีความพึงพอใจกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ดนตรีพื้นเมืองล้านนาเรื่อง ซึ่งโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศิววรรณ จันทร์หงษ์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องจักสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษากรณีโรงเรียนวัดยงกระบัตร์(ชุมชนราษฎร์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบต่างๆมีความเหมาะสมสามารถนำไปทดลองใช้สอนกับนักเรียนได้ การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีคุณสมบัติสามารถปฏิบัติงานได้ มีนิสัยรักการทำงาน และปรับปรุงงานอยู่เสมอ ส่วนการประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องงานจักสาน และสามารถจักสานกระเป๋าผักตบชวาได้ นักเรียนมีความภูมิใจกับผลงานของตนเอง สำหรับปราชญ์ชาวบ้านมีความคิดเห็นว่าการหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน และช่วยให้นักเรียนมีความรักในชุมชนมากขึ้น

ยุวดี กังสดาล (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า คนในชุมชนตันโพธิ์ ส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกจาง ลักษณะครอบครัวขยายและยังคงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีเก่าแก่ ชุมชนมีทรัพยากรท้องถิ่นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ชุมชนให้ความร่วมมือ ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการยังไม่มียุทธศาสตร์หรือผลงานทางการศึกษาเด่นชัดส่วนผู้นำอย่างไม่เป็นทางการเป็นที่ยอมรับ และศรัทธาจากคนในชุมชนปัญหาคนในชุมชนที่พบ คือเกี่ยวกับยาเสพติด การรुक้าที่ดินสาธารณะและรายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาของโรงเรียนครูส่วนใหญ่ จัดการเรียนการสอนแบบเน้นเนื้อหา ปัญหา นักเรียน บุคลากร การจัดการเรียนการสอน และการจัดการภายในโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ตันโพธิ์ จึงร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทั้งสองฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้เกียรติและเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำและร่วมวางแผนในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนส่วนผู้นำให้ความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน

สุกัญญา ร้อยพิลา (2542, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่น ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า หลังทดลองใช้หลักสูตรผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนด คือร้อยละ 70 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 พอใจในเนื้อหาสาระ นักเรียนเกิดความภูมิใจและรักท้องถิ่นอยู่ในระดับ ดีมาก

สาลินี อุดมผล (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องการเจียรระโนนินิล พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โครงสร้างหลักสูตร มีความสอดคล้องเหมาะสมนำไปทดลองใช้ได้ ผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านนำหลักสูตรไปใช้ นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม ส่งผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการถ่ายทอดเพลงอีแซวภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา แบ่งการพัฒนาหลักสูตรเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่านักเรียนที่มีส่วนร่วมและบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล แผนการสอน และผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนวัดพังม่วง จังหวัดสุพรรณบุรี สอนโดยปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกับผู้สอนและผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพลงอีแซว สามารถแสดงเพลงอีแซวได้และมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร ต้องปรับปรุงระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นกับกิจกรรมการเรียนรู้ ใบบงานให้มีความน่าสนใจ มีความเหมาะสมกับสภาพและความสามารถของผู้เรียน

เสาวนีย์ เยาวโรจน์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงาน และปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา พบว่า การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านการศึกษาข้อมูลท้องถิ่นครูส่วนใหญ่มีการดำเนินงานเหมือนกันโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม ทำแผนการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมสอดคล้องกับท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่น จัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการและจัดกิจกรรมการศึกษาดูงานในแหล่งวิทยาการท้องถิ่นปรับรายละเอียดของเนื้อหาสาระ กำหนดวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับรายละเอียดในเรื่องศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรับการใช้สื่อให้เหมาะสม จัดทำสื่อการสอนชิ้นใหม่ จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น ปัญหาที่พบส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องครูขาดความรู้ความเข้าใจขาดประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ขาดงบประมาณ ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และครูสังคมศึกษาไม่มีเวลาในการดำเนินงานเพราะภาระงานสอนมาก

ยุพิน บุญญานาม (2544, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง จังหวัดระนอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง จังหวัดระนอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความเหมาะสมที่นำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง จังหวัดระนอง สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และนักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีความรัก ความภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง

ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิสัย (2545, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่แตงวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีเป็นส่วนใหญ่ ส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนพบว่า มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับผลการใช้หลักสูตรรายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยงพบว่า ผลงานของผู้เรียนมีความเหมาะสมของการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยงรูปแบบของหลักสูตร รายละเอียดของหลักสูตร ทั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล รวมทั้งการใช้หลักสูตรในด้านการจัดกิจกรรม การประสานงานกับวิทยากรท้องถิ่นมีความเหมาะสม

สิทธิเดช สาลีแก้ว (2545, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์ป่าชายเลน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สนทญา เมืองสุข (2545, บทคัดย่อ) การมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น:กรณีศึกษาเรื่องป่าของชุมชน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง จากการวิจัย พบว่าในส่วนของโรงเรียนนักเรียนได้รู้จักตนเอง บทบาทของตัวเองและท้องถิ่นมากขึ้นครูเข้าใจความสำคัญและเกิดทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรท้องถิ่นได้เรียนรู้วิธีการวางแผนการสร้างหลักสูตรและแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการและได้ค้นพบแหล่งความรู้ในท้องถิ่นและผู้บริหารเห็นความจำเป็นและแนวทางการจัดการศึกษาแบบชุมชนมีส่วนร่วม ส่วนของนักเรียนจากการทดลองใช้หลักสูตรนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ ตลอดจนเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์และความเกี่ยวเนื่องกันของชุมชนกับป่าไม้

สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ (2546, บทคัดย่อ) การศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษาสำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาใช้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาบุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการขาดประสบการณ์ระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุมทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

พัชรา พิมพ์ศิริ (2546, บทคัดย่อ) ได้วิจัยตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษา นอกโรงเรียนกลุ่มชนแดน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มชนแดนมีความเห็น ดังนี้ 1) ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรคือไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ผู้เรียนไม่ได้นำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต และมีเนื้อหาไม่ครบถ้วนตามจุดประสงค์ในการนำไปใช้กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นปัญหาที่จัดได้ว่าไม่ใช่ปัญหาสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียน 2) ตัวแบบของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน มีองค์ประกอบ 3 ส่วนได้แก่ ขั้นตอนการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบและระยะเวลาในแต่ละขั้นตอน รายละเอียดดังนี้ คือ (1) ขั้นตอนจัดตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหรือผู้สอนและผู้เรียน ใช้ระยะเวลา 2 สัปดาห์ (2) ขั้นศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานความต้องการประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาวิทยากรท้องถิ่น ครูหรือผู้สอน นักวิชาการและผู้เรียนใช้ระยะเวลา 2 เดือน (3) ขั้นพัฒนาและจัดทำหลักสูตร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์นักวิชาการครูหรือผู้สอนและผู้เรียนใช้ระยะเวลา 5 เดือน (4) ขั้นนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูหรือผู้สอนผู้เรียน ผู้นำท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น และนักวิชาการใช้ระยะเวลา 3 เดือน (5) ขั้นประเมินผลหลักสูตร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหรือผู้สอนนักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้ระยะเวลา 2 สัปดาห์

อุดม ป่านฮวด (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง "การทอดผ้ามัดหมี่" ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนและชุมชน มีศักยภาพและความต้องการที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทอดผ้ามัดหมี่ โดยชุมชนมีความพร้อมและยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ 2) นักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งประเมินจากการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก 3) ทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ได้แก่ ทักษะการนำเสนอผลงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแสวงหาความรู้ พบว่า มี

พัฒนาการเพิ่มขึ้นของทักษะ 4) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งได้แก่ความรับผิดชอบ และความกล้าแสดงออก มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นทั้งสองคุณลักษณะ 5) เจตคติต่ออาชีพการทอผ้ามัดหมี่ของนักเรียนก่อนการเรียนและหลังเรียนมีค่าเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ โดยมีแนวโน้มว่าหลังเรียนนักเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน และ 6) นักเรียนและชุมชนรู้สึกชอบที่มีการจัดการเรียนการสอนเรื่องทอผ้ามัดหมี่

กุนทรिका สุมณพันธ์ (2546, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รายวิชา ท 422 วรรณกรรมท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่าผู้บริหาร ครูและนักเรียนต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตร โดยสร้างเอกสารหลักสูตร และจัดวิชาขึ้นเป็นวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ 2) ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของเอกสารหลักสูตรพบว่า เอกสารหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ โดยมีค่าความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้เท่ากับ 0.91 3) ผลการทดลองใช้เอกสารหลักสูตรพบว่าการทดลองเป็นไปตามแผนที่ผู้วิจัยวางไว้ นักเรียนมีความสนใจ และตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้เป็นอย่างดี 4) ผลการประเมินเอกสารหลักสูตรพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้(ค่าเฉลี่ย 78.4เกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนอยู่ในระดับ เห็นด้วยอย่างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.16) และควรปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้บางหน่วย

วรพัตรา ขวัญเพชร (2547, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 11 แผน ขอบข่ายเนื้อหา ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของแหล่งประวัติศาสตร์ ในตำบลบ่อทราย สาเหตุของความเสื่อมโทรม ความสำคัญ และแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นโยบายของหน่วยงานต่างๆ ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้จัดการศึกษา โดยนำแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ส่วนนักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องการให้วิทยากรท้องถิ่นมาร่วมสอน และมีการศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในตำบลบ่อทรายควบคู่ไปกับการเรียนในชั้นเรียนด้วย 2) กระบวนการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีปัจจัยที่สนับสนุนคือวิสัยทัศน์และความร่วมมือจากผู้บริหารและครูในโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและแรงจูงใจและความตั้งใจของครูผู้ร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ ครูมีภาระงานมากและขาดความเชื่อมั่นในความถูกต้องของการจัดทำและการนำหลักสูตรไปใช้ ปัจจัยที่สนับสนุนการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ คือ ความพร้อมของโรงเรียนในด้านสื่อ

เอกสาร และอุปกรณ์การเรียนการสอนและความตั้งใจเตรียมการสอนของครูผู้สอน ปัญหาและอุปสรรคคือระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าที่กำหนด ความแตกต่างของความรู้พื้นฐานของนักเรียน นักวิชาการท้องถิ่นมีเวลาจำกัด จำนวนนักเรียนที่มากเกินไปและขาดงบประมาณในการดำเนินการ 3) ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและเจตคติ เรื่อง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในตำบลบ่อยาง หลังการใช้หลักสูตรเพิ่มขึ้น นักเรียนและครูมีความพึงพอใจกับหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมาก นักเรียนสามารถจัดทำผลงานคือ หนังสือเล่มเล็ก ไปงาน ได้ดี และเห็นคุณค่าของสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในตำบลบ่อยาง ครูผู้สอนเกิดการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและแนวทางในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและเห็นความสำคัญรวมทั้งเกิดทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

เทพฤทธิ์ จิตรจักร (2548, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี(งานเกษตร) เรื่องการขยายพันธุ์ต้นกล้วยพาราด้วยวิธีการติดตา ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านถ้าเจริญ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหนองคาย เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นทั้ง 9 ด้านคือ วัสดุภัณฑ์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระ การเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหาสาระและเวลาเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันในระดับมาก 2. ผู้เรียนที่เรียนตาม หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานเกษตร) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่องการขยายพันธุ์ต้นกล้วยพาราด้วยวิธีการติดตา มีคะแนนแบบฝึกหัด คะแนนทักษะการปฏิบัติงาน คะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80/80 ตามที่หลักสูตรกำหนด 3. ผู้เรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน อาชีพและเทคโนโลยี (งาน เกษตร) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่องการขยายพันธุ์ต้นกล้วยพาราด้วยวิธีการ ติดตา ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู เนื่องจากมีวิธีการจัด การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การศึกษานอกสถานที่แหล่งการเรียนรู้โดยตรง การเล่นเกม เป็นต้น
2. ผู้เรียนมีความพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของวิทยากรในท้องถิ่น เพราะ วิทยากรเป็นคนในชุมชน และวิทยากรหลายคนดูแลการปฏิบัติของผู้เรียนได้ใกล้ชิด
3. ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องการติดตาด่างพาราที่ได้เรียนรู้มากยิ่งขึ้น รู้จักพันธุ์ กล้วยพารา ขั้นตอนการติดตาด่างพารา การทำยางพาราชำถุงและการดูแลรักษาต้นกล้วยพารา นอกจากนี้ผู้เรียนยังต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้เรื่องการติดตาด่างพาราต่อไปเพื่อจะได้ฝึก ความชำนาญให้แก่ตนเอง และเป็นการหารายได้ให้แก่ครอบครัวได้อีกด้วย

4. ผู้เรียนมีความต้องการที่จะให้มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่นๆ เช่น การจักสาน หมอลำ การละเล่นพื้นบ้าน มาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้

5. ผู้เรียนมีความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองที่มีอาชีพให้ทำหลากหลาย และมีวิทยากรให้ความรู้อยู่ในชุมชน

นภาพร เดชบุรีรัมย์ (2549, หน้า 143) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และเพื่อหารูปแบบกระบวนการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกันทรวิชัยและชุมชนบ้านลุมพุก ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลของหลักสูตร ปรากฏว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.952 ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แผนการเรียนรู้ เรื่องการสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ ปรากฏว่า ผลการวิเคราะห์แผนการเรียนรู้เรื่องการสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.91/85.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ซึ่งหมายความว่าแผนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนโดยใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ เรื่องการสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.904 ซึ่งนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

อัมพร สร้อยจิต (2549, หน้า 116) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีการทอผ้าไหมมัดหมี่สุรินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองไม้ถี้ จำนวน 16 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2 จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการทอผ้าไหมมัดหมี่สุรินทร์ จำนวน 14 แผน มีประสิทธิภาพ 81.21/87.81 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ .38 ถึง 0.93 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .81 3) ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ .7758 คือผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 77.58 และความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

มาร์ติน (Martin, 1981, pp. 26-29) ศึกษาเรื่องการใช้เพลงพื้นบ้านในการพัฒนาประสบการณ์ทางภาษา พบว่าเพลงพื้นบ้านช่วยทำให้มีศิลปะในการใช้ภาษาเพิ่มมากขึ้น และยังช่วยพัฒนาทักษะในการใช้ห้องสมุดของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

โรบินสัน ไมเคิล (Robinson Michael, 1992, p.746) ได้ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่าง การศึกษาและการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในการจัดการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น

ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์จริง

วิทเทอร์ (Wither, 2000, p.2176) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดพื้นฐานทางการศึกษามีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาข้อมูลเพื่อการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา YVLEI พบว่า โรงเรียนมีการวิเคราะห์ถึงพื้นฐานหลักสูตร ควรปรับปรุงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและทำให้เด็กเกิดความคิด โดยใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วน จากตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ ให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้สึกระหว่างชุมชน ซึ่งหลักสูตรนี้ได้พัฒนาทุกระดับ เน้นในเรื่อง ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยการร่วมกันจัดระหว่างครู ชุมชนและนักเรียน ซึ่งผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหากิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของโรงเรียน

มู (Moore, 2000, p.1437) ได้ศึกษาเรื่อง ครูกับการเข้าร่วมสัมมนาการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูมีความพร้อมและในการเปลี่ยนแปลงการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางด้านบทบาท ทางวรรณกรรม วรรณคดี คุณลักษณะกลยุทธ์และทักษะตามความต้องการเพื่อพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการเป็นครูมืออาชีพ เป็นการพัฒนามาบทบาทของครู มีการฝึกฝนซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญเป็นพื้นฐานในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรที่จะใช้ต่อไป

ซารังกาปานิ (Sarangapani, 2003) ได้เสนอบทความเรื่อง "การทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการศึกษาในอินเดียปัจจุบันนั้นปรากฏว่า โรงเรียน สังคม และนักเรียนปัจจุบันให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านน้อย ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และความรู้สึกของการแบ่งแยกชนชั้นในสังคม เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยจะเป็นที่พึงพอใจระหว่างบ้านกับโรงเรียน นักเรียนมีความรู้สึกห่างเหินพ่อแม่ บ้าน และสังคมในเผ่าของตนเองมากยิ่งขึ้น รัฐบาลอินเดียได้พยายามจัดการให้มีการประสานความรู้สึกแบ่งแยก โดยพยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับโลกที่บ้านของนักเรียนให้มากขึ้นโดยจัดให้มีการบรรจุเรื่องราวด้านวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าไปในหลักสูตร เช่นการเล่นเกมตามประเพณี เรื่องตลก ปริศนา นิทาน เพลง และการเดินรำ เป็นต้น ในประเทศอินเดียมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น เรื่องเกี่ยวกับการศึกษาด้านวิทยาและด้านปรัชญา(theological and philosophical studies)ตลอดจนความรู้เรื่องศิลปะการแสดง ศิลปะหัตถกรรมโหราศาสตร์ เป็นต้น

เมนโดซา (Mendoza, 2004, pp. 5793-B) ได้ศึกษาและพัฒนาหลักสูตรเชิงปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือครูประถมศึกษาในการดูแลเด็กและป้องกันความก้าวร้าวและความรุนแรงในชั้นเรียนการศึกษาในครั้งนี้มี 2 ส่วน ส่วนแรกนักวิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่สองได้พัฒนาการสอนเชิงปฏิบัติการ และทดลองหลักสูตรในเบื้องต้นในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตเบย์แอเรียในรัฐซานฟรานซิสโก ในการวิจัยครั้งนี้มีครู 8 คนจากโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่งที่แตกต่างกันเข้าร่วมวิจัย การมีส่วนร่วมของโครงการประกอบด้วยการร่วมปฏิบัติการ 5 ชั่วโมง

ในการทดลองหลักสูตรการควบคุมตามแฟ้ม (IRR-15) ส่วนที่ 2 เพื่อหาข้อสรุปของการสอนแฟ้ม IRR-15 มีคำถาม 15 ข้อ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนของลิเคิร์ต 6 ระดับ หมายถึง อัตราความพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนรวม 90 คะแนน ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบประเมิน มีคะแนนเฉลี่ย 70.55 แสดงว่าหลักสูตรได้รับการยอมรับอย่างดีจากครูผู้เข้าร่วมวิจัย ครูผู้เข้าร่วมวิจัยมีความพอใจในหลักสูตรและเสนอแนะให้นำหลักสูตรไปใช้กับนักเรียนที่สร้างปัญหา อีกทั้งหลักสูตรนี้ยังเป็นหลักสูตรที่สร้างสังคมในทางบวกแก่ผู้เรียนต่อไป

ลิซซึนเบิร์ก (Lizenbrg, 2005, pp.3282-A) ได้ศึกษาการประเมินทักษะของครูในเรื่องสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นศึกษาและผลกระทบต่อหลักสูตรและวิธีการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา รัฐแมริแลนด์ โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยทางการศึกษาเพื่อต้องการรับรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นศึกษาที่ส่งผลต่อหลักสูตรในชั้นเรียนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มแบบ Focus Group ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีการกำจัดความสำคัญของสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นศึกษาระดับของการบูรณาการหลักสูตรในระดับอนุบาลจนถึงเกรด 3 มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอนสิ่งแวดล้อม ศึกษาขยายเพิ่มขึ้นในระดับเกรด 4-5 และควรปรับปรุงพฤติกรรม ความสนใจของนักเรียน ขณะทำการศึกษสิ่งแวดล้อมนอกห้อง ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สร้างโรงเรียนในชนบทเป็นโรงเรียนสีเขียว เรียบเรียงเรื่องสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นของโรงเรียนเข้าสู่บทเรียนวิทยาศาสตร์ต่อไป

เดเลวู (Deleveaux, 2007, p.562) ศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic research) เรื่อง ความบันเทิงด้านการศึกษาเชิงวิเคราะห์ (critical edutainment) โดยเน้นการศึกษาเชิงลึกด้านการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ในการวิเคราะห์นี้อาศัยมุมมองด้านทฤษฎีการสอนในแนวคิดวิเคราะห์ จิตวิทยาการเรียนรู้ การตลาด การศึกษาแบบดั้งเดิม การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ และการศึกษาของคนผิวดำ ระเบียบวิธีวิจัยใช้การสัมภาษณ์คนงาน และผู้บริหาร โดยใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอนของไซด์แมน (Seidman's 3-part interview) มีการใช้กระบวนการสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะของแมคมิลลัน (McMillan's focus group process) กับประชากรอายุ 9-12 ปี ผลการวิเคราะห์พบว่าถึงแม้ด้านศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นความบันเทิงด้านการศึกษาจะมีความมุ่งมั่นที่ดี แต่ก็พบว่าในการดำเนินงานมีการแข่งขันกันในด้านอำนาจตามทฤษฎีของแกรมไซ (Gramsci's hegemony) ในโครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้และในองค์กรทั้งหมด ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดในหมู่คนทำงาน ถึงแม้ว่าเด็ก ๆ และผู้ใหญ่จะยอมรับ การจัดการสอน แต่ก็มีการจัดระเบียบวินัยอย่างเข้มงวด การวิเคราะห์ความบันเทิงด้านการศึกษาได้อาศัยแนวการพัฒนาในแนวพัฒนา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสรุปได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ 2545-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 3-4)

ได้กำหนดจุดมุ่งหมายให้ปลูกฝังให้คนมีคุณธรรมนำความรู้ เป็นคนดี มีเหตุผล มีความรัก ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะ รู้จักประมาณ รู้จักอนุรักษ์ สร้างเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภูมิคุ้มกัน มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีสมรรถนะ ทักษะในการประกอบอาชีพพร้อมเผชิญการ เปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกัน มีความสามารถในการแข่งขันของประเทศและนำประเทศก้าวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ สร้างเสริมสังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สันติวิธีและมีวิถีประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน พัฒนาสิ่งแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการ พัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 ได้กำหนด ว่าให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็น สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรขึ้น เพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งทางด้าน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัว สามารถ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้และเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับ ท้องถิ่นของตนเอง จากการศึกษาสภาพของจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า มีประเพณีการเล่น เพลงพื้นบ้าน คือ เพลงฉ่อย ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมอันดีงามที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ก่อนที่จะ สูญหาย และทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นการ นำเพลงพื้นบ้านเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจาก ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประชาชนชาวบ้าน ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวรรณกรรม เพลงฉ่อยที่บ้านคุณยาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อถ่ายทอด "เพลงฉ่อย" ให้ผู้เรียนได้มีความรักหวงแหน ผูกพันและภูมิใจเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน พร้อมกับ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม มีความซาบซึ้งร่วมกันอนุรักษ์ ในภูมิปัญญา ด้านเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่นตนเอง มีความรู้ความเข้าใจ เป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน พฤติกรรมทักษะการร้องเพลงฉ่อย และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เพลง พื้นบ้าน โดยมีกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจและศึกษา

ข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุง
หลักสูตรต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี